

"המלחמה הכפויה השנייה"

מלחמת 'עם כלביא' והשלכותיה
על הביטחון הלאומי האיראני

ד"ר רז צימט

"המלחמה הכפויה השנייה":
מלחמת 'עם כלביא' והשלכותיה
על הביטחון הלאומי באיראן

רז צימט

"המלחמה הכפויה השנייה": מלחמת 'עם כלביא' והשלכותיה על הביטחון הלאומי באיראן

רד צימט

המכון למחקרי ביטחון לאומי

משלב בתוכו את מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, הוקם בשנת 2006. למכון שתי מטרות מוצהרות: הראשונה היא לערוך מחקרים בסיסיים בנושאי הביטחון הלאומי של ישראל, המזרח התיכון והמערכת הבינלאומית, וזאת על פי אמות המידה האקדמיות הגבוהות ביותר, והשנייה – לתרום לדיון הציבורי ולעבודת הממשל בנושאים שנמצאים, או ראוי שיימצאו, בראש סדר היום הביטחוני של ישראל.

קהלי המטרה של המכון למחקרי ביטחון לאומי הם דרג מקבלי ההחלטות, מערכת הביטחון, מעצבי דעת קהל בישראל, הקהילה האקדמית העוסקת בתחומי הביטחון בישראל ובעולם והציבור המתעניין באשר הוא.

המכון מפרסם מחקרים שלדעתו ראויים לתשומת הלב הציבורית ושומר על מדיניות נוקשה של אי־משוא פנים. הדעות המובעות בפרסומים הן של המחברים בלבד, ואינן משקפות בהכרח את העמדות של המכון, של נאמניו או של האישים ושל הגופים התומכים בו.

המכון למחקרי ביטחון לאומי

חיים לבנון 40

ת.ד. 39950

רמת־אביב

תל אביב 6997556

info@inss.org.il

<http://www.inss.org.il/he>

עורכת הסדרה: ד"ר ענת קורץ, מנהלת המחקר, המכון למחקרי ביטחון לאומי

עריכת לשון והגהה: מירה ילין

הביא לדפוס: עמר ויקסלבאום, המכון למחקרי ביטחון לאומי

עיצוב גרפי: מיכל סמו קובץ, המשרד לעיצוב גרפי, אוניברסיטת תל אביב

עיצוב העטיפה: שי ליברובסקי, המכון למחקרי ביטחון לאומי

תמונת העטיפה: REUTERS (modified by INSS)

דפוס: דיגיפריט זהב בע"מ

ISBN: 978-965-7840-24-5

כל הזכויות שמורות © נובמבר 2025

תוכן העניינים

4	תקציר מנהלים
8	הקדמה
12	פרק 1: בין "נרטיב הניצחון" ל"שינוי פרדיגמטי"
14	"נרטיב הניצחון" האיראני
18	שינוי תפיסתי או התאמות בתפיסה
24	פרק 2: עמימות גרעינית בצומת הכרעות
24	מצב תוכנית הגרעין האיראנית לאחר המלחמה
26	דילמת הגרעין של איראן
36	פרק 3: שיקום המערכים הצבאיים האסטרטגיים
36	הפקת לקחים בנוגע למערכים הצבאיים
41	שיפורים במערכים הצבאיים
48	פרק 4: איראן בזירה האזורית בעקבות המלחמה
48	המלחמה וקריסתה של תפיסת השלוחים
53	המשך המחויבות האיראנית לבעלי בריתה
59	איראן ומדינות ערב בעקבות המלחמה
62	פרק 5: הזירה הפנימית באיראן בעקבות המלחמה
62	התנהלות המשטר והציבור במהלך המלחמה
66	דיכוי גובר לצד מאמץ להפיג מתיחות פנימית
69	שינויים מבניים בצמרת המדינית-ביטחונית
74	סיכום והמלצות
78	המלצות לישראל

תקציר מנהלים

מלחמת 12 הימים בין איראן לישראל ביוני 2025 סימנה את שיאו החמור ביותר עד כה של העימות המתמשך בין המדינות. חרף משכה הקצר יחסית היא נחשבת אירוע מטלטל במיוחד ברפובליקה האסלאמית, בעיקר לנוכח מהלומת הפתיחה המפתיעה של ישראל, הצטרפות ארצות הברית למערכה והיקף הנזק למערכים האסטרטגיים האיראניים, ובראשם תוכנית הגרעין ומערך הטילים ארוכי הטווח. עוצמת הטלטלה באה לידי ביטוי בכינוי שניתן באיראן למלחמה – "המלחמה הכפויה" – מונח שבו השתמשו לתיאור מלחמת שמונה השנים בין איראן לעיראק בשנות ה-80. כשם שמלחמת איראן-עיראק עיצבה את תפיסת הביטחון והתודעה הלאומית של איראן, סביר להניח שגם מלחמת "עם כלביא" תשאיר חותם של ממש בזירה הצבאית-ביטחונית, המדינית, האזורית והפנימית.

מאז תום המלחמה מצויה איראן בתהליך מתמשך של הפקת לקחים עקב הפערים הניכרים שהתגלו ביכולות ההרתעה וההגנה של הרפובליקה האסלאמית. מחד גיסא, בכירי המערכת הפוליטית והצבאית בטהראן מציגים את תוצאות המלחמה כביטוי לניצחון של איראן, שהצליחה לטענתם להתאושש במהירות ממהלומת הפתיחה, לנהל מערכה עם ישראל וארצות הברית במקביל, להסב נזק כבד לישראל ולשמר את שרידות המשטר. מאידך גיסא ניכרת הכרה בליקויים שנחשפו, ואלה מחייבים לכל הפחות שינויים והתאמות בתפיסת הביטחון האיראנית. בתוך כך מתנהל ויכוח פנימי נוקב בין החוגים הפרגמטיים-רפורמיסטיים הקוראים לשינוי פרדיגמטי, שבמרכזו ההכרה בצורך הדחוף להתמודד בעדיפות עליונה עם המשברים הפנימיים באמצעות רפורמות מרחיקות לכת במדיניות הפנים והחוץ, לבין החוגים השמרניים-רדיקליים, הסבורים כי אין צורך בנסיגה מעקרונות היסוד אלא בהתאמות מוגבלות במסגרת התפיסות הקיימות.

הפגיעה המשמעותית ביותר שנגרמה לאיראן נוגעת לתוכנית הגרעין. המלחמה הסיגה לאחור את תוכנית הגרעין ובעיקר את יכולות ההעשרה במידה ניכרת, אך כי הותירה יכולות שיוריות שעלולות לשמש אותה במאמציה לשקם את התוכנית ואף לפרוץ לנשק גרעיני. יתר על כן, המוטיבציה של איראן להשגת נשק גרעיני גברה לאור לקחי המלחמה, שחשפה את כישלון ההרתעה שלה, אך במקביל ניכר חשש מצד ההנהגה האיראנית לנקוט מהלכים שעלולים להביא לתקיפה נוספת. הגם שנראה כי איראן מעדיפה לשמר "עמימות גרעינית"

בנוגע ליכולות שנתרו בידיה ולהימנע בשלב זה משיקום יכולות ההעשרה וההנשקה שנפגעו במלחמה, ספק אם מצב זה יכול להימשך לאורך זמן. בתוך כך טהראן ממשיכה לאסור על חזרת פקחי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית לאתרי הגרעין שהותקפו, וקיים ספק רב בנוגע ליכולת לקדם הסדרה מדינית בין איראן לארצות הברית, שתוביל להסכם גרעין שיוודא את חסימת דרכה של איראן לנשק גרעיני.

במקביל הגבירה איראן את המאמצים לשיקום ולשדרוג המערכים הצבאיים שלה, ובייחוד מערכי הטילים וההגנה האווירית, כדי לשפר את היערכותה לתרחיש של חידוש הלחימה. מאמצים אלה כוללים ניסיון לחזור לקצב ייצור הטילים שקדם למלחמה, שיפור דיוק הטילים, שיקום מערך ההגנה האווירית ושיפור סיכויי השרידות של המערכים האסטרטגיים. חרף הנזקים שהסבו הטילים האיראניים לישראל במהלך ימי הלחימה, המלחמה הוכיחה, בראיית טהראן, כי מערך הטילים שלה היה היחידי שהצליח להוכיח את עצמו והוא ממשיך להוות נכס אסטרטגי שיכול לפגוע בישראל, להתיש אותה ולהגביל את יכולתה לנהל מערכה מתמשכת לאורך זמן, בשל מגבלות יכולות היירוט שברשותה.

בזירה האזורית המלחמה המחישה ביתר שאת את קריסת תפיסת השלוחים, שמגבלות כוחה ניכרו היטב עוד טרם המלחמה, ובפרט מאז הכרעת חזבאללה בקיץ 2024 ונפילת משטר אסד בסוריה. הימנעות רכיבי 'ציר ההתנגדות' ובראשם חזבאללה מהצטרפות למלחמה לצד איראן חידדה את הספקות בטהראן אשר ליעילות תפיסת השלוחים שלה. אף על פי כן, הצהרות הבכירים האיראנים לצד המשך מאמצי התמיכה והסיוע לציר הפרו־איראני באזור, ובכלל זה העברת אמצעי לחימה, מעידות בבירור שאין בכוונת טהראן לנטוש את בעלי בריתה לטובת אסטרטגיה אזורית חדשה. יתר על כן, איראן ממשיכה להדגיש את הצורך לשמר את יכולותיו הצבאיות של 'הציר' ולהתנגד לכל ניסיון לפרק מנשקן את המיליציות השיעיות, ובראשן חזבאללה. זאת במקביל לפעילות מול הממשלים המרכזיים בעולם הערבי, לרבות לבנון, תוך הצהרות שאין בכוונת איראן להתערב בענייניהן הפנימיים של המדינות הערביות. נוסף על כך ניכר מאמץ איראני מתמשך להתמיד במגמת שיפור הקשרים עם שכנותיה הערביות תוך ניצול חששן מעוצמתה הצבאית של איראן, הספק בדבר המחויבות האמריקאית לביטחון והתייחסותן הגוברת לישראל כאל גורם אזורי מערער יציבות.

בזירה הפנימית המלחמה הוכיחה, בראיית ההנהגה האיראנית, את נחישותה של ישראל להפלת המשטר ואף לפיצולה ולערעור לכידותה הטריטוריאלית של איראן. פעולות ישראל לא ערערו את יציבות המשטר ואף עודדו את הציבור להפגין מידה ניכרת של סולידריות לאומית. עם זאת היא לא פתרה את בעיות היסוד הניצבות בפני הרפובליקה האסלאמית, ובראשן

משבר לגיטימיות של המשטר, משבר כלכלי מחריף ומצוקת מים וחשמל גוברת. המשטר המודע למשבר המחריף מבית פעל אחרי המלחמה לגייס את הציבור סביב סמלים של לאומיות איראנית, להגביר את הדיכוי הפוליטי של מתנגדיו ובמקביל להיענות לחלק מדרישות הציבור, למשל בנוגע לאכיפת קוד הלבוש האסלאמי. המלחמה אף הגבירה את הספקות אשר למצבו ולמידת שליטתו של מנהיג איראן, עלי ח'אמנהאי, שנאלץ להסתתר לאורך תקופת המלחמה. ספקות אלה – לצד גילו המתקדם והדיווחים על מצבו הבריאותי המידרדר – מעצימים את הדיון בסוגיית ירושת המנהיג.

בסיכומי של דבר, השלכות המלחמה ולקחיה מחייבים את איראן בהערכה מחודשת של תפיסת הביטחון שלה ושל מדיניותה. הצורך בשיפורים ובהתאמות בתפיסת הביטחון הלאומי אינו נעלם מעיניה של ההנהגה האיראנית, אך נראה כי לעת עתה אין בכך כדי לחולל שינוי מהותי באסטרטגיה האיראנית. נראה כי איראן מעדיפה לבצע התאמות מסוימות במדיניותה במסגרת התפיסה הקיימת, תוך מציאת פתרונות אפשריים לפערים שנחשפו, ולא לחולל תמורות משמעותיות באסטרטגיה הכוללת.

בכל מקרה, המציאות החדשה שנוצרה בעקבות המלחמה מתאפיינת בחוסר יציבות וספק אם הסטטוס קוו הנוכחי יכול להימשך לאורך זמן, בייחוד לנוכח האפשרות הגוברת למיסקלקולציה בין איראן וישראל, או לקבלת החלטות עתירות סיון מצד איראן הן בסוגיית הגרעין והן במרחב האזורי. יתר על כן, תהליך הפקת הלקחים באיראן ושיפור מערכות הנשק שלה, לצד האפשרות שישראל תכוון לפגיעה בסבב הלחימה הבא גם בתשתיות לאומיות איראניות, עלולים להפוך סבב לחימה נוסף בין המדינות למסוכן יותר, לרבות אפשרות להידרדרות למערכה אזורית.

אין ספק שאיראן ניצבת בפני אתגרים חשובים מבית ומחוץ, אך היא גם יכולה להפיק תועלת משורה של הזדמנויות, בהן שרידות חמאס ברצועת עזה, העיכובים בתהליך פירוק חזבאללה מנשק, היריבות בין ארצות הברית לבין רוסיה וסין והתערעור מעמדה הבינלאומי והאזורי של ישראל. מנגד, הצלחתה של ישראל במערכה הנמשכת מול איראן תלויה במידה רבה ביכולתה לנצל את חלון ההזדמנויות הנוכחי לקידום המאמצים לעיצוב מציאות אזורית חדשה, שתסייע לבלום את איראן, להחלישה אף יותר ולצמצם את יכולתה לנצל את ההזדמנויות כדי לשוב ולהתחזק.

לנוכח מציאות זו נדרשת ישראל לפעול במספר מישורים, ביניהם: היערכות למערכה נוספת, בפרט בתרחיש של שיקום יכולות הגרעין או פריצה לנשק גרעיני; שימור ופיתוח יכולות סיכול חשאיות לשם מניעה או עיכוב של שיקום יכולות הגרעין והטילים, ובמקביל המשך

פיתוח יכולות ישראליות להתמודדות עם איום הטילים; תמיכה במאמצים הבינלאומיים והאזוריים לקידום הסדרה יציבה וארוכת טווח מול איראן, שתחסום את דרכה לנשק גרעיני על בסיס הסכם שיגביל מאוד את יכולות ההעשרה, יאפשר פיקוח סבא"א יעיל ומשופר ויטפל בחומר הבקיע שנותר באיראן לאחר המלחמה; קידום הבנות (גם אם בלתי רשמיות) בין ארצות הברית ואיראן, שיצמצמו את הסיכון להידרדרות לעימות צבאי נוסף בהיעדר הסדרה ארוכת טווח; ביסוס איום אמין על עצם שרידותו של המשטר, שירתיע את איראן מפעילויות המקרבות אותה להשגת נשק גרעיני; המשך פעולות אכיפה כדי למנוע את שיקום הציר הפרו־איראני, ובראשו חזבאללה; עידוד תהליכי הסדרה אזוריים, חיזוק המוסדות המדינתיים בעולם הערבי ויצירת חלופות להשפעה האיראנית; ופעילות מתמשכת להחלשת המשטר האיראני.

הקדמה

קשה להפריז בחשיבותה של מלחמת 12 הימים בין איראן וישראל. המלחמה סימנה לא רק את שיאו החמור ביותר עד כה של העימות המתמשך בין שתי המדינות אלא גם את האירוע הטראומטי ביותר עבור איראן מאז תום מלחמת איראן-עיראק ב-1988. המלחמה, ובעיקר מטחי הטילים הכבדים ששוגרו מאיראן לישראל, הגבירו גם בישראל שלאחר טבח ה-7 באוקטובר והמערכה המתמשכת בשבע חזיתות את תחושת הפחד והחרדה. בעקבות המלחמה התעורר דיון גם בנוגע לתוצאותיה. ראש הממשלה בנימין נתניהו הגדיר את תוצאות המלחמה עם איראן כ"ניצחון היסטורי שיעמוד לדורות". הוא הצהיר כי ישראל הצליחה להסיר שני איומים קיומיים מידיים: איום ההשמדה באמצעות פצצות גרעין ואיום ההשמדה באמצעות 20 אלף טילים בליסטיים, וכן הנחיתה ישראל "מכות מחץ על משטר הרשע" בטהראן.¹

נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ הגדיל לעשות כשהצהיר שמתקני הגרעין "הושמדו לחלוטין", וכי ארצות הברית החזירה את תוכנית הגרעין האיראנית עשרות שנים אחורה.² לעומתם היו שהעלו ספקות לגבי הסרת האיום האיראני. בכיר ישראלי בתחם המודיעין הביע שביעות רצון מהישגי המערכה, אך הדגיש כי אין זה נכון ואף חסר אחריות להכריז על "הסרת האיום".³ סגן ראש המל"ל (המטה לביטחון לאומי) לטכנולוגיה ולנושאים מיוחדים לשעבר, רפי מירון, הביע אף הוא ספק בעניין הסרת איום הגרעין מעל מדינת ישראל וטען שמטרות המלחמה לא הושגו.⁴

אם בישראל, שהישגיה האופרטיביים במלחמה אינם מוטלים בספק, עוררה המלחמה דיון סביב השלכותיה והלקחים שיש להפיק ממנה, הרי ברפובליקה האסלאמית נחשבת המלחמה לאירוע מטלטל במיוחד. המתקפה הישראלית ב-13 ביוני והצטרפות ארצות הברית למערכה ימים ספורים לאחר מכן היו בגדר הפתעה עבור טהראן. במשך שנים

- 1 ראש הממשלה נתניהו בהצהרה לתקשורת. [משרד ראש הממשלה](#), 24 ביוני 2025.
- 2 טראמפ: "מתקני הגרעין הושמדו לחלוטין, גורמים מטעם ישראל דיווחו מפורדו". [Ynet](#), 25 ביוני 2025.
- 3 רונן ברגמן, [ניסוחים פתלתלים, מסרים מהגוף הכי סודי: "להגיד שהוסר האיום? לא נכון ולא אחראי"](#), [Ynet](#), 27 ביוני 2025.
- 4 "מטרות המלחמה לא הושגו". [103FM](#), 24 ביוני 2025.

העריכה איראן כי לישראל יש רצון לתקוף את מתקני הגרעין שלה, אך אין לה יכולת לממש את ההישגים הנדרשים של תקיפה כזו, בעוד שבידי ארצות הברית היכולת המבצעית, אך לא רצון להסתבך בעימות צבאי נוסף במזרח התיכון.

העליונות האווירית שהשיגה ישראל במהלך ימי המלחמה, לצד החדירות המודיעינית שהתגלתה, הפתיעו את בכירי המערכת האיראנית ואת אזרחי המדינה. עוצמת הטלטה באה לידי ביטוי בכינוי שניתן באיראן למלחמה: "המלחמה הכפויה" (جنگ تحمیلی) – מונח שבו השתמשו לתיאור מלחמת שמונה השנים בין איראן לעיראק בשנות ה-80. מלחמה זו נתפסת עד היום באיראן כטראומה לאומית הטבועה בזיכרון הלאומי הקולקטיבי. 37 שנים לאחר סיומה ב-1988 נחשפו מיליוני אזרחים איראנים מהדור שלא חווה את "המלחמה הכפויה" הראשונה למוראות "המלחמה הכפויה" השנייה. חבר איגוד הפסיכולוגים האיראני דיווח על עלייה של 40 אחוזים במספר הפניות למרכזי טיפול פסיכולוגי אחרי המלחמה.⁵ מאמר שהתפרסם זמן קצר לאחר המלחמה באתר 'דיפלומטיה איראנית' השווה בין שתי "המלחמות הכפויות" וגרס כי חרף ההבדלים הבולטים באמצעים ובטכניקות הלחימה, קווי הדמיון ביניהן רבים. שליט עיראק סדאם חוסיין תקף את איראן מתוך תקווה לניצחון בזק על בסיס הערכה כי המדינה נחלשה בעקבות המהפכה האסלאמית ותקרוס במהירות. בדומה לכך, גם ישראל העריכה שחיסול צמרת הפיקוד הבכיר ישתק את איראן ויביא לפירוקה. אז, כמו היום, נהנה האויב מתמיכת המעצמות הגלובליות, בעוד איראן נותרה כמעט לבדה. אך כמו אז, גם הפעם הצליחה איראן להחזיר את השליטה לידיה במהירות. בשנות ה-80 היא הצליחה להשיב לעצמה את השטחים שנכבשו תוך כשנתיים, והפעם הצליחו הכוחות המזוינים שלה לייצב את המצב בתוך שבוע בלבד ולהסב לישראל נזק כבד. יתרה מזאת, בשני המקרים הוכח כי באמצעות לכידות פנימית, הנהגה נבונה ומאוחדת, גבורת הלוחמים והרתעה יעילה המבוססת על התעצמות צבאית, נשק מתקדם, בריתות עם מדינות נוספות והסכמים ביטחוניים עם מדינות האזור, יש בכוחה של איראן להתגבר על המשבר ולהנחיל תבוסה לאויביה.⁶

ראש אגף התיאום בצבא איראן, אמיר חביבאללה סיארי, הצביע אף הוא על קווי דמיון בין שתי המלחמות. הוא ציין כי מטרת האויב בשתי המלחמות הייתה להביס את המהפכה

5 **הפציעות הנפשיות של מלחמת 12 הימים: מ-PTSD ועד עלייה בצריכת סיגריות** [زخم‌های روانی جنگ ۲۱ روزه؛ از PTSD تا افزایش مصرف سیگار]. [המשהרי](#), 22 ביולי 2025.

6 **קווי הדמיון בין שתי המלחמות הכפויות** [شباهت‌های دو جنگ تحمیلی]. [דיפ'למאסיי איראני](#), 25 בספטמבר 2025.

ולפגוע בשלמותה הטריטוריאלית של איראן. בשתייהן הועמדו לרשות האויב כל המשאבים הדרושים. בשנות ה־80 נתמך סדאם חוסיין על ידי כל מדינות המערב, הן מהגוש המזרחי והן מהגוש המערבי, וכיום נתמכת ישראל על ידי נאט"ו ומדינות המערב. אז, כמו היום, נאלצה איראן להילחם לא מול אויבים קטנים אלא מול האימפריאליזם העולמי כולו.⁷

כשם שמלחמת איראן-עיראק עיצבה את תפיסת הביטחון והתודעה הלאומית של איראן, סביר להניח שגם מלחמת 12 הימים צפויה לטלטל את הרפובליקה האסלאמית בשנים הקרובות ולהותיר חותם בולט בזירה הצבאית־ביטחונית, המדינית, האזורית והפנימית. ניתן להסיק מהי חשיבות המלחמה מדבריו של מפקד צבא איראן, אמיר חאתמי, שאמר בפגישה עם חברי ועדת המג'לס לביטחון לאומי ולמדיניות חוץ כי מלחמת 12 הימים לימדה את איראן לקחים השווים ל־12 שנות ניסיון. הוא ציין כי איראן חוותה מלחמה משולבת במלואה, שבה שילב האויב טכנולוגיה מתקדמת עם מרכיבים פוליטיים, תקשורתיים, ביטחוניים ומודיעיניים, וכי על בסיס הלקחים הללו אימצה איראן גישות חדשות להתמודדות עם כל סוג של איום, שיביאו לפעולות יעילות יותר נגד האויב.⁸

מטרתו המרכזית של מזכר זה היא לבחון מהם הלקחים שאיראן מפיקה מהמלחמה ואת השלכותיה בארבעה תחומים מרכזיים: הגרעין, המערכים הצבאיים האסטרטגיים, הזירה האזורית והזירה הפנימית, וכיצד היא השפיעה על תפיסת הביטחון הלאומי האיראנית. לשם כך התבססתי בעיקר על הצהרות בכירים איראנים ועל דיווחים ופרשנויות בעיתונות האיראנית והמערבית בנוגע למלחמה ולהשלכותיה. כמו כן נעזרתי בעבודות צוותי הבחינה של לקחי מערכת 'עם כלביא', שהתקיימו במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) מייד בתום המלחמה.

מטבע הדברים, בחינת השלכותיה של המלחמה חודשים ספורים לאחר סיומה היא משימה מאתגרת ובעייתית, בהיעדר פרספקטיבה מספקת ובעודנו נמצאים בעיצומה של תקופה המתאפיינת בחוסר ודאות ובהתפתחויות מהירות, שעשויות לשנות את כללי המשחק הן בטהראן והן בירושלים. המערכת האיראנית נמצאת בתהליכים מוקדמים יחסית של הפקת לקחים מהמלחמה ושל עיצוב המציאות, ומוקדם עדיין להסיק מסקנות נחרצות וחד־משמעיות בנוגע להשלכות המלחמה והשפעותיה על האסטרטגיה האיראנית,

7 ניתוח ראש אגף התיאום של הצבא לגבי שתי המלחמות הכפויות של איראן [تحليل معاون هماهنگ‌کننده ارتش از دو جنگ تحمیلی ایران]. [ח'בר אונליין](#), 25 בספטמבר 2025.

8 הגנרל חאתמי: מלחמת 12 הימים לימדה אותנו לקחים השווים ל־12 שנות ניסיון [سرلشکر حاتمی: جنگ ۲۱ روزه به اندازه ۲۱ سال برای ما درس آموخته داشت]. [מהר](#), 13 באוקטובר 2025.

שטרם התייצבה. עם זאת, חשיבות הנושא והאפשרות לחידוש הלחימה מחייבות לבחון את תהליך הבחינה והפקת הלקחים באיראן גם בשלב מוקדם זה. יתר על כן, כבר עתה ניתן להצביע על מגמות מרכזיות בתהליכי החשיבה האסטרטגית והפקת הלקחים בטהראן ולספק בסיס למעקב ולמחקר נמשכים של המלחמה והשלכותיה. הפקת מזכר זה התאפשרה הודות לסיועם של ד"ר ענת קורץ וד"ר גליה לינדנשטראוס, שקראו את כתב היד והעירו עליו; עמר ויקסלבאום ששקד על הפקתו; מירה ילון, שערכה בקפדנות ובמקצועיות את כתב היד; ושי ליברובסקי, שעיצב בכישרון את כריכת המזכר.

בין "נרטיב הניצחון" ל"שינוי פרדיגמטי"

מלחמת 'עם כלביא' בין ישראל לאיראן, שנמשכה מ־13 עד 24 ביוני 2025, הייתה העימות הישיר הראשון בהיקף מלא בין שתי המדינות. היא פרצה ביוזמת ישראל, על רקע כישלון המשא ומתן בין טהראן לווינגטון בניסיון להגיע להסכם גרעין משופר; התפתחויות מדאגות ב"ציר הנשק" במסגרת תוכנית הגרעין האיראנית, שעוררו חשש כי טהראן עלולה לקצר את משך הזמן הנדרש לייצור מתקן נפץ גרעיני ראשון; התקדמות מהירה בפרויקט בניין הכוח של תוכנית הטילים האיראנית; וכן חלון הזדמנויות היסטורי שנפתח בעקבות הכרעת חזבאללה בקיץ 2024, קריסת משטר אסד, השמדת מערכות ההגנה האווירית של איראן בתקיפה הישראלית בסוף אוקטובר 2025 ונסיבות מבצעיות נוספות.

המלחמה נפתחה במתקפת פתע רחבת היקף של חיל האוויר הישראלי, שכללה סיכולים ממוקדים בצמרת הפיקוד הבכיר של הכוחות המזוינים האיראניים, ובהם ראש המטה הכללי, מפקד משמרות המהפכה ומפקד זרוע האוויר והחלל בארגון, וכן חיסול שורה של מדעני גרעין בכירים שהיוו מוקדי ידע בתחומים הרלוונטיים לפיתוח נשק גרעיני. בימי הלחימה, שבמהלכם השיגה ישראל עליונות אווירית מעל שטח איראן, ביצע חיל האוויר מאות גיחות לתקיפת מתקני גרעין, אתרי טילים בליסטיים, מערכות הגנה אווירית, שדות תעופה, אתרי פיקוד ושליטה ומפקדות של משמרות המהפכה וכוחות ביטחון הפנים. איראן הגיבה בירי אינטנסיבי של יותר מאלף כטב"מים וכ־500 טילים בליסטיים לעבר ישראל, שחלקם חדרו את מערך ההגנה וגרמו למותם של כ־30 אזרחים ולנזקים כבדים לרכוש. ב־22 ביוני הצטרפה ארצות הברית למערכה ותקפה את מתקני העשרת האורניום בפורדו ובנטנז, וכן את המתחם הגרעיני באספהאן.

לאחר 12 ימי לחימה הושגה הפסקת אש בתיווך אמריקאי. התקיפה הישראלית־אמריקאית הביאה לפגיעה משמעותית בתוכנית הגרעין האיראנית ובפרט ביכולות ההעשרה, ולפגיעה נרחבת במערך הטילים של איראן תוך השמדה או נטרול של משגרים וטילים רבים והאטת קצב ההתעצמות הצבאית של הרפובליקה האסלאמית בתחום זה.

באוקטובר 2025 הודה ראש אגף התיאום במשמרות המהפכה, מוחמד רזא נקדי, כי איראן הופתעה ממתקפת הפתע הישראלית בראשית המלחמה. בריאיון טלוויזיוני ציין

"המלחמה הכפיוה השנייה": מלחמת 'עם כלביא' והשלכותיה על הביטחון הלאומי באיראן / רז צימט

המפקד הבכיר כי בטהראן העריכו שישאל תתקוף את אתרי הגרעין והטילים, אך לא העלו על דעתם שהיא תכוון למפקדים ולמדענים שישנו בבתייהם יחד עם נשותיהם וילדיהם. לדבריו, זו הייתה טעות בהערכה.⁹

גם ראש המרכז למחקרים וללימודים אסטרטגיים של צבא איראן, אמיר פורדסתאן, הודה בהפתעה. "אני אומר בכנות", ציין הקצין הבכיר בכנס של התאחדות אגודות הסטודנטים האסלאמיות, "שהיינו בהלם [מהמתקפה הישראלית]". עם זאת הוא הדגיש כי בזכות מנהיגותו ותבונתו של מנהיג איראן עלי ח'אמנהאי הצליחה איראן להתאושש ממתקפת הפתע. "מכת הים הוטלה על כולם ומי שהעיר אותנו, מי שנתן לגוף העיף הזה שלנו רוח, חיים ואנרגיה והדריך אותנו בחוכמתו היה המנהיג העליון ומפקד הכוחות המזוינים, האימאם ח'אמנהאי". אלמלא המנהיג, אמר פורדסתאן, לא ניתן לדעת מה היה עולה בגורל המדינה. עוד הוסיף כי במהלך המלחמה התקשר שליחו של הנשיא טראמפ, סטיב וויטקוף, וביקש שאיראן תפסיק את האש. "אם טראמפ ביקש הפסקת אש, לא היה זה משום כוחו אלא משום שהוא באמת פחד", טען הקצין.¹⁰

ניתן לראות בהצהרות אלה ביטוי לדואליות המאפיינת את תפיסת ההנהגה האיראנית אשר למלחמה ולתוצאותיה. מצד אחד, הדברים משקפים הכרה ברורה של הצמרת הצבאית בעוצמת המהלומה שספגה הרפובליקה האסלאמית, בהפתעה המודיעינית, בשיטת הראשוני של מערכות הפיקוד והשליטה ובתחושת הבלבול שפשטה בצמרת המדינית והביטחונית. עם זאת הם מבטאים גם תחושת סיפוק ושביעות רצון מיכולתה של איראן להתאושש במהירות מן ההלם הראשוני. יתרה מזאת, לפי הנרטיב האיראני המדינה הצליחה בזמן קצר לא רק לבלום את השפעת המתקפה אלא אף להשיב את היוזמה לידיה, עד כי ארצות הברית וישראל נאלצו להסכים להפסקת אש לאחר שלא הצליחו לממש את יעדיהן במלחמה. על פי תפיסה זו, על איראן להכיר במכה הקשה שניחתה עליה ולהפיק את הלקחים הנדרשים מהמלחמה, אך במקביל להדגיש את יכולת ההתאוששות והעמידה האיתנה שלה המספקת, לשיטתה, עדות נוספת לעוצמתה ולחוסנה של הרפובליקה האסלאמית.

9 הגנרל נקדי: ההערכה שלנו הייתה שהאויב יתקוף את מרכזי הגרעין והטילים; לא הערכנו שיתקפו את המפקדים והמדענים שלנו בבתייהם יחד עם נשותיהם וילדיהם [سردار نقدی: برآورد ما حمله به مراکز هسته‌ای و موشکی بود؛ برآوردی از این نداشتیم که فرماندهان و دانشمندان ما را در خانه‌شان به همراه زن و بچه‌شان بزنند]. [אנת'אב](#), 19 באוקטובר 2025.

10 אמיר פורסתאן: במלחמת 12 הימים הוכינו בהלם [امیر پوردهستان: در جنگ ۲۱ روزه دچار شوک شدیم], [דניא'י אקתצאד](#), 19 בספטמבר 2025.

"נרטיב הניצחון" האיראני

חרף המהלומה שספגה איראן ביוני 2025, מאז המלחמה ממשיכים בכירים איראנים לקדם את נרטיב הניצחון, שניכר מייד לאחר כניסתה לתוקף של הפסקת האש ב־24 ביוני 2025. נרטיב זה נשען על מספר טיעונים מרכזיים. ראשית, איראן התאוששה במהירות יחסית ממהלומת הפתיחה. שנית, היא ניהלה מערכה לא רק נגד ישראל אלא גם נגד ארצות הברית והצליחה להתמודד עם שתיהן. לטענת בכירים איראנים, אלמלא תמיכת ארצות הברית ישראל לא הייתה מסוגלת להמשיך להילחם. כך למשל הצהיר ראש אגף התיאום בצבא איראן סיארי, כי ללא תמיכת ארצות הברית ונאט"ו הייתה ישראל חסרת כל יכולת להילחם.¹¹ שלישית, איראן הסבה נזקים חמורים לעורף הישראלי שחלקם, על פי התפיסה האיראנית, אף הוסתרו על ידי ישראל.¹² לטענת טהראן, היקף הפגיעות המשמעותיות והקשות אילץ את ישראל להסכים להפסקת אש לפני שהשיגה את יעדי המלחמה. יועצו הבכיר של מנהיג איראן, יחיא רחים ספאוי, ציין כי מאות הטילים ששוגרו מאיראן לעבר ישראל גרמו נזקים כבדים לתשתיות ברחבי המדינה, לרבות בתי זיקוק, תחנות כוח ומרכזי מחקר. תקיפות אלה הביאו לנזקים ולאבדות קשות, אף שישיראל ניסתה למנוע את פרסום פרטיהם.¹³ נקודה רביעית, איראן שמרה בידיה יכולות משמעותיות במערכי הגרעין והטילים שלה חרף הפגיעה בהם, ואלה מאפשרות לה לשקמם בקלות רבה יחסית. בתגובה לטענת הנשיא טראמפ כי התקיפות באיראן הצליחו להשמיד את תוכנית הגרעין שלה אמר מנהיג איראן ח'אמנהאי באוקטובר 2025: "טוב מאוד, שימשיך לדמיין". הוא ציין כי טראמפ מתפאר בחיסול מדעני הגרעין של איראן, אך לא ניתן לחסל את הידע שלהם.¹⁴ ראש הארגון האיראני לאנרגיה אטומית, מוחמד אסלאמי, התייחס להשלכות המלחמה על תוכנית הגרעין בריאיון שהעניק בספטמבר 2025 לערוץ סקיי ניוז. הוא ציין כי טבעי לחלוטין שמתקנים

11 ניתוח ראש אגף התיאום של הצבא לגבי שתי המלחמות הכפויות של איראן [تحليل معاون هماهنگ‌کننده ارتش از دو جنگ تجمیلی ایران]. [ח'בר אונליין](#), 25 בספטמבר 2025.

12 דיווח חסר תקדים של France 24 על מלחמת 12 הימים: כיצד איראן הגיבה ומה ישראל צנזרה? [گزارش بی‌سابقه فرانس ۲۴ از جنگ ۲۱ روزه؛ ایران چه طور پاسخ داد و اسرائیل چه چیز را سانسور کرد؟]. [ח'בר אונליין](#), 6 באוגוסט 2025.

13 הגנרל רחים צפוי: שיגרנו 500 טילים לעבר ישראל; 16 טייסים של המשטר [הציוני] נהרגו; הנזקים היו כבדים [سرلشکر رحیم‌صفوی: 500 موشک به اسرائیل شلیک کردیم/ 16 خلبان رژیم کشته شدند/ خسارت‌ها سنگین بود]. [תסנים](#), 29 בספטמבר 2025.

14 הצהרות [המנהיג] במפגש עם אלופים וזוכי מדליות בספורט ובאולימפיאדות מדעיות עולמיות [بیانات در دیدار قهرمانان و مدال‌آوران ورزشی و المپیادهای علمی جهانی]. [אתר מנהיג איראן](#), 20 באוקטובר 2025.

ינזקו ותשתיות ייהרסו במהלך מתקפה צבאית. עם זאת, מה שחשוב הוא שהמדע, הידע, הטכנולוגיה והתעשייה של איראן הם בעלי שורשים עמוקים ומסורת ארוכת שנים, ומתקני הגרעין שנהרסו במלחמה ישוקמו.¹⁵

חמישית, ישראל וארצות הברית נכשלו בהשגת יעדן המרכזי: הפלת המשטר האיראני. יתר על כן, הציבור האיראני התגייס לתמוך במשטר. תקיפותיה של ישראל נגד סמלי השלטון במהלך המלחמה סיפקו, בראיית מנהיג איראן, הוכחה נוספת לכך שישראל אינה חותרת רק לפגיעה בתוכנית הגרעין או במערך הטילים ואף לא רק להפלת המשטר, אלא גם לפירוק איראן וליצירת כאוס. לטענתו, אויבי איראן העריכו כי באמצעות סיכול מספר מפקדים ובכירים סוכניהם יעוררו מהומות במדינה, ובייחוד בטהראן, יוציאו את האזרחים לרחובות ויובילו להתקוממות נגד הרפובליקה האסלאמית. זו הייתה מטרתם והם אף תכננו מראש את מה שיקרה לאחר קריסת המשטר. ואולם כבר במהלך המלחמה הם הבינו שלא ישיגו את מטרתם. המפקדים הוחלפו כמעט באופן מיידי, הכוחות המזוינים נותרו איתנים והאזרחים לא הושפעו מהניסיון להניעם לפעול נגד המשטר. הם אכן יצאו לרחובות, אך לא נגד המשטר האסלאמי אלא נגד האויב.¹⁶

כבר ביום ההכרזה על הפסקת האש הכריז נשיא איראן מסעוד פזשכיאן על "ניצחון היסטורי" במלחמת 12 הימים שנכפתה על ידי ישראל. הוא ציין כי האומה האיראנית הגדולה הפגינה עמידה איתנה והתנגדות וכפתה על האויב הפסקת אש. פזשכיאן הוסיף כי האויב נחל כישלון מוחלט בהשגת מטרותיו, וכי קריסת תדמיתו וההרס הנרחב שנגרם בישראל שידרו לעולם מסר ברור כי המחיר של הרפתקנות נגד איראן הוא כבד ונורא.¹⁷

במסר מוקלט לעם האיראני הצהיר מנהיג איראן ח'אמנהאי כי איראן ניצחה את "המשטר הציוני המזויף", שכמעט התמוטט לחלוטין תחת מתקפות הרפובליקה האסלאמית. הוא ציין כי הכוחות המזוינים האיראניים השמידו אזורים רבים צבאיים ואזרחיים בישראל באמצעות הטילים והנשק המתקדם שלהם, והדבר הוכיח ל"משטר הציוני" כי כל תוקפנות כלפי איראן תגבה ממנו מחיר כבד. ח'אמנהאי הוסיף כי איראן ניצחה גם את ארצות הברית, שהתערבה

15 Some of Iran's nuclear facilities were 'destroyed' by US strikes, nuclear chief admits. [Sky News](https://www.skynews.com/article/iran-nuclear-facilities-destroyed-us-strikes), 24 September, 2025.

16 **נאום טלוויזיוני המופנה אל העם האיראני** [سخنرانی تلویزیونی خطاب به ملت ایران]. [אתר מנהיג איראן](#), 23 בספטמבר 2025.

17 **מסר של פזשכיאן לאזרחים: הכבוד על ניצחון זה שייך כולו לעם האיראני הגדול** [پیام پزשکیان به مردم: همه افتخار این پیروزی به ملت بزرگ ایران اختصاص دارد]. [פרארה](#), 24 ביוני 2025.

ישירות במלחמה לאחר שהבינה כי אם לא תעשה כן, ישראל תושמד כליל. היא ניסתה להציל את ישראל, אך לא השיגה דבר ולא הצליחה לגרום נזק ממשי למתקני הגרעין.¹⁸ ב־16 ביולי נשא ח'אמנהאי את נאומו הפומבי הראשון במפגש עם בכירים ברשות השופטת. מפגש זה סיפק למנהיג הזדמנות נוספת להציג את נרטיב הניצחון. הוא הדגיש את הביטחון העצמי שהעם האיראני הפגין מול ארצות הברית וישראל, שאותה כינה "הכלב שלה באזור". הוא הוסיף והדגיש כי איראן לא חתרה למלחמה, אך כאשר הותקפה תגובתה הייתה מכרעת.¹⁹

נרטיב הניצחון התבטא גם בהודעות הרשמיות של הגופים הצבאיים האיראניים. בהודעת ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים, עבד אל־רחים מוסוי, נאמר כי הכוחות המזוינים הפעילו את מלוא יכולותיהם, תגובתם ל"אויב התוקפן הציוני" הייתה מכאיבה ונרחבת והם הצליחו לעצור את מכונת המלחמה שלו תוך הסתמכות על יכולות מקומיות ונשק מתוצרת עצמית. כתוצאה מכך נאלצו מנהיגי ארצות הברית לבקש הפסקת אש באמצעות תיווך של מדינות האזור ולמעשה נכנעו לרצונה של הרפובליקה האסלאמית.²⁰

בהודעת משמרות המהפכה נכתב כי איראן הצליחה לשמר את רכיבי הכוח של תוכנית הגרעין ואת תשתיות הטיילים וההגנה, וגרמה לקריסת המיתוס בנוגע להגנה האווירית הרב־שכבתית של האויב ולהיות בלתי מנוצח. עוד נאמר בהודעה כי כניסתו של הצבא האמריקאי לשדה הקרב כדי להציל את חיילי "הצבא הציוני" לא הצליחה לשנות את מאזן הכוחות, וכי אף על פי שישיראל הייתה היוזמת של המלחמה, סיומה הוכתב על ידי "בני העם האמיצים בכוחות המזוינים", ובפרט חיל האוויר של משמרות המהפכה.²¹ דובר משמרות המהפכה, עלי־מוחמד נא'ני, התייחס אף הוא להישגי איראן במערכה וטען כי לא זו בלבד שישיראל והנשיא טראמפ נכשלו בהשגת מטרותיהם במלחמה, הם גם ראו במתקפות הטיילים המתמשכות של הרפובליקה האסלאמית איום ממשי על עצם קיומו

18 מסר טלוויזיוני שלישי המופנה לעם האיראני בעקבות המתקפה של המשטר הציוני [סומין پیام تلویزیونی خطاب به ملت ایران در پی تهاجم رژیم صهیونی]. [אתר מנהיג איראן](#), 26 ביוני 2025.

19 הצהרות במפגש עם ראש ובכירי הרשות השופטת [بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه], [אתר מנהיג איראן](#), 16 ביולי 2025.

20 ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים: איראן כפתה את רצונה על ארצות הברית והמשטר הציוני במלחמה האחרונה [رئيس ستاد کل نیروهای مسلح: ایران در جنگ اخیر اراده خود را بر آمریکا و رژیم صهیونیستی تحمیل کرد]. [איסנ"א](#), 26 ביוני 2025.

21 הצהרה מסכמת של משמרות המהפכה בנוגע למלחמה הכפויה [بیانیه پایانی سپاه پاسداران در خصوص جنگ تحمیلی]. [תאבנא](#), 26 ביוני 2025.

של "המשטר הציוני". לדבריו, המלחמה הוכיחה שתושבי "האדמות הכבושות" [ישראל] חסרי הגנה מול עוצמת הטיילים והכתב"מים של איראן, ואין ספק שמבחינת דעת הקהל איראן היא המנצחת המוחלטת במערכה.²²

יועצו הבכיר של מפקד משמרות המהפכה ושר הפנים לשעבר, אחמד וחידי, התייחס אף הוא לניצחון האיראני. בריאיון לטלוויזיה האיראנית השיב וחידי בחיוב על השאלה אם איראן ניצחה במלחמה. הוא ציין כי אלמלא ניצחה איראן, אויביה לא היו נמצאים תחת לחץ כבד עד כי נאלצו לבקש הפסקת אש. וחידי הדגיש כי לרשות איראן עמדו במלחמה תקציב וטכנולוגיה מועטים מאוד בהשוואה לכלי הנשק המתקדמים ביותר בעולם, ואף על פי כן היא הצליחה לאלץ את ישראל להסכים להפסקת אש. הוא הוסיף כי דוקטרינת הטיילים של הרפובליקה האסלאמית ניצחה בשדה הקרב את כל המטוסים, הלוחים, המאמצים ומרכזי הפיקוד והשליטה במערב אסיה.²³

אף שברבים מהטיעונים הללו יש מידה ניכרת של הפרזה, מומלץ לא לפטור אותם כתעמולה חסרת בסיס. ההצהרות הנשמעות בטהראן מהדהדות במידה מסוימת שלבים מוקדמים יותר בתאוריית הניצחון, שאומצה על ידי מחנה ההתנגדות מראשית שנות ה-90 ועד 2021. בבסיסם עומד הרעיון של ניצחון באמצעות אי-הפסקה, שמשמעותו היא שעצם ההישרדות בעימות היא המפתח לניצחון, בשל חוסר יכולתו של הצד האחר להשיג ניצחון ברור וחד-משמעי.²⁴ מאז מלחמת לבנון השנייה ב-2006 עברה תאוריית הניצחון לשלב חדש של "ניצחון בנקודות", שמשמעותו יכולת הרתעה ובסופו של דבר כפייה מול מדינת ישראל. בשנים האחרונות חלו שינויים בתפיסה זו על בסיס הערכה מחודשת של גורמי הציר הפרו-איראני בדבר יחסי הכוחות ביניהם לבין ישראל, ותחושת מסוגלות שהתגבשה אצלם לגבי היכולת להביס את ישראל במלחמה רב-זירתית יזומה.²⁵ עם זאת מוקדם עדיין להעריך אם נרטיב הניצחון, שאיראן מציגה מאז המלחמה, משקף הכרה בחולשתה

22 **דובר משמרות המהפכה: אנו ממליצים לטראמפ להפסיק עם דברי ההבל** [سخنگوی سپاه: به ترامپ توصیه می‌کنیم از باورهای دست بردارد]. **תסנים**, 28 ביוני 2025.

23 **האם ניצחנו במלחמה עם ישראל? / התייחסותו של הגנרל וחידי** [آیا ما در جنگ با اسرائیل پیروز شدیم؟/ روایت سردار وحیدی]. **תסנים**, 24 ביולי 2025.

24 איתי ברון ונרמית ולנסקי, המהפכה בעניינים צבאיים של הציר הרדיקלי. **מערכות**, 432 (אוגוסט 2010), 53-40.

25 איתי ברון, חמשת השלבים בהתפתחות 'תאוריית הניצחון' של אויבי ישראל. **האומה**, 237 (פברואר 2025), 32-27.

ובצורך להגדיר מחדש את תפיסת הניצחון שלה מול ישראל, לנוכח האילוצים העומדים בפניה בעקבות המלחמה.

שינוי תפיסתי או התאמות בתפיסה

חרף נרטיב הניצחון שאיראן מנסה להציג מבית וכלפי חוץ, כשלי המלחמה לא נעלמו מעיניהם של השלטונות בטהראן. גם בקרב החוגים השמרניים והרדיקליים ניכרת הכרה בצורך להפיק לקחים ולתקן את הליקויים שהתגלו. ואולם בשעה שהגרעין הקשה של תומכי המשטר הזדרז, כאמור, להציג את תוצאות המלחמה כביטוי לניצחון הרפובליקה האסלאמית, מבקריהם במחנה הפרגמטי-רפורמיסטי ביקשו לנצל את תוצאות המלחמה כדי לקדם שינויים מהותיים הנחוצים, לשיטתם, להבטחת עתידה של איראן. בראיית החוגים הפרגמטיים-רפורמיסטיים, הבעיות המרכזיות העומדות בפני איראן מחייבות שינוי פרדיגמטי עמוק ומהותי, שבמרכזו ההכרה בצורך הדחוף להתמודד עם המשברים הפנימיים, ובראשם המשבר הכלכלי, באמצעות רפורמות מרחיקות לכת במדיניות הפנים והחוץ.

לעומתם, מבקריהם השמרניים-הרדיקלים סבורים כי הבעיה אינה נעוצה בתפיסה עצמה אלא באופן יישומה. לטענתם, אף אם יש מקום לבחון מחדש את דרכה של איראן, אין במהלומות שספגו היא ושלוחיה כדי להצדיק שינוי ביעדים האסטרטגיים הבסיסיים של הרפובליקה האסלאמית. המלחמה אף חיזקה את ההנחה שאין תחליף לדרך ההתנגדות ולעמידה האיתנה מול ישראל וארצות הברית. התקיפה הישראלית-אמריקאית שימשה, לשיטתם, הוכחה נוספת לבוגדנותה של וושינגטון ולחוסר התוחלת שבניסיון לנהל עימה משא ומתן – מהלך שנתפס בדיעבד כמזימה שנועדה להונות את איראן כהכנה לתקיפה צבאית. במציאות זו הפתרון אינו טמון בשינוי תפיסתי או בנסיגה מעקרונות היסוד, אלא בהתאמות מוגבלות במסגרת התפיסות הקיימות.

הפעיל הפוליטי הרפורמיסטי סעיד שריעתי הסביר את הוויכוח הפנימי באיראן סביב לקחי המלחמה בריאיון לאתר החדשות ג'מאראן, שבו הצביע על הצורך בשינוי פרדיגמה על בסיס מעבר מתפיסת "הרחבת העומק האסטרטגי" (توسعه عمق استراتژیک) לתפיסת "איראן תחילה" (اول ایران). לדבריו, האסטרטגיה ששלטה עד כה במדיניות החוץ האיראנית התמקדה בהשגת עומק אסטרטגי ובחיזוק "חזית ההתנגדות". ואולם ההתפתחויות בשנתיים שחלפו מאז 7 באוקטובר 2023 חוללו שינוי מהותי בנוגע לאסטרטגיה הנדרשת, והמערכת הפוליטית באיראן נחלקת כיום לשני זרמים מרכזיים: זרם אחד סבור כי יש לשים דגש על "איראן תחילה", כלומר להעדיף התמודדות עם האתגרים הפנימיים של הרפובליקה

האסלאמית, בעוד שהזרם האחר ממשיך להאמין בצורך להרחיב ולבסס את "העומק האסטרטגי" של איראן חרף המכות שספגה והעלויות הכבדות הכרוכות בכך.²⁶ הוויכוח הפנימי בנוגע להשלכות הרצויות של המלחמה ולשינויים שיש לאמץ לאור לקחיה פרץ זמן קצר לאחר סיומה. את יריית הפתיחה לדיון הציבורי נתנו 180 כלכלנים ואנשי אקדמיה המזוהים עם המחנה הפרגמטי, שפרסמו גילוי דעת הקורא ל"שינוי פרדיגמטי" (تغيير پارادایم) ברפובליקה האסלאמית. אף שהחתומים על המסמך גינו את תקיפותיהן של ישראל וארצות הברית, הם קראו לאמץ מדיניות חדשה הן בתחומי הפנים והן במדיניות החוץ, שתאפשר להיחלץ מהמשבר החריף שבו נתונה איראן. לדבריהם, חוסר היעילות המתמשך, מדיניות החוץ הנוקשה והירידה באמון הציבור במוסדות השלטון מסכנים את עתיד המדינה. הצהרתם כללה שורת המלצות, ובהן רפורמות שלטוניות וכלכליות, הרחבת החירויות הפוליטיות והאזרחיות, חידוש המשא ומתן עם ארצות הברית, שיפור היחסים עם המערב והפסקת מעורבותם של הכוחות המזוינים בכלכלה.²⁷

בדומה להם, גם הפוליטיקאי הפרגמטי מוחסן האשמי טען כי שינוי פרדיגמטי הוא תנאי הכרחי להתמודדות עם שורשי המשבר בעקבות המלחמה. בריאיון לעיתון הרפורמיסטי שרק הדגיש בנו של נשיא איראן לשעבר, אכבר האשמי רפסנג'אני, את הצורך ביצירת מרחב פוליטי פתוח ומגוון יותר, בהסרת ההגבלות המוטלות על אמצעי התקשורת, בשיקום אמון הציבור ובאימוץ מדיניות חוץ ריאליסטית, לרבות כלפי ישראל, שתעדיף את האינטרסים הלאומיים על פני שיקולים אידיאולוגיים. זאת על מנת להוביל את המדינה מהמשבר והקיפאון הנוכחיים אל מסלול של פיתוח וקידמה.²⁸

לדרישה לשינויים מרחיקי לכת הצטרפו גם פוליטיקאים בכירים, ובראשם הנשיא לשעבר חסן רוחאני ושר החוץ בממשלתו מוחמד ג'ואד זריף. במפגש עם יועציו קרא רוחאני לאמץ אסטרטגיה לאומית חדשה בעקבות המלחמה עם ישראל. לדבריו, ישראל וארצות הברית נכשלו בהשגת שני יעדים מרכזיים של המערכה: הפלת המשטר באיראן וערעור היציבות במזרח התיכון. ישראל ביקשה במשך שנים להגשים את חזון "מהנילוס ועד הפרת", וארצות הברית ניסתה לקדם את יעדיה באמצעות תוכנית "המזרח התיכון החדש".

26 סעיד שריעתי: 'העניין הלאומי' הוא שינוי פרדיגמה במרחב השיח של הפוליטיקה הכוללת של המדינה [سعيد شریعتی: "امر ملی" یک پارادایم شیفت در فضای گفتگمانی سیاست کلان کشور است]. [ג'מאראן](#), 5 באוגוסט 2025.

27 הגיע הזמן לשינוי פרדיגמה! [وقت تغییر "پارادایم" است!]. [פרארו](#), 8 ביולי 2025.

28 מאפר המלחמה אל האופק החדש [از خاکستر جنگ تا افق نو]. [שרק](#), 13 ביולי 2025.

ואולם משהבינו בירושלים ובוושינגטון כי לא יוכלו לממש את מטרותיהן, וכן בעקבות תגובתה החריפה של איראן, נאלצו להסכים להפסקת אש. עם זאת, הדגיש רוחאני, על איראן להיערך לעתיד, להפיק את הלקחים הנדרשים מהמלחמה, לפצות על חולשותיה ולחזק את נקודות העוצמה שלה. לדבריו, על המדינה לחזק את קשריה עם הקהילה הבינלאומית ולהיות נכונה לדיאלוג עם כל גורם המעוניין בכך במטרה להפיג מתחים עם אירופה, עם שכנותיה ועם ארצות הברית.

רוחאני קרא גם לתיקון מערכת היחסים בין השלטון לאזרחים, תוך שיקוף טוב יותר של עמדות הציבור. הוא הדגיש כי איראן שייכת לכלל העם האיראני ויש להקשיב לרצונו ולשקף את דעותיו. הוא גם הדגיש את הצורך למנוע את מעורבותם של הכוחות המזוינים ושירותי המודיעין בתחומים שאינם נוגעים לביטחון, ובכללם הכלכלה, מדיניות הפנים והחוץ. כן קרא לעצב אסטרטגיה לאומית חדשה שתתבסס על רצון העם ותביא בחשבון את ההתפתחויות שחלו באזור ובאיראן בשנתיים האחרונות, תוך תיקון הליקויים הקיימים. פיתוח אסטרטגיה לאומית, חיזוק האחדות הלאומית והפיכת השלטון לגוף המשקף את רצון העם – כל אלה יאפשרו למנוע מלחמה נוספת.

רוחאני ציין כי ניתן לסייע גם למוסלמים באזור, אולם אם הדאגה לאחרים תביא להרס העם האיראני, מדובר בטעות. הוא הדגיש כי על איראן לדאוג בראש וראשונה לעם האיראני עצמו. בכך ביטא רוחאני את תפיסת "איראן תחילה", שלפיה על איראן למקד את מאמציה בטיפול באתגרים הפנימיים ובראשם המשבר הכלכלי, כדי לשפר לאורך זמן את יכולתה לספק מענה גם לאתגרים הביטחוניים. לפי תפיסה זו יש לקדם הסדרה עם המערב בסוגיית הגרעין, שעשויה להביא להקלה בסנקציות, להמשיך במגמת הפגת המתרחבות עם שכנותיה הערביות של איראן, לעודד תהליכי שיקום ופיתוח כלכליים ולצמצם את הפער המתרחב בין המשטר לציבור הרחב.²⁹

מוחמד ג'אד זריף נתן אף הוא ביטוי לצורך בבחינה מחודשת ובשינוי מהותי במדיניות האיראנית. במאמר שפרסם באוגוסט 2025 בכתב העת Foreign Policy תחת הכותרת "הזמן לשינוי פרדיגמטי הוא עכשיו" טען זריף כי ההתפתחויות במזרח התיכון, ובראשן המערכה המתמשכת ברצועת עזה ומלחמת 12 הימים, המחישו את הצורך ביוזמה דיפלומטית נועזת ובשינוי היסטורי עבור איראן והאזור כולו. בבסיס שינוי זה נדרש מעבר מפרדיגמה

29 **ניתוחו של חסן רוחאני על מלחמת 12 הימים: כעת הגיע תורה של אסטרטגיה לאומית חדשה**
[تحليل حسن روحانی از جنگ ۲۱ روزه : اکنون نوبت استراتژی نوین ملی است]. [עצרי איראן](#), 16 באוגוסט 2025.

מושרשת של איום (deeply ingrained threat paradigm) אל עבר פרדיגמה מעצימה של הזדמנויות (empowering possibilities paradigm), המבוססת על הקמת שותפות אזורית חדשה במערב אסיה וחידוש הדיאלוג עם אירופה וארצות הברית.³⁰

בכנס שנערך באוקטובר 2025 בטהראן הצהיר זריף כי הטילים חשובים אומנם לביטחונה של איראן, אך "העם חשוב יותר", שכן הוא זה ששמר על המדינה לאורך מאות השנים האחרונות והוא מקור עוצמתה המרכזי. לדבריו, על איראן להמשיך לחזק את כוחה הצבאי, אך בראש ובראשונה עליה להבטיח את רווחתו הכלכלית של העם. שר החוץ לשעבר שב והדגיש את הצורך בהעמקת הקשרים עם מדינות האזור ובניהול משא ומתן מדיני עם יריבותיה.³¹

גם הנשיא פזשכיאן עצמו ביטא הכרה בצורך ליישם שינויים משמעותיים לאור לקחי המלחמה, תוך אימוץ קו פרגמטי יותר הן בזירה הפנימית והן במדיניות החוץ. בנאום שנשא באוגוסט 2025 הדגיש הנשיא את הצורך בקידום אחדות פנימית תוך התמקדות בפיתרון בעיותיה של איראן מבית, ובכלל זה המשבר הכלכלי, מצוקת המים ומשבר האמון בין הציבור למשטר. כן הביע פזשכיאן תמיכה בדיאלוג עם המערב והבהיר כי ניהול משא ומתן עם אויבים אינו שקול לכניעה.³² עם זאת, יש להדגיש כי אין להסיק מדבריו שהנשיא, שהביע בעבר תמיכה ברכיביה הבסיסיים של תפיסת הביטחון האיראנית, נסוג מתמיכתו בהמשך מחויבותה של הרפובליקה האסלאמית לחזית ההתנגדות, ועל אחת כמה וכמה מהכרתו בחשיבותן של יכולותיה הצבאיות האסטרטגיות של איראן, ובראשן מערך הטילים האסטרטגיים, כאמצעי הרתעה מרכזי.

גם במחנה השמרני הכירו בחשיבותה של הפקת לקחים מן המלחמה, בפרט לנוכח ההערכה הרווחת שחידוש הלחימה הוא עניין של זמן בלבד, וכי ישראל נחושה לחדש את המערכה ואף לנצל את הסבב הבא כדי לקדם שינוי משטר, ולא רק כדי לפגוע ביעדי הגרעין או במערך הטילים. כך למשל טען יועצו של מנהיג איראן ספאוי, כי איראן עדיין

Mohammad Javad Zarif, *The time for a paradigm shift is now*. [Foreign Policy](#), 15 August 2025. 30

ניתן להשפיע על ארצות הברית/על יחסי החוץ העכשוויים ומעמדה של איראן והכלים העומדים לרשותה [می‌توان بر آمریکا تأثیر گذاشت/در باره مناسبات امروز روابط بین‌الملل و موقعیت و ابزارهای ایران]. [הס־מיה](#), 9 באוקטובר 2025. 31

פזשכיאן: אינני רוצה לייקר את הדלק עבור השכבות החלשות [پزشکیان: نمی خواهم بنزین را برای محرومان گران کن]. [אקתצאד־י מעאצר](#), 10 באוגוסט 2025. 32

מצויה בשלב המלחמה העלולה להתלקח מחדש בכל רגע.³³ עם זאת, במחנה הרדיקלי נדחו הקריאות לשינוי פרדיגמטי, ובייחוד נמתחה ביקורת חריפה על היוזמות לשינוי בכיוון של רפורמות והתמתנות.

העיתון וטן אמרז טען כי דווקא פרדיגמת החשיבה של האינטלקטואלים היא הזקוקה לשינוי, שכן הם שבויים באשליות רומנטיות לגבי המערב. לטענתו, המלחמה עם ישראל הוכיחה כי המערב מכיר אך ורק בשפת הכוח, וכי איראן תוכל לשרוד רק באמצעות מאבק כוחני והתנגדות לאומית.³⁴ גם היומון השמרני ח'וראסאן גרס כי אף שהמלחמה מחייבת בחינה מחודשת של מדיניות הפנים והחוץ, אין לעשות זאת על בסיס תבניות חשיבה מיושנות שכבר הוכחו ככושלות. לטענת העיתון, המלצות כגון שחרור אסירים פוליטיים או הרחבת חירויות אזרחיות דווקא בשעה שאיראן ניצבת מול אתגרים ביטחוניים ולוחמה תודעתית מצד המערב עלולות לשרת גורמים חיצוניים החותרים לפרק את לכידותה החברתית של הרפובליקה האסלאמית.³⁵

העיתון הפרו־משטרי כיהאן מתח ביקורת חריפה על "הנוטים למערב" (غربگرایان) וטען כי הנטייה למערב אינה זרם מחשבתי אלא "מחלה פוליטית כרונית", שתסמיניה ניכרים באי־אמון ביכולות הפנימיות, בהתפעלות מחיוכי המערב, בהשפלת "ההתנגדות" ובהאדרת הפייסנות. לטענת היומון הרדיקלי, כל דיבור על פיוס הוא למעשה מילה נרדפת לכניעה וכל פשרה עם המערב מביאה בהכרח להשמדה, כפי שהוכיח הניסיון ההיסטורי בעיראק ובלוב. נסיגה מפני המערב לא זו בלבד שאינה מביאה ביטחון, אלא אף מעודדת את האויב "לבלוע את המדינה עד תומה". כך למשל, שליט לוב מועמר קדאפי, שסבר כי ויתור על תוכנית הגרעין שלו יביא לסיום העוינות מצד המערב, קיבל בתגובה את הפצצות מדינות נאט"ו על טריפולי ואת חיסולו. מדובר, לטענת העיתון כיהאן, באזהרות חיות לכל מי שמנסה למכור לאיראן את נוסחת ההסדרה.³⁶

33 הצהרותיו החשובות של רחים צפוי בנוגע למתקפה הישראלית על איראן: אני מעריך שיש אפשרות למלחמה נוספת [אظهارات مهم رحیم صفوی درباره حمله اسرائیل به ایران؛ احتمال می‌دهم جنگ مجددی رخ بدهد]. [ח'בר אונליין](#), 17 באוגוסט 2025.

34 הגיע הזמן לשינוי הפרדיגמה של האינטלקטואלים האיראנים [وقت تغییر پارادایم روشنفکری ایرانی]. [וטן אמרז](#), 9 ביולי 2025.

35 חזרה לפרדיגמות החוזרות על עצמן [بازگشت به پارادایم های تکراری]. [ח'וראסאן](#), 9 ביולי 2025.

36 דמעות תנין עבור עזה או מתכון לכניעה עבור איראן [اشک تمساح برای غزه یا نسخه تسلیم برای ایران]. [כיהאן](#), 5 באוקטובר 2025.

בכיר משמרות המהפכה ידאללה ג'ואני דחה אף הוא את הקריאות לאימוץ גישה פייסנית יותר בעקבות המלחמה. בנאום שנשא בכנס חברי מיליציות הבסיג' בעיר משהד אמר ג'ואני כי המלחמה האחרונה הוכיחה ששיח ההתנגדות הוא יעיל ומבוסס, בעוד שתאוריית הפייסנות אינה מובילה לשום מקום. לדבריו, האוניברסיטאות, המרצים והתקשורת נדרשים להסביר לדור הצעיר כי איראן יכולה להתקדם אך ורק באמצעות התנגדות והסתמכות על יכולותיה הפנימיות בכל התחומים: במדע ובטכנולוגיה, ברפואה ובתעשייה, וכן בתחום ההגנה והביטחון. הוא הסתייג מאלה המטילים ספק ביכולותיו של העם האיראני ובמקום להסתמך על משאבים פנימיים מציעים להתבסס על מודלים זרים, לשנות באופן מהותי את המדיניות, לנהל משא ומתן עם ארצות הברית ולחזור להסכמים המערערים את עצמאותה ויכולותיה של איראן. לדבריו, הצגת גישות כאלה באיראן, שניצחה במלחמה והצליחה לבסס עליונות בשדה הקרב, מהווה סכנה חמורה, שכן האויב שואף גם כיום להגביל אותה בתחומי הטילים, הגרעין וההשפעה האזורית, וכל נסיגה בתנאים הנוכחיים משמעותה מתן הזדמנות לאויב.³⁷

הוויכוח הפנימי סביב הלקחים שיש לגזור מהמלחמה משקף שיח נוקב שהתנהל תמיד בין המחנות הפוליטיים המרכזיים, שאינם עשויים מקשה אחת: שמרנים־רדיקלים ופרגמטים־רפורמיסטים. יתרה מזו, הרפורמיסטים רואים בעת הנוכחית – תקופה של הפקת לקחים מהטלטלה שפקדה את הרפובליקה האסלאמית – הזדמנות מחודשת לחיזוק מעמדם הפוליטי, לאחר שהודרו בשנים האחרונות מתהליכי קבלת ההחלטות. אף על פי כן, יש להדגיש כי מוסדות השלטון בטהראן עודם נשלטים במידה רבה על ידי השמרנים. בשלב זה אין כל אינדיקציה לשינוי מהותי במערך הפוליטי ובמאזן הכוחות בצמרת השלטונית, וספק רב אם ייתכנו תמורות מהותיות וחשובות ברוח קריאותיהם של הרפורמיסטים לשינוי תפיסתי כל עוד לא חל שינוי ממשל במשטר, ובפרט חילופי המנהיג העליון. זאת ועוד, גם הרפורמיסטים אינם דוגלים בדרך כלל בוותורים משמעותיים בסוגיות הליבה האסטרטגיות, לרבות התמיכה בחזית ההתנגדות, המשך פיתוח מערך הטילים וזכותה של איראן להעשיר אורניום בשטחה, אלא לכל היותר בשינויים מסוימים בסדר העדיפויות הלאומי.

37 ראש האגף הפוליטי במשמרות המהפכה: המלחמה האחרונה הוכיחה שתאוריית הפשרה לא תוביל לשום מקום [معاون سیاسی سپاه: جنگ اخیر نشان داد نظریه سازش راه به جایی نخواهد برد]. [עצרי איראן](#), 1 בספטמבר 2025.

עמימות גרעינית בצומת הכרעות

מצב תוכנית הגרעין האיראנית לאחר המלחמה

ערב המלחמה איראן הייתה מדינת סף גרעין בעלת יכולת להשלים את העשרת האורניום שהיה ברשותה ל-90 אחוזים – חומר בקיע ברמה הנדרשת לנשק גרעיני – בתוך פחות משבועיים מקבלת החלטה, וככל הנראה חודשים ספורים מהשגת יכולת גרעין צבאי ראשונית. יכולת זו נועדה לספק לה הרתעה כלפי אויביה ולשמש תעודת ביטוח לשרידות המשטר. עם זאת מנהיג איראן נמנע מלהורות על פריצה לנשק, כנראה מחשש להיגרר למערכה צבאית מול ישראל, וחמור מכך – מול ארצות הברית. במשך שנים העדיפה איראן התקדמות במסלול הגרעין בדרך ההדרגתית והבטוחה יותר על פני הדרך המהירה ביותר. המלחמה הסיגה את תוכנית הגרעין האיראנית לאחר במידה ניכרת. התקיפות הישראליות והאמריקאיות פגעו קשות בשלושת המתקנים המרכזיים הקשורים לתוכנית העשרת האורניום, עד כדי ספק רב ביכולת לשקמם.³⁸ מתקן ההעשרה בנטנז, אתר ההעשרה המרכזי, שבו פעלו אלפי צנטריפוגות הן מהדור הישן והן צנטריפוגות מתקדמות, נפגע קשות. נראה כי הוא יצא מכלל פעולה וכי כ-15 אלף הצנטריפוגות הפעילות בו נהרסו לחלוטין. מתקן ההעשרה התת-קרקעי פורדו, שבו הותקנו צנטריפוגות מתקדמות ובוצעה העשרה לרמה של 60 אחוזים, נפגע ככל הנראה באופן חמור בתקיפה האמריקאית, אף כי אין מידע גלוי חד-משמעי בנוגע למידת הפגיעה ביכולות ההעשרה שהיו בו. יתר על כן, חלק מהדיווחים מטילים ספק בנוגע למידת הפגיעה במתחם הצנטריפוגות במתקן.³⁹

המרכז לטכנולוגיה גרעינית באספהאן נפגע כנראה קשות אף הוא. מרכז זה שימש להמרת תרכובות אורניום מ"עוגה צהובה" לגז תרכובת של אורניום ופולואור (UF_6) – חומר הגלם הנדרש לתהליך ההעשרה, ולהמרה חוזרת מ- UF_6 לאורניום מתכתי, המשמש ליצירת

38 רז צימט ותמיר הימן, **בין הסדרה לאכיפה: ישראל ותוכנית הגרעין האיראנית לאחר המלחמה**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, **נייר מדיניות**, 20 ביולי 2025.

39 James Glanz, Samuel Granados, Junho Kee, Eric Schmitt & Marco Hernandez, The invisible target in Iran. *The New York Times*, 20 August 2025.

ליבת ביקוע לנשק גרעיני. בשורה התחתונה, רוב הצנטריפוגות הפעילות הושמדו ככל הנראה ונפגעו גם יכולות ייצור הצנטריפוגות, אם כי לא נפגעו הידע והניסיון הרבים בתחום זה. ואולם המלחמה הותירה באיראן יכולות שיוריות, שעלולות לשמש אותה במאמציה לשקם את התוכנית ואף לפרוץ לנשק גרעיני. בידי איראן נותרו לפחות כמה מאות צנטריפוגות, ביניהן גם כאלה שיוצרו אך טרם הותקנו בשני מתקני ההעשרה טרם המלחמה. יודגש שמאז פברואר 2021 איראן לא אפשרה פיקוח של הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א) על ייצור או אחסון צנטריפוגות. נוסף על כך נותר באיראן מאגר של יותר מ-400 ק"ג אורניום מועשר לרמה של 60 אחוזים, שהיו ברשותה טרם המלחמה. לא ברור אם חומר זה הוצא מהאתרים המוצהרים, פוזר והועבר למקומות מסתור, או שמא נותר באתר אחד או יותר שנפגעו בתקיפות, וכן מה היכולת להשתמש ולו בחלק ממנו. יתר על כן, יש להניח כי נותרו כמויות נוספות של אורניום מועשר לרמות נמוכות יותר.

בכיר ישראלי העריך בריאיון לנוי יורק טיימס זמן קצר לאחר המלחמה, כי לפחות חלק מהחומר הבקיע שרד בתקיפות אך נקבר מתחת לנטנז ולפורדון, וכי "שום דבר לא הוזז". הוא הביע ביטחון שכל ניסיון איראני לחלץ את האורניום יתגלה בסבירות גבוהה ויוביל לתקיפה נוספת.⁴⁰ באוגוסט 2025 אישר ראש הממשלה בנימין נתניהו כי נותרו לאיראן 400 ק"ג של אורניום מועשר. עם זאת הדגיש כי ידוע היה מראש שהאורניום לא ייפגע, והוסיף כי אין זה תנאי מספיק לייצור פצצות גרעין.⁴¹ שר החוץ האיראני עראקצ'י אישר כי החומר הבקיע שנותר באיראן קבור "מתחת להריסות" של מתקני הגרעין שהותקפו בידי ישראל וארצות הברית.⁴²

היכולות שנותרו בידי איראן עלולות באופן עקרוני לאפשר לה בעתיד להעשיר אורניום לרמה צבאית של 90 אחוזים באתר חשאי. העשרה כזו אינה דורשת בהכרח קסקדות מרובות, וייתכן שתספיק קסקדה אחת או לכל היותר שתי קסקדות של צנטריפוגות מתקדמות (בין 100 ל-200). התהליך עשוי להתבצע בתוך מספר שבועות, בייחוד אם איראן תבחר להפעיל תוכנית חירום מואצת ואם כבר הוכן מראש מתקן חשאי או מספר מתקנים קטנים המפוזרים ברחבי המדינה. איראן עשויה גם לבצע המרה חוזרת לאורניום מתכתי באתרים

David E. Sanger, Some of Iran's enriched uranium survived attacks, Israeli official says. ⁴⁰ [The New York Times](#), 10 July 2025.

נתניהו בריאיון בלעדי ל-24NEWS: "נשאר לאיראן 400 ק"ג אורניום מועשר, ידענו מראש שלא ייפגע". ⁴¹ [i24news](#), 12 באוגוסט 2025.

AFP, Iran says enriched nuclear material 'under rubble' of facilities hit amid Israel war. ⁴² [Times of Israel](#), 12 September 2025.

חלופיים, למשל במעבדות כימיות באוניברסיטאות או במפעלים כימיים, וייתכן שתשתית לאתרים כאלה כבר הוכנה מראש. אם התהליך יתבצע באופן חשאי וללא הקפדה על כללי בטיחות, הוא עשוי להימשך מספר חודשים לכל היותר. אתגר מרכזי יהיה הובלת החומר הבקיע שנותר למתקנים המאפשרים המרה חוזרת.

פריצה לנשק גרעיני עשויה להיות מורכבת יותר. לא ברור לאיזה מצב הגיעה איראן ערב המלחמה בכל הנוגע להרכבת מנגנון הנפץ, אך ברור כי הושגה התקדמות ניכרת במאמצי ההנשקה, וכי בידי איראן הידע הטכני הדרוש לשם כך. כמו כן אין ודאות לגבי השפעת המלחמה על ההתקדמות בייצור מנגנון הנפץ. במהלך המלחמה הותקפו כמה מתקנים הקשורים לפרויקט ההנשקה, כלומר תכנון ראש הקרב הגרעיני, לרבות המתחם בפארצ'ין ומטה ארגון החדשנות והמחקר ההגנתי (SPND Organization of Defensive Innovation and Research) בטהראן, אך לא ברורה מידת הנזק. פגיעה בשלב אחד בתוכניות ההסבה לנשק עשויה לשבש את השרשרת כולה, אך לא ידוע מה יהיה משך העיכוב שנגרם.

גם לסיכולם הממוקד של יותר מעשרה מדעני גרעין מובילים, ששימשו מוקדי ידע בתחומי ההנשקה, יש השפעה כבדת משקל על הידע הגרעיני בתחומים מסוימים, וייתכן שגם על היכולת לגייס מדענים מתאימים בעתיד. ככל הנראה קיימת עתודה של אנשים בתחומים הרלוונטיים שיכולים לשמש תחליף לחלק מהמדענים שסוכלו, אך סביר להניח כי עתודה זו חסרה ניסיון ומומחיות מקבילים. גם בהקשר זה יש להניח כי איראן עלולה לבחור בנתיב מהיר, גם אם פחות בטוח ומסודר בהשוואה לנורמות המקובלות במערב. בכל מקרה יש לאמץ הנחה מחמירה כי איראן תוכל, בהינתן החלטה, להתקדם לנשק גרעיני באמצעות תוכנית חשאית ומבוזרת במספר אתרים במקביל, גם אם יכולת מבצעית מלאה הכוללת טילים בליסטיים נושאי ראש נפץ גרעיני אינה אפשרית בטווח הקצר.

דילמת הגרעין של איראן

ניתן להעריך כי המוטיבציה האיראנית להשגת נשק גרעיני גברה לאור לקחי המלחמה, אשר חשפה ביתר שאת את כישלון ההרתעה שלה כלפי ישראל וארצות הברית. כמו מרבית רכיבי העוצמה האסטרטגית האיראנית, גם תוכנית הגרעין החלה עוד בתקופת השאה. לאחר המהפכה האסלאמית הוקפאה התוכנית לפי הוראת מנהיג המהפכה ח'ומייני, שכן היא נגדה את תפיסתו את רוח האסלאם.

עם זאת, מלחמת איראן-עיראק הניעה את המשטר האיראני במחצית שנות ה־80 לחדש את המאמץ בנושא הגרעין, על רקע המכה הקשה שספגה איראן במלחמה והשימוש של

המשטר העיראקי בנשק כימי ובטילים נגדה. בכירים איראנים חזרו והצהירו במשך שנים שאיראן אינה מפתחת נשק גרעיני ולעולם לא תנסה לפתחו, משום שהיא אינה מאמינה בתועלתו ומכיוון שבעיני מנהיג איראן הנשק הגרעיני אסור מבחינה הלכתית. ואולם ח'אמנהאי לא נסוג מעמדתו שלפיה יכולת סף גרעין צבאי תספק לאיראן הרתעה יעילה נגד אויביה וזו משמשת, לפיכך, ערובה הכרחית להמשך שרידותו של המשטר. ח'אמנהאי גם לא שינה את הערכתו כי תוכנית הגרעין משמשת רק עילה בידי המערב ללחוץ על איראן, לבודדה ולהחלישה, כדי להכשיר את הקרקע למימוש היעד האסטרטגי המרכזי: שינוי המשטר. זאת ועוד, הסכמתו של מנהיג לוב לשעבר מועמר קדאפי לפרק את תוכנית הגרעין של ארצו ב-2003, שלא מנעה בסופו של דבר את הפלתו בסיוע מדינות המערב, הוצגה על ידי ח'אמנהאי כעדות לצדקת דרכה של איראן, המסרבת להיכנע לדרישות המערב בתמורה להטבות מערביות. גם הפער בין החסינות שממנה נהנית קוראיה הצפונית הגרעינית לבין גורלו של סדאם חוסיין, שלא החזיק נשק כזה, נתפס בעיני איראן כהוכחה נוספת לחיוניותו של נשק גרעיני, לצד נכסים אסטרטגיים נוספים ובראשם מערך הטילים ארוכי הטווח שברשותה.

ההתפתחויות האזוריות שהתחוללו מאז 7 באוקטובר 2023, ובראשן היחלשות חמאס, הכרעת חזבאללה ונפילת משטר אסד, הציבו בפני הרפובליקה האסלאמית אתגרים ביטחוניים הולכים וגוברים ועוררו ספקות לגבי תקפותה של תפיסת הביטחון שלה, ובייחוד לגבי יעילותם של שניים מרכיבי ההרתעה המרכזיים שלה: רשת השלוחים והיכולות הצבאיות האסטרטגיות (טילים בליסטיים וכטב"מים). קריסת רשת השלוחים וכישלונה של איראן בהרתעת ישראל באמצעות מערך הטילים האסטרטגיים הגבירו את הספקות בנוגע ליכולתה לספק מענה יעיל לעליונותה הצבאית של ישראל ולהרתיע אותה מהמשך פעילותה נגד איראן.⁴³ בעקבות זאת רבו הקולות באיראן שגרסו כי יש צורך בחיזוק ההרתעה גם באמצעות שינוי דוקטרינת הגרעין ובחינת האפשרות לפריצה לנשק גרעיני, שתספק את "תעודת הביטוח" האולטימטיבית מול ישראל וארצות הברית. על רקע המשך מאמציה של איראן להתקדם ולהתבסס בסף הגרעין, וייתכן שאף לקדם מהלכים שנועדו לקצר את זמן הפריצה לנשק גרעיני, קראו בכירים איראנים לבחון מחדש את אסטרטגיית הגרעין ולא להסתפק עוד במעמדה כמדינת סף. כך לדוגמה, בפברואר 2024 טען שר החוץ וראש הארגון האיראני

43 רז צימט, **לקראת תמורות אפשריות בתפיסת הביטחון האיראנית**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, מבט על, גיליון 1915, 14 בנובמבר 2024.

לאנרגיה אטומית לשעבר, עלי-אכבר סאלחי, כי ברשות המשטר כל הרכיבים הדרושים לנשק גרעיני, אך הם טרם חוברו יחד.⁴⁴

באוקטובר 2024 שלחו עשרות חברי פרלמנט מכתב רשמי למועצה העליונה לביטחון לאומי בקריאה לשנות את דוקטרינת ההגנה של הרפובליקה האסלאמית לגבי תוכנית הגרעין.⁴⁵ ב-26 באוקטובר 2024 הצהיר יושב ראש המועצה האסטרטגית למדיניות חוץ, כמאל ח'ראזי, כי שינוי דוקטרינת הגרעין עדיין על הפרק במקרה שאיראן תעמוד בפני איום קיומי. הוא הדגיש כי היכולות הטכניות לייצור נשק גרעיני קיימות, וכי דעת המנהיג היא הגורם היחידי העוצר את המימוש.⁴⁶

עד פרוץ המלחמה עם ישראל לא התקבלה אינדיקציה להחלטה מצד ההנהגה האיראנית בראשות ח'אמנהאי לשנות את אסטרטגיית הגרעין ולפרוץ קדימה לנשק גרעיני. ואולם הקולות הפומביים שנשמעו באיראן בתמיכה בבחינה מחודשת של אסטרטגיית הגרעין מעידים כי נושא זה נדון גם במסדרונות השלטון בטהראן. מאז המלחמה גברו הקולות התומכים בפריצה לנשק גרעיני כלקח מהמתקפה הישראלית-אמריקאית. בספטמבר 2025 קראו 71 חברי מג'לס לפתח נשק גרעיני בעקבות מלחמת 12 הימים. במכתב ששלחו לנשיא איראן ולמועצה העליונה לביטחון לאומי טענו חברי המג'לס כי יש לבחון מחדש את דוקטרינת ההגנה של איראן, וכי פיתוח ואחזקה של נשק גרעיני נעשו נחוצים לנוכח המתקפה.⁴⁷ חבר נשיאות המג'לס אחמד נאדרי טען כי הדרך היחידה לשמור על שלמותה הטריטוריאלית וביטחונה הלאומי של איראן היא באמצעות השגת נשק גרעיני. לדבריו, יציאה מהאמנה למניעת תפוצת נשק גרעיני (NPT), מדיניות של עמימות ולבסוף ניסוי פצצה גרעינית הם האפשרויות היחידות שיכולות לחלץ את איראן מגורלן של עיראק ולוב.⁴⁸

ביטוי נוסף לחשיבה המחודשת באיראן בנוגע לדוקטרינת הגרעין נמצא בדברי יועצו של מנהיג איראן ושר ההגנה לשעבר, עלי שמח'אני, שאמר בריאיון בטלוויזיה האיראנית כי אילו החזירו אותו לשנות ה-90, כאשר שימש שר ההגנה בממשלתו של הנשיא מוחמד ח'אתמי,

Iran signals it is closer to building nuclear weapons. [Iran International](#), 12 February 2024. 44

Iran MPs call for nuclear deterrence amid tensions with Israel. [Iran International](#), 9 October 2024. 45

Iran adviser hints at expansion of missile range, nuclear doctrine review after Israel strikes. [Reuters](#), 1 November 2024. 46

Iranian lawmakers urge review of defense doctrine, call for nuclear weapons. [Iran International](#), 22 September 2025. 47

חשבון X של אחמד נאדרי, 19 בספטמבר 2025. 48

היה תומך בפיתוח פצצה גרעינית. לדבריו, המלחמה הוכיחה שאיראן הייתה צריכה להצטייד בנשק גרעיני.⁴⁹

גם מאמר שהתפרסם באתר 'דיפלומטיה איראנית' (והוסר מאז) קבע כי הדרך היחידה למנוע תקיפה נוספת היא הצגה מהירה של נשק גרעיני. אף אם 400 הק"ג של אורניום מועשר ל-60 אחוזים נהרסו בהתקפות, טען מחבר המאמר מוחמד מונסאן, על איראן להכריז על השגת נשק גרעיני גם אם באופן מרומז. במאמר נכתב כי הניסיון בעולם מוכיח את כוח ההרתעה של נשק גרעיני. בין היתר צוטטו דבריו של הנשיא טראמפ שנאמרו בפגישה עם נשיא רוסיה ולדימיר פוטין באוגוסט 2025, שלפיהם ארצות הברית לא תילחם במדינה המצוידת בנשק גרעיני. צוטטה גם הבחנה שעשה בעבר מזכיר המדינה האמריקאי לשעבר מייק פומפאו, בין גישת ארצות הברית כלפי קוריאה הצפונית לבין הגישה כלפי איראן, על בסיס העובדה כי לקוריאה הצפונית נשק גרעיני שמסוגל לפגוע בארצות הברית. לטענת האתר, איראן מעולם לא הבינה עד תום את חשיבות ההרתעה באמצעות גרעין, והמשך המדיניות הנוכחית עלול להוביל להתקפות נוספות ואף חמורות יותר.⁵⁰

בראשית יולי 2025 אישר הנשיא פזשכיאן את כניסתו לתוקף של חוק להשעיית שיתוף הפעולה עם הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א). החוק, שאושר קודם לכן במג'לס ולאחר מכן ב'מועצת שומרי החוקה', הפסיק למעשה את הפיקוח ואת הגשת הדוחות לסבא"א עד אשר תובטח אבטחתם של מתקני הגרעין.⁵¹ ב-9 בספטמבר 2025 חתמו ראש הסוכנות רפאל גרוסי ושר החוץ האיראני עבאס עראקצ'י על הסכם שנועד לסלול את הדרך לחידוש פיקוח הסוכנות באתרי הגרעין האיראניים.⁵² ואולם בעקבות הפעלת מנגנון הסנאפבק נגד איראן בסוף ספטמבר, שחידש את כל סנקציות מועצת הביטחון של האו"ם שהוסרו במסגרת הסכם הגרעין משנת 2015, הכריז שר החוץ האיראני כי הסכם קהיר כבר אינו בתוקף.⁵³

49 **שמח'אני: הלוואי שבזמן שהייתי שר ההגנה, הייתי פועל להשגת נשק גרעיני** [شمخانی: کاش وقتی وزیر دفاع بودم، سراغ سلاح هسته ای می رفتم]. [עצרי איראן](#), 15 באוקטובר 2025.

50 **המלחמה העתידית האפשרית תימשך שלושה עד שישה ימים ולא תהיה מלחמת התשה!** [جنگ آینده احتمالی، سه تا ۶ روزه خواهد بود نه جنگ فرسایشی!]. [אטלס דיפלמאטי](#), 8 בספטמבר 2025.

51 אחרי שמתקני הגרעין שלה הותקפו על ידי ישראל וארה"ב, איראן הקפיאה את שיתוף הפעולה עם סבא"א. [הארץ](#), 2 ביולי 2025.

52 איראן תאפשר לפקחי סבא"א להיכנס לשטחה. **ידיעות אחרונות**, 10 בספטמבר 2025.

53 *Cairo deal with IAEA 'no longer valid' after UN snapback sanctions: Iran*. [TRT World](#), 5 October 2025.

אף שהמוטיבציה האיראנית להשגת נשק גרעיני גברה, החלטה על פריצה לנשק נותרה מסוכנת לנוכח האפשרות לתגובה צבאית נוספת מצד ישראל או ארצות הברית, החדירה המודיעינית המערבית המוכחת לתוכנית הגרעין ונחישותה של ישראל (וייתכן גם של ארצות הברית) לשוב ולהשתמש בכוח, ייתכן עד כדי איום על עצם שרידות המשטר, כדי למנוע מאיראן שיקום של תשתיות הגרעין ועל אחת כמה וכמה פריצה לנשק.

לאור דילמה זו מתנהל באיראן מאז סיום המלחמה דיון ציבורי סביב האפשרות לאמץ מדיניות של עמימות גרעינית, תוך הימנעות מהעברת מידע רשמי על יכולות הגרעין שלה. בדומה לנושאים שנויים במחלוקת אחרים, גם סוגיה זו מעוררת מחלוקת בין חוגים שמרניים לבין חוגים פרגמטיים יותר. הפרשן חמיד־רזא אסמאעילי נג'אר טען במאמר באתר 'דיפלומטיה איראנית' כי המלחמה האחרונה הוכיחה שהגיעה השעה לפרוש מהאמנה למניעת תפוצת נשק גרעיני (NPT) ולאמץ מדיניות של עמימות גרעינית. לדבריו, ההגבלות שאיראן קיבלה על עצמה במסגרת הסכם הגרעין מ־2015 לא הביאו לפתרון המשבר ולא מנעו תקיפה נגדה, בניגוד לחוק הבינלאומי. לפיכך על איראן לפעול ללא חשש ובהתאם לאינטרס הלאומי שלה, לפרוש מהאמנה ולאמץ מדיניות של עמימות, שתשמש קלף מיקוח ואמצעי לחץ במשא ומתן עתידי מול ממשל טראמפ.⁵⁴

גם העיתונאי והפרשן נג'אר מוחמד עלי הציע לאמץ מדיניות של עמימות: הפסקת שיתוף הפעולה עם סבא־א, הימנעות מפרסום מידע על היקף הנזק שנגרם לתוכנית הגרעין ויצירת ספקות בקרב האויב בנוגע ליכולות הגרעין, שעשויים לחזק את ההרתעה האיראנית. לטענתו, כאשר מצלמות סבא־א הופכות אמצעי לריגול והמידע שמספקת איראן משמש להתנקשויות במדעני גרעין, שקיפות אינה יתרון אלא "התאבדות מודיעינית". על כן יש להעדיף מדיניות של עמימות, שתרתיע את האויב באמצעות יצירת חשש שמא איראן קרובה לפריצה לנשק גרעיני, ואולי אף חצתה כבר את הסף. עמימות יכולה לשמש נשק בידי איראן ולשרת גם את הדיפלומטיה בכך שתגרום לצד השני לפעול בזהירות ולהימנע מהכתבת דרישות.⁵⁵

לעומת זאת, במחנה הפרגמטי נשמעו קולות אזהרה מפני הסכנות הכרוכות באימוץ מדיניות של עמימות גרעינית. היומון הרפורמיסטי שרק הזהיר כי מהלך כזה, שנועד לכפות

54 הגיע הזמן לפרוש מה־NPT ולאמץ מדיניות של עמימות גרעינית [زمان خروج از ان پی تی و اتخاذ سیاست ابهام هسته ای فرا رسیده است]. דיפ'למאסי־איראני, 6 ביולי 2025.

55 אסטרטגיית עמימות גרעינית איראנית מול ריגול ותוקפנות [استراتژی ابهام هسته ای ایران در برابر جاسوسی و تجاوز]. צדא־סמא, 3 ביולי 2025.

על המערב וישראל להימנע מתקיפות נוספות ולהוביל לווייתורים במשא ומתן, עלול להביא לתוצאה הפוכה. העיתון הזכיר שני מקרי מבחן: עיראק ולוב. עיראק, שבחרה במדיניות של עמימות בנוגע ליכולותיה הבלתי קונוונציונליות לאחר מלחמת המפרץ ב־1991 וסירבה לשתף פעולה עם פקחי סבא"א, עוררה את חשדן של ארצות הברית ובעלות בריתה, מה שהוביל לפלישה האמריקאית ב־2003. לוב הכחישה את קיומה של תוכנית גרעין, אף כי רמזה עליה תוך שהיא מקדמת אותה בחשאי, ונאלצה להודות בה ולהסכים לפירוקה שמונה חודשים לאחר פלישת ארצות הברית לעיראק. העיתון הזהיר כי גם במקרה האיראני עלולה מדיניות של עמימות להוביל לחוסר יציבות, לעימות צבאי מתמשך בעצימות נמוכה ואף לחידוש מלחמה כוללת. בשונה מקוריאה הצפונית, שיכלה להרשות לעצמה מדיניות של עמימות עד הניסוי הגרעיני שביצעה ב־2006, איראן פועלת בלב אזור נפיץ, מצויה בעימות ישיר עם ישראל וחסרות לה יכולות סיכול מודיעין משמעותיות, שיאפשרו לה לשמר את העמימות לאורך זמן.⁵⁶

בשלב זה אין עדות למאמצים איראניים לשקם את שלושת מתקני הגרעין המרכזיים שנפגעו בתקיפה (נטנז, פורדו ואספהאן) או לפרוץ לנשק גרעיני. בסוף אוקטובר 2025 עדכן ראש סבא"א רפאל גרוסי כי איראן אינה מעשירה אורניום בשלב זה, אך הוסיף כי פקחי הסוכנות זיהו לאחרונה תנועה סביב האתרים שבהם מוחזק מאגר האורניום המועשר ל־60 אחוזים שנותר בידיה.⁵⁷ צילומי לוויין שפרסם המכון למדע ולביטחון בינלאומי (ISIS) באוגוסט 2025 חשפו מאמץ ניכר מצד איראן להשמיד במהירות מבנים שניזוקו או נהרסו באתר מוג'דה (לוויסאן 2), הממוקם סמוך לאוניברסיטת מאלכ אשתר בטהראן, שהופץ פעמיים במהלך המלחמה. להערכת המכון, פעילות הפינוי וההריסה נועדה להגביל את הנגישות של בדיקות עתידיות לצורך השגת ראיות לפעילות מחקר ופיתוח נשק גרעיני.⁵⁸ תמונות לוויין מסוף ספטמבר 2025 חשפו פעילות מחודשת במתחם המנהרות באספהאן, שהותקף במלחמה. הפעילות כללה ניקוי פסולת ופינוי הריסות משתיים מבין שלוש הכניסות למתחם באמצעות ציוד כבד, ככל הנראה כדי לאפשר גישה מבוקרת אליהן ולחזקן מפני

56 עמימות גרעינית אסטרטגית? [ابهام راهبردی هسته‌ای؟]. שרק, 2 ביולי 2025.

57 Farnoush Amiri, *Iran isn't actively enriching uranium but movement detected near nuclear sites, UN official tells AP*. [Associated Press](#), 29 October 2025.

58 David Albright, Sarah Burkhard, Spencer Faragasso, and the Good ISIS Team, *Imagery shows sanitization effort at the attacked Mojdeh site a.k.a. the "Lavisian 2" Campus*. [Institute for Science and International Security](#), 27 August 2025.

התקפות אפשריות עתידיות. עם זאת הפעילות לא העידה על הוצאת צנטריפוגות או מצבורי אורניום מועשר מהמתחם.⁵⁹

חמור מכך, בספטמבר 2025 חשפו צילומי לוויין פעילות איראנית להאצת הבנייה באתר תת־קרקעי ב'הר המכוש' (Pickaxe Mountain, הר קולנג גאז לה), שנועד לשמש להרכבת צנטריפוגות. בצילומים נראו כלי עבודה כבדים ועדויות להרחבת עבודות הבנייה והאבטחה באתר, שעשוי לשמש מרכז לפיתוח צנטריפוגות או לאחסנת אורניום מועשר. בין היתר נראה כי איראן מעבה את מערכי ההגנה ההנדסיים במקום באמצעות בטון, חיזוק פתחי מנהרות והרחבת עבודות החפירה.⁶⁰ הפעילות עשויה להעיד על כוונה להגביר את האבטחה על הנכסים שנותרו במתקן או להשמיש בו בהדרגה יכולות חדשות, לרבות בתחום ההעשרה.⁶¹ פעילות בינוי זוהתה גם באתר המחקר הגרעיני טאלקאן-2 במתחם הצבאי פארצ'ין, שהותקף בידי ישראל ב־25 באוקטובר 2024. המכון למדע ולביטחון בינלאומי העריך כי איראן כיסתה באדמה שניים מהמבנים במתחם, ככל הנראה במטרה להגביר את שרידותם במקרה של תקיפות ישראליות עתידיות.⁶²

אף על פי כן, איראן נמנעה עד כה ממימוש איומיה לפרוש מה־NPT בעקבות הפעלת הסנאפבק, אף שאינה מאפשרת פיקוח של סבא"א במתקני הגרעין שנפגעו ואינה מספקת מידע בנוגע לחומר הבקיע שנותר ברשותה. איומים אלה איבדו במידה רבה ממשמעותם האופרטיבית לנוכח הפגיעה הקשה באתרי הגרעין והסירוב האיראני לחדש את פיקוח הסוכנות. באוקטובר 2025 הצהיר ראש הארגון האיראני לאנרגיה אטומית מוחמד אסלאמי, כי פרישה מהאמנה אינה נמצאת על סדר יומה של הממשלה. עם זאת הוא הדגיש כי איראן לא תחדש את שיתוף הפעולה שלה עם הסוכנות כל עוד זו לא תעמוד בשני התנאים שנקבעו

David Albright, Sarah Burkhard, Spencer Faragasso, and the Good ISIS Team, *Imagery update on the Esfahan Tunnel Complex*. [Institute for Science and International Security](#), 16 October 2025. 59

David Albright, Sarah Burkhard, Spencer Faragasso, and the Good ISIS Team, *Update on Iran's Mountain Facilities South of the Natanz Enrichment Plant*. [Institute for Science and International Security](#), 3 October 2025. 60

Joseph Rodgers and Joseph Bermudez, *CSIS satellite imagery analysis reveals possible signs of renewed nuclear activity in Iran*. [Center for Strategic and International Studies](#), 27 October 2025. 61

David Albright, Sarah Burkhard, Spencer Faragasso, and the Good ISIS Team, *New construction identified at Taleghan 2, a former AMAD plan nuclear weapons development site*. [Institute for Science and International Security](#), 20 October 2025. 62

על ידי המג'לס: גינוי התקיפה על מתקני הגרעין והתחייבות להגן על המידע הקשור לתעשיית הגרעין.⁶³ ואולם לא ניתן לשלול אפשרות כי איראן תחליט לפרוש מה-NPT כצעד אחרון לקראת ניסוי גרעיני, לאחר שתשלים את הפעולות הנדרשות לשם פריצה לנשק גרעיני. בכל מקרה, בכירים איראנים הדגישו כי הסמכות להחליט על פרישה מה-NPT נתונה בלעדית בידי מנהיג איראן והמועצה העליונה לביטחון לאומי. ראש הארגון האיראני לאנרגיה אטומית לשעבר סאלחי הצהיר כי ההחלטה לפרוש מהאמנה היא בידי המנהיג בלבד.⁶⁴ גם חבר המג'לס אסמאעיל כות'רי הדגיש כי ההכרעה הסופית בידי המועצה העליונה לביטחון לאומי, וכי לאיראן עומדות מגוון אפשרויות חוקיות ופוליטיות בתגובה להפעלת הסנאפבק.⁶⁵ במקביל הזהירו חוגים המזוהים עם המחנה הפרגמטי מפני השלכות של פרישה כזו. לטענתם, גישתם הבלתי מתפשרת של החוגים הקיצוניים כבר גרמה נזקים כבדים לאיראן, ומהלכים כדוגמת פרישה מהאמנה רק יחריפו את מצבה של איראן ויהפכו אותה למדינה מבודדת, בדומה לקוריאה הצפונית. יו"ר ועדת המג'לס לביטחון לאומי ולמדיניות חוץ לשעבר, ח'שמתאללה פלאחת-פ'ישה, טען כי יציאה מה-NPT רק תספק תירוצים לאויביה של איראן לקדם את מדיניות הסנקציות והמלחמה. הוא הוסיף כי ההצעות שמעלים הרדיקלים האיראנים אינן שונות בהרבה מההצעות שמעלים בנימין נתניהו ותומכיו, וכי העם האיראני הוא זה שיצטרך לשלם את המחיר על מימוש.⁶⁶ היומון הרפורמיסטי שרק הזהיר אף הוא כי פרישה מהאמנה, הפסקת שיתוף הפעולה עם סבא"א או אף סגירת מצרי הורמוז, כפי שדורשים הזרמים הקיצוניים, לא ישנו את כללי המשחק בסוגיית הגרעין ורק יגבירו את המתיחות עם המערב. לטענת היומון, העלאת רעיונות כאלה מגבירה את הלחץ על הממשלה, מחריפה את הקיטוב הפנימי ומפחיתה את הסיכוי למשא ומתן עתידי. זאת בשעה שאזרחי איראן כבר סובלים ממילא מהשלכות המשבר הכלכלי הקשה.⁶⁷

63 **אסלאמי: פרישה מה-NPT אינה על הפרק** [اسلامی: خروج از NPT در دستور کار نیست]. **פרארו**, 15 באוקטובר 2025.

64 *Only Khamenei can decide on Iranian exit from NPT, former official says.* **Iran International**, 29 August 2025.

65 *Parliament to back NPT withdrawal following snapback.* **Tehran Times**, 3 September 2025.

66 **פלאחת-פ'ישה: פרישה מה-NPT וסגירת מצרי הורמוז אינן שונות מתוכניותיו של נתניהו** [فلاحت‌پیشه: خروج از NPT و بستن تنگه هرمز، تفاوتی با طرح‌های نتانیاهو ندارد]. **פרארו**, 30 באוגוסט 2025.

67 **פרישה מה-NPT: הרתעה או בידוד?** [خروج از NPT؛ بازدارندگی یا انزوا؟]. **שרק**, 3 בספטמבר 2025.

בתוך כך, השאלה אם לחדש או לא לחדש את המשא ומתן עם וושינגטון על הסכם גרעין, שנקטע ערב הסבב השישי על ידי התקיפה הישראלית, נותרה פתוחה, ונראה כי שתי המדינות ממשיכות להחליף ביניהן מסרים. אין ודאות שאיראן מעוניינת בשלב זה לשוב למסגרת הסדרית, בוודאי לא למסגרת שתדרוש ממנה ויתורים הנתפסים בטהראן ככניעה לתכתיבים אמריקאיים, ובראשם שלילת יכולת העשרה בשטחה והגבלות גם על תוכנית הטילים שלה. בראיית איראן, ההתעקשות האמריקאית להטיל הגבלות מהותיות על תוכניות הגרעין והטילים היא בבחינת הצבת תנאים לכניעה מוחלטת מצידה.

ראש הארגון לאנרגיה אטומית אסלאמי הדגיש בריאיון שהעניק לרשת סקיי ניוז כי איראן זקוקה להעשרה לרמה גבוהה עבור ציוד רגיש ומערכות מדידה מדויקות, שאף מדינה אינה מוכנה למכור לה.⁶⁸ נוסף על כך, ספק אם איראן תסכים למנגנון פיקוח חוזרני מצד סבא"א, שבכירים איראנים מאשימים אותו בשיתוף פעולה עם ישראל וארצות הברית ובהכשרת הקרקע לתקיפות נגד מתקניה. גם לא ברור אם מנהיג איראן מוכן לחזור לשולחן המשא ומתן עם הממשל האמריקאי, שבראיתו רימה אותו והוכיח שוב שלא ניתן לסמוך עליו. בעיניו, המלחמה חיזקה את עמדתו שתוכנית הגרעין והטילים של איראן הן רק תירוץ בידי ארצות הברית להכשרת הקרקע כדי להחלישה ולהכניעה. עם זאת ח'אמנהאי עשוי להסכים לחידוש המשא ומתן ואף להסדרה מדינית בתנאים מסוימים, לרבות ערבויות שאיראן לא תותקף שוב, כדי להסיר מעל איראן איומים צבאיים מיידיים, לספק לה תמורות כלכליות מרחיקות לכת באמצעות הקלה משמעותית בסנקציות ושחרור נכסים איראניים מוקפאים בחו"ל, ואולי גם להרוויח זמן (ייתכן עד תום כהונת הנשיא טראמפ).

תרחיש מסוכן במיוחד הוא בחירתה של טהראן באופציה מדינית דיפלומטית כתחבולה, שתכליתה להסוות התקדמות במקביל במסלול חשאי לעבר פצצה (המודל הצפון-קוריאני). בכל מקרה, בשלב זה נראה כי הוויתורים המרביים שאיראן מוכנה להציע במסגרת משא ומתן עם ארצות הברית אינם תואמים את הוויתורים המינימליים שממשל טראמפ מוכן לקבל. במקביל ממשיכה איראן לקדם את תוכנית הגרעין האזרחי שלה בשיתוף פעולה עם רוסיה. עמדתה הרשמית של רוסיה עודנה שוללת פיתוח נשק גרעיני בידי איראן, אך היא מוכנה לסייע לה בהקמת תחנות כוח גרעיניות. בספטמבר 2025 הודיעה איראן על עסקת ענק בשווי 25 מיליארד דולר, שבמסגרתה אמור התאגיד הגרעיני הרוסי רוסאטום לבנות בשנים הקרובות ארבעה כורים גרעיניים חדשים להפקת חשמל, בדומה לכור בבושרה

Alistair Bunkall, *Some of Iran's nuclear facilities were 'destroyed' by US strikes, nuclear chief admits*, [Sky News](https://www.sky.com/news/world/iran-nuclear-facilities-destroyed-us-strikes), 24 September 2025.

שנבנה בידי רוסיה והחל לפעול ב-2010.⁶⁹ בראשית אוקטובר 2025 ביקרה בטהראן משלחת רוסית בראשות ניקולאי ספסקי, סגן המנהל לעניינים בינלאומיים של חברת רוסאטום, וניהלה עם בכירים בארגון האיראני לאנרגיה אטומית דיונים מפורטים במגוון נושאי גרעין, לרבות הרחבת שיתוף הפעולה בפיתוח כורים בקנה מידה קטן ובניית כורים בהספק של 1,250 מגה-ואט. במהלך הביקור הוחלט כי אלכסי ליחצ'ב, מנכ"ל חברת רוסאטום, יבקר באיראן בעתיד הקרוב כדי לעקוב מקרוב אחרי קידום בניית היחידה השנייה והשלישית בכור בבושהר.⁷⁰

נכון למועד כתיבת שורות אלה נראה כי החשש מתגובה ישראלית-אמריקאית מוביל את המשטר להעדיף – לפחות בשלב זה – את שיקום ושיפור מערכי הטילים, ההגנה האווירית ומוכנות העורף על פני פריצה לנשק גרעיני. בהיעדר אופציות טובות ליציאה מהמשבר הנוכחי, טהראן מנסה למשוך זמן תוך הימנעות מצעדים מתריסים ושמירה על עמימות גרעינית באמצעות הגבלת הפיקוח של סבא"א והימנעות מהעברת מידע על יכולות הגרעין שנתרו לאחר המלחמה. עם זאת, ספק רב אם הסטטוס קוו הנוכחי יימשך לאורך זמן, בייחוד לנוכח המחיר הכלכלי הכבד שאיראן ממשיכה לשלם והסכנה למיסקלקולציה מול ישראל.

Iran and Russia sign \$25 billion agreement to build four nuclear power plants in Iran, 69
IRNA says. [Reuters](#), 26 September 2025.

70 שיחות נרחבות בין איראן לרוסיה על פיתוח כורים גרעיניים קטני היקף [مذاكرات مفصل ایران و روسیه
در باره توسعه رآكتور های كوچک مقیاس]. [מהר](#), 9 באוקטובר 2025.

שיקום המערכים הצבאיים האסטרטגיים

הפקת לקחים בנוגע למערכים הצבאיים

ההצהרות החוזרות ונשנות מצד ישראל⁷¹ וארצות הברית⁷² בדבר נכונותן לשוב ולתקוף באיראן חידדו, בראיית טהראן, את הצורך לשפר את היערכותה לתרחיש של תקיפות נוספות נגדה בעתיד. מאז תום המלחמה הגבירה איראן את המאמצים לשיקום ולשדרוג המערכים הצבאיים שלה, ובייחוד מערכי הטילים וההגנה האווירית, במסגרת שיפור היערכות נוכח אפשרות לחידוש הלחימה. התחמשותה של איראן בעשורים האחרונים במערכים צבאיים אסטרטגיים, לרבות טילים בליסטיים וכטב"מים, אפשרה לה לפצות על חולשתה בתחום הנשק הקונוונציונלי, לצד רשת השלוחים, השימוש בטרור ויכולות הסייבר. תוכנית הטילים הבליסטיים המגוונת של איראן היא פועל יוצא ממלחמת איראן-עיראק, שהמחישה את הצורך בשיפור ההרתעה ובהסתמכות עצמית. בראיית איראן, הטילים הבליסטיים מציעים אמצעי נגיש, מהיר ויעיל כדי להרתיע, להקריין כוח ולהעניש את יריביה.

החרפת העימות עם ישראל חיזקה אף יותר, בראיית איראן, את הצורך בפיתוח יכולות צבאיות אסטרטגיות כדי להתמודד עם עליונותה הצבאית של ישראל. במשך שנים העדיפה טהראן לפעול נגד ישראל באמצעות שלוחיה במזרח התיכון, כדי להסיר מעצמה אחריות ולצמצם את הסיכונים הכרוכים בעימות צבאי ישיר עם ישראל או אף עם ארצות הברית. שיטת פעולה זו נועדה להרתיע את ישראל, להתישה ולהקיף אותה ב"טבעת אש", תוך שימור מידה רבה של מרחב חסינות והכחשה. אף על פי כן, במהלך העשור האחרון יזמו משמרות המהפכה מהלכים התקפיים כלפי ישראל, שבהם נעשה שימוש בכטב"מים וברקטות משטח סוריה. כך למשל שיגרו משמרות המהפכה במאי 2018 יותר מ-30 רקטות משטח סוריה

71 "נתניהו אמר לטראמפ: אם נצטרך – נתקוף שוב באיראן" | כך הגיב הנשיא. [Ynet](#), 12 ביולי 2025.
72 טראמפ שוב טען שאתרי הגרעין באיראן "הושמדו": "נתקוף שוב במידת הצורך". [Ynet](#), 22 ביולי 2025.

לעבר מוצבי צה"ל ברמת הגולן, בתגובה למותם של לוחמי משמרות המהפכה בתקיפת צה"ל בסוף אפריל 2018.⁷³

השינוי הבולט בכללי המשחק בין שתי המדינות ניכר לראשונה במתקפה האיראנית על ישראל בליל ה-13-14 באפריל 2024, בתגובה לחיסולו של מפקד כוחות משמרות המהפכה בסוריה ובלבנון חסן מהדווי, במתחם הסמוך לשגרירות איראן בדמשק ב-1 באפריל 2024. מתקפת הטילים והכטב"מים בישרה שלב חדש בעימות האסטרטגי בין שתי המדינות. ב-1 באוקטובר 2024 שיגרה איראן כ-180 טילים בליסטיים לעבר ישראל, בתגובה לחיסולם בביירות של מזכ"ל חזבאללה חסן נצראללה ושל בכיר כוח קודס במשמרות המהפכה עבאס נילפרושאן. שלטונות איראן הציגו את שתי התקיפות על ישראל: ב-13-14 באפריל ('הבטחת אמת 1') וב-1 באוקטובר ('הבטחת אמת 2') כהצלחות משמעותיות חרף הצלחת ישראל ליירט את רוב השיגורים לעברה. אף על פי כן, גם תקיפות אלה הותירו ספקות בטהראן בנוגע ליכולתה לספק מענה יעיל לעליונותה האווירית והמודיעינית של ישראל, הן בהגנה והן בהתקפה, ולכפות עליה משוואה חדשה שתרתיע אותה מהמשך פעילותה נגד איראן והציר הפרו-איראני. ספק זה אף גבר בעקבות התקיפה הישראלית באיראן ב-26 באוקטובר 2024, שגרמה נזק ניכר למערך ההגנה האווירית של איראן וליכולות ייצור הטילים הבליסטיים שלה.⁷⁴

במהלך מלחמת 12 הימים שיגרה איראן לעבר ישראל מטחים גדולים וצפופים של טילים בליסטיים ארוכי טווח (כ-500 בסך הכול) וכטב"מי נפץ (כ-1,000 בסך הכול). מערכי ההגנה האווירית הישראלית הצליחו ליירט ולהפיל יותר מ-80 אחוזים מהטילים הבליסטיים (63 טילים הצליחו לחדור את מערכות ההגנה) ויותר מ-99 אחוזים מכטב"מי הנפץ (רק כטב"ם אחד הצליח לחדור ולפגוע בבניין בצפון). מפגיעות הטילים נהרגו 28 אנשים, נגרם נזק ניכר למאות מבנים ואלפי אנשים נותרו ללא קורת גג. הטילים האיראניים פגעו גם בתשתיות קריטיות, בהן בית החולים סורוקה בבאר שבע, מתקן בז"ן בחיפה ומכון וייצמן ברחובות, ולפי מקורות זרים גם במספר מתקנים צבאיים.⁷⁵

73 שי ניר, **הסלמה בצפון / איראן שיגרה רקטות למוצבים ברמת הגולן; צה"ל תקף בסוריה**, [דבר](#), 10 במאי 2018.

74 רז צימט, **לקראת תמורות אפשריות בתפיסת הביטחון האיראנית**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, [מבט על](#), גיליון 1915, 14 בנובמבר 2024.

75 אריה אבירם, **מבצע 'עם כלביא': סקירת מערכות הטילים וכטב"מי הנפץ ששיגרו האיראנים לעבר ישראל**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, [במה טכנולוגית](#), 23 באוקטובר 2025.

ישראל השיגה עליונות אווירית מעל איראן לאחר כמה ימי לחימה בלבד, למרות מאמצי איראן במהלך העשורים האחרונים לשיפור ההגנה האווירית שלה, הן באמצעות רכש ציוד רוסי מתקדם, לרבות מערכות S-300, והן באמצעות ייצור מקומי של מערכות טילי קרקע־אוויר. כישלון ההגנה האווירית האיראנית נבע במידה רבה משחיקה מתמשכת ביכולותיה בעקבות התגובה הישראלית למתקפת הטילים והכטב"מים האיראנית על ישראל ב־1 באפריל 2024, שכללה פגיעה במכ"ם של סוללת S-300 סמוך לאספהאן, וגל התקיפות הישראליות הנרחב יותר בעקבות המתקפה האיראנית השנייה באוקטובר 2024, שהביא להשמדת שאר סוללות ה-S-300 של איראן. פגיעות מערך ההגנה האווירית נבעה גם מפערים בתקשורת בין החיישנים לגילוי מוקדם לבין מערכות הטילים.⁷⁶

סגן ראש אגף המבצעים בצבא איראן, מחמוד מוסוי, הודה בתום המלחמה כי חלק ממערכות ההגנה האווירית האיראניות ניזוקו, אך הוא הוסיף כי המערכות הוחלפו במערכות חלופיות שאוחסנו מראש במקומות מתאימים.⁷⁷ בהיעדר מערך הגנה אווירית יעיל הצליחה ישראל לתקוף גם את משגרי הטילים ואת פתחי המנהרות של בסיסי הטילים התת־קרקעיים, ולפגוע ביכולת שיגור הטילים של איראן. מלחמת 12 הימים גרמה לפגיעה קשה בקווי הייצור של הטילים, במשגרי הטילים ובטילים המתקדמים עצמם.⁷⁸

פגיעות אלה – לצד הצלחתה של ישראל ביירוט מרבית הטילים ששוגרו לעברה במהלך ימי המלחמה והעליונות האווירית שהופגנה מצד חיל האוויר – חידדו באיראן את הצורך בהפקת לקחים. זאת חרף התייחסותם (המופרזת) של הבכירים האיראנים להצלחות מערך הטילים האיראני בגרימת נזק כבד משקל לישראל. בראיית איראן, מלחמת 12 הימים הוכיחה כי מערך הטילים שלה מהווה נכס אסטרטגי שיכול לשמש הן לצורכי הרתעה כלפי ישראל והן לצורך תגובה יעילה. נוסף על כך ניתן להשתמש בטילים כדי להתיש את ישראל ולהגביל את יכולתה לנהל מערכה מתמשכת לאורך זמן, בשל מגבלות יכולות היירוט שברשותה. מנהיג איראן נתן ביטוי לשביעות רצונו מיכולות הטילים כשהצהיר בנאום באוקטובר 2025

76 Sam Lair, *Shallow ramparts: Air and missile defenses in the June 2025 Israel-Iran war*. Foreign Policy Research Institute, 17 October 2025.

77 **ראש אגף המבצעים של הצבא: מערכות ההגנה האווירית שנפגעו הוחלפו** [معاون عمليات ارتش: سامانه‌های آسیب‌دیده پدافند هوایی جایگزین شدند]. דפאק פ'רס, 20 ביולי 2025.

78 תמיר הימן, **"עם כלביא" – הישגים, שאלות פתוחות ותרשישים מכאן**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, מבט על, גיליון 7, 2007, 7 ביולי 2025.

כי הציונים לא ציפו שהטילים האיראניים יוכלו לחדור לעומקם של המרכזים הרגישים והחשובים שלהם ולהשמידם.⁷⁹

מאמר פרשנות שהתפרסם באתר סוכנות הידיעות תסנים, המזוהה עם משמרות המהפכה, התייחס לצורך לחזק את ההתבססות על יכולות הטילים לצורכי הרתעה כלפי ישראל נוכח האפשרות לחידוש הלחימה מצידה. במאמר נכתב כי מעטים מטילים ספק בכך שמדובר בהפסקת אש זמנית בלבד, ולפיכך על איראן לחזק את יכולת ההרתעה שלה באמצעות מערך הטילים וחזית ההתנגדות באזור. לטענת תסנים, יתרונה של איראן נעוץ בעובדה שהיא מייצרת ומצטיידת בטיילים מתקדמים בעלות נמוכה בהרבה מאשר הטילים המשמשים את ישראל לצורכי יירוט. גם במהלך מלחמת 12 הימים התברר כי נדרשו לאיראן רק ימים ספורים כדי להביא את מלאי התחמושת של מערכי ההגנה הישראליים לנקודת משבר קריטית. יתר על כן, הטילים האיראניים הצליחו במהלך ימי המלחמה לפגוע ביתר קלות ובדיוק רב יותר במטרות בישראל. מכאן שאיראן חייבת לשמר בכל כוחה את יתרונה בתחום הטילים, שמעניק לה כיום כוח הרתעה.⁸⁰

בכירים איראנים הדגישו אף הם בחודשים האחרונים את הצורך בשיקום ובשיפור המערכים הצבאיים האסטרטגיים, ובפרט הטילים וההגנה האווירית. מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי, עלי לאריג'אני, התייחס בריאיון נרחב שהעניק לאתר הרשמי של מנהיג איראן לשיפורים הנדרשים בתחום היכולות הצבאיות. הוא ציין כי בידי איראן היו אומנם יכולות טובות, שאפשרו לה לכפות על אויביה הפסקת אש, אולם יש לחזק את היכולות הצבאיות והביטחוניות של המדינה ולתקן חלק מהכשלים שהתגלו במלחמה. לדבריו, איראן בוחנת בדיוק ובאובייקטיביות היכן היו כשלים ומתכוונת לתקנם ולחזק את יכולותיה. זאת לנוכח ההערכה שהמלחמה טרם הסתיימה, ועליה להיות ערוכה להפרת הפסקת האש ולחידוש העימות.

לאריג'אני הוסיף כי המטה הכללי של הכוחות המזוינים נטל על עצמו משימות מסוימות ועוקב אחר מימושן, משרד ההגנה פועל בתחום אספקת הצרכים, וכלל הגורמים, ובייחוד משמרות המהפכה ומפקדת זרוע האוויר והחלל של הארגון, פועלים לתיקון הליקויים

79 **הצהרות [המנהיג] במפגש עם אלופים וזוכי מדליות בספורט ובאולימפיאדות מדעיות עולמיות** [بیانات در دیدار قهرمانان و مدال‌آوران ورزشی و المپیادهای علمی جهانی]. [אתר מנהיג איראן](#), 20 באוקטובר 2025.

80 **שני החישובים האסטרטגיים של איראן במאבק מול הציונים** [2 محاسبه راهبردی ایران در نبرد با صهیونیست‌ها]. [תסנים](#), 10 באוגוסט 2025.

שהתגלו. הוא ציין כדוגמה את הליקויים שנתגלו בתחום ההגנה האווירית והדגיש את הצורך להמשיך לחזק את נקודות העוצמה שהתגלו בתחום הטילים ובתחומים נוספים. לדבריו, תהליך השיפור יתבצע בעיקר תוך הישענות על יכולות פנימיות, אך במקביל ייעשה שימוש גם בסיוע חיצוני. בהתייחסו לחדירה המודיעינית במהלך הלחימה אמר לאריג'אני כי גם תחום זה זוכה לתשומת לב ולטיפול, תוך שיפור השליטה הטכנולוגית במידע.⁸¹

גם בכירים בתחום הצבאי עמדו על הצורך בשיקום המערכים הצבאיים ובשיפורם. שר ההגנה עזיז נסירזאדה הדגיש בריאיון טלוויזיוני לרגל יום תעשיית ההגנה, כי מאפייני זירת הלחימה והמגמות הטכנולוגיות מחייבים אימוץ גישות חדשות ועדכניות. הוא ציין כי מלחמת 12 הימים הראתה לאיראן באילו תחומי התקפה והגנה עליה לפעול, וכי התעשייה הביטחונית צריכה להתאים את עצמה למגמות המשתנות, בפרט לנוכח התמיכה המערבית בישראל, ובעיקר מצד ארצות הברית. נסירזאדה הוסיף כי משרדו כבר עשה שימוש בניסיון המלחמה לצורך תכנון עתידי ולשינוי חלק מסדרי העדיפויות. הוא הדגיש כי העדיפות של איראן אינה רק בתחום הטילים, וכי אילו התרחבה המלחמה לזירות אחרות, היו ברשותה אמצעים גם בזירות הים והיבשה. בהתייחסו לאתגרים הניצבים בפני מערך ההגנה האווירית אמר נסירזאדה כי אין בעולם מערכת הגנה שאינה ניתנת לחדירה, ולכן אין להתמקד אך ורק בהגנה. הוא הוסיף כי איראן ממקדת את מאמציה על בסיס לקחי המלחמה גם בטכנולוגיות חדשות, שאת פרטיהן לא ניתן לחשוף. בנוגע לתחום הטילים אמר שר ההגנה כי איראן הגיעה לעצמאות מלאה בייצור טילים, וכי בעקבות המלחמה היא בחנה מחדש את שיטת הייצור שלה ומשתמשת בתשתיות מוסתרות.⁸²

ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים, עבד אלרחים מוסוי, אמר במהלך ביקור במטה ההגנה האווירית כחודש לאחר המלחמה כי יש לעדכן ולארגן מחדש את מערכות ההגנה, לאמץ טקטיקות חדשות התואמות את איומי האויב ולהתמקד בגמישות מבצעית תוך שימוש ביכולות מדעיות וטכנולוגיות מקומיות.⁸³ באיגרת ששלח לשר ההגנה לרגל יום תעשיית ההגנה כתב מוסוי כי ההתפתחויות האזוריות והגלובליות, לצד לקחי מלחמת 12 הימים, מוכיחות שהדרך היחידה להגן על המדינה מפני איומים אפשריים היא המשך

81 **האיראנים אינם כאלה שנכנעים** [ایرانی‌ها "تسلیم‌پشو" نیستند]. [אתר מנהיג איראן](#), 22 באוגוסט 2025.

82 **המלחמה האחרונה שינתה כמה מסדרי העדיפויות שלנו/ יש לנו יכולת להפתיע את האויב/ אם המלחמה הייתה נמשכת 15 יום, אולי...** [جنگ اخیر برخی اولویت‌های ما را تغییر داد/توان غافلگیری دشمن را داریم/اگر جنگ، ۵۱ روز طول می‌کشید شاید...]. ["איסנ"א](#), 22 באוגוסט 2025.

83 **הגנרל מוסוי: אומץ ליבם של גיבורי ההגנה האווירית ייחרט בזיכרון ההיסטורי של איראן** [سرلشکر موسوی: شجاعت دلیر مردان پدافند هوایی در حافظه تاریخ ایران ثبت می‌شود]. ["תסנים"](#), 18 ביולי 2025.

האסטרטגיה של שיפור עוצמת ההגנה, הגברת יכולת ההרתעה וחיזוק המערכות, הציוד ואמצעי הלחימה הצבאיים בתחומי היבשה, הים, החלל, ההגנה האווירית, הסייבר והלוחמה האלקטרונית, תוך שימוש בידע ובטכנולוגיה מודרניים ובשיתוף פעולה מתמשך בין הכוחות המזוינים למשרד ההגנה.⁸⁴

באיגרת נוספת שפרסם מוסוי לרגל יום ההגנה האווירית בסוף אוגוסט 2025 הוא הדגיש כי ההגנה האווירית היא הקו הקדמי בהגנה על הריבונות הלאומית, ועליה לפתח ולבסס את יעילותה ועוצמתה ברמה התואמת את האיומים המתהווים באמצעות שימוש בטכנולוגיות חדשות, יוזמות מקומיות והשקעה בכוח אדם מסור ומקצועי. הוא הוסיף כי מלחמת 12 הימים הוכיחה את הצורך בעדכון מערכות, בחיזוק היכולות ובהעלאת רמת המוכנות המבצעית של ההגנה האווירית.⁸⁵ מפקד הצבא אמיר חאתמי הדגיש את הצורך להפיק לקחים מניסיון מלחמת 12 הימים. בטקס פתיחת קורס במכללה לפיקוד ולמטה של הצבא הסדיר ציין חאתמי כי העידן הנוכחי מתאפיין במלחמות היברידיות המחייבות היערכות שונה בתכלית מבעבר.⁸⁶

שיפורים במערכים הצבאיים

בחודשים האחרונים ניכר כי איראן אכן פועלת לשיפור המערכים הצבאיים שלה, ובראשם מערכי הטיילים וההגנה האווירית, ואף מקצה לשם כך תקציבים ייעודיים. כחודשיים בלבד אחרי המלחמה הצהיר סגן מפקד משמרות המהפכה עלי פדאוי כי רמת המוכנות של משמרות המהפכה גבוהה בהרבה בהשוואה לתחילת המלחמה.⁸⁷ עם זאת קיים ספק בנוגע ליכולת לממש את השיפורים הנדרשים בזמן סביר, בייחוד לנוכח המצב הכלכלי המידרדר. בספטמבר 2025 הודיע דובר ועדת המג'לס למדיניות חוץ ולביטחון לאומי על אישור הצעת חוק לחיזוק הכוחות המזוינים ל"התמודדות מקיפה עם פשעי ותוקפנות המשטר הציוני".

84 **איגרת הרמטכ"ל לשר ההגנה** [پیام رئیس ستاد کل نیروهای مسلح به وزیر دفاع]. ["איסנ"א](#), 21 באוגוסט 2025.

85 **הגנרל מוסוי: שדרוג מערכות ההגנה האווירית הוא חיוני** [سرلشکر موسوی: ارتقای سامانه‌های پدافند هوایی ضروری است]. [IRIB News](#), 31 באוגוסט 2025.

86 **מפקד הצבא: האויב מנסה להחדיר את הרעיון שהבעיות, הסנקציות ואפילו מלחמת שמונה השנים הן תוצאה של קיום משטר הרפובליקה האסלאמית** [فرمانده کل ارتش: دشمن تلاش دارد القاء کند که مشکلات، تحریم‌ها و حتی جنگ ۸ ساله، در نتیجه وجود نظام جمهوری اسلامی است]. ["ח'בר אונליין"](#), 6 באוקטובר 2025.

87 **גנרל פדוי: מוכנות משמרות המהפכה גבוהה יותר מאשר לפני חודשיים** [سردار فدوی: آمادگی سپاه نسبت به ۲ ماه پیش بیشتر شده است]. ["איסנ"א"](#), 19 באוגוסט 2025.

ההצעה השאפתנית, שטרם עברה את כל שלבי החקיקה הנדרשים, כוללת סעיף יחיד ושישה תתי-סעיפים לחיזוק יכולות ההגנה של הכוחות המזוינים. בהתאם להצעה, הארגון לתכנון ולתקצוב ומשרד הנפט מחויבים להעביר את מלוא תקציב שנת 1404 (השנה האיראנית המקבילה לשנה האזרחית 2025–2026) לחיזוק יכולות אלה, וכן את יתרת תקציב השנה שעברה שטרם הועבר. עוד נקבע בהצעת החוק כי הבנק המרכזי יעמיד לרשות המטה הכללי עד כ־2.2 מיליארד דולר מקרן הפיתוח הלאומית, שמחזיקה את הרזרבות במטבע זר ממכירת נפט וגז, או ממקורות מטבע חוץ אחרים, למימוש תוכניות חירום הגנתיות. נוסף על כך, הארגון לתכנון ולתקצוב ישתף פעולה עם הבנק המרכזי ומשרד הכלכלה כדי להעמיד סכום נוסף של כ־2.2 מיליארד דולר לרכישת ציוד הגנתי מחו"ל. תתי-סעיף נוסף מאפשר לארגון לתכנון ולתקצוב ולמשרד הנפט להקצות סכום של 1.5 מיליארד דולר לתמיכה בענייני הגנה, באמצעות העברה ישירה למטה הכללי. תתי-סעיף האחרון קובע כי מדי שנה יוקצו 30 אחוזים מהכנסות התעבורה האווירית של איראן (כ־50–70 מיליון דולר בשנה) לחיזוק מערכות ההגנה האווירית.⁸⁸

הצעת החוק משקפת רצון איראני לבצע שיפורים במערכי ההגנה לאור לקחי המלחמה, אך במקביל גם היצמדות לדפוסי עבר בעייתיים, בעיקר בכל הנוגע להסתמכות יתר על הכנסות מנפט ועל הלוואות ממזמנות, תכנון לקוי וחוסר חשיבה מחודשת בעניין הדוקטרינה הצבאית. כפי שצינה ניקול גרייבסקי מהמכון הבינלאומי לשלום קרנגי (Carnegie), לא ניכר בהצעה כל מאמץ ממשי להתמודד עם הפערים המבניים שנחשפו במהלך המלחמה בתחומי ההגנה האווירית, מערכות הפיקוד והשליטה, המחקר והפיתוח והתעשייה הביטחונית. כמו כן, התקציב המוצע אינו מספק מענה של ממש לשיפורים הנדרשים במערך ההגנה האווירית. אומנם מודגש בו יותר הצורך בהצטיידות במערכות זרות על בסיס הכרה במגבלות הייצור העצמי, אך ספק רב אם ניתן יהיה לממש את התקציב המיועד לרכש מחו"ל לנוכח הסנקציות שהושתו מחדש על איראן בעקבות הפעלת מנגנון הסנאפבק, המגביל באופן ניכר את יכולתה של להצטייד במערכות צבאיות מתקדמות – הן לצורכי התקפה והן לצורכי הגנה.⁸⁹

88 **אישור הצעת חוק לחיזוק היכולות ההגנתיות של כוחות הביטחון מול תוקפנות המשטר הישראלי** [تصویب طرح تقویت بنیه دفاعی نیروهای مسلح در مقابله با تجاوزات رژیم صهیونیستی]. **אירן** 7, בספטמבר 2025.

89 Nicole Grajewski, *Iran's plan for a post-war military revamp: Financing gaps, similar mistakes, and sanctions risks*. [Axes and Atoms](#), 15 September 2025.

בחודשים האחרונים ניכר מאמץ איראני מוגבר לשיקום ולשיפור מערך הטילים המתקדמים. מאמץ זה משקף הכרה כי מערך זה היה היחידי שהצליח להוכיח את עצמו, והוא ממשיך להיות כלי מרכזי בהרתעה כלפי ישראל וביכולת להגיב נגדה. יתר על כן, חרף הנזקים המשמעותיים שנגרמו למערך והישגיה של ישראל ביירוט רוב הטילים ששוגרו מאיראן (וכמעט כל הכטב"מים), גם המיעוט שהצליח לחדור לישראל גרם אבדות בנפש (גם אם במידה פחותה באופן ניכר ביחס להערכות שקדמו למלחמה) ונזק חסר תקדים בעורף הישראלי. ניתן להניח כי איראן תחתור לחזור לקצב הייצור שקדם למלחמה, לשפר את דיוק הטילים ואת סיכויי השרידות של המשגרים והטילים עצמם, בין היתר באמצעות העברתם לתוואי תת-קרקע עמוק. זאת על בסיס הערכה כי העדיפות צריכה להינתן לשיפור היכולת ההתקפית, שהוכיחה את עצמה במידה מסוימת, על פני שיפור היכולת ההגנתית, שקיים ספק רב בנוגע ליעילותה מול יכולות צה"ל בתרחיש של חידוש הלחימה.⁹⁰

בחודשים האחרונים ביצעה איראן לפחות שלושה ניסויי טילים. ב-21 ביולי 2025 הודיעה איראן על ניסוי טילים ראשון מאז המלחמה. על פי דיווחי התקשורת האיראנית, הניסוי בוצע באמצעות משגר הלוויינים 'קאסד', במטרה לבחון מספר טכנולוגיות חדשות שבפיתוח בתעשיית החלל האיראנית.⁹¹ ב-21 באוגוסט 2025 דווח כי המרחב האווירי במערב איראן נסגר לצורך ניסוי בטילי שיוט, ששוגרו ממערכי חוף ומספינות מלחמה לעבר מטרות ימיות במפרץ עומאן ובצפון האוקיינוס ההודי.⁹² ב-18 בספטמבר 2025 בוצע ניסוי טילים באזור מרכז החלל ע"ש אימאם ח'ומייני.⁹³ ימים ספורים לאחר מכן טען חבר המג'לס מוחסן זנגנה כי איראן ביצעה בהצלחה ניסוי שיוט מוצלח של טיל בין-יבשתי.⁹⁴

באוקטובר 2025 התייחס חבר ועדת המג'לס לביטחון לאומי ולמדניות חוץ, בח'שאישי ארדסתאני, לדברי ראש הממשלה בנימין נתניהו שלפיהם איראן שואפת לפתח טילים בין-יבשתיים, ואמר כי איראן פיתחה ותמשיך לשדרג את יכולות הטילים שלה לכל רמה

90 עודד ירון, איך תיראה מלחמת הטילים הבאה? **הארץ**, 7 באוגוסט 2025.

91 **איראן הצליחה לבצע ניסוי תת-מסלולי עם משגר הלוויינים קאסד** [איראן موفق به تست زیرمدراری با ماهوار مبر قاصد شد]. **תאבנאכ**, 21 ביולי 2025.

92 *Iranian navy launches country's first military exercise since war with Israel*. **Times of Israel**, 21 August 2025.

93 Jon Gambrell, *Iran has likely carried out an undeclared missile test, satellite photos analyzed by the AP show*. **Associated Press**, 25 September 2025.

94 **חבר מג'לס: שלוש ערכנו ניסוי ביטחוני של טיל בין-יבשתי שהיה מוצלח** [یک نماینده مجلس: پریشب یک موشک قارمپیما را تست امنیتی کردیم که موفقیت آمیز بود]. **אנתח'אכ**, 20 בספטמבר 2025.

שתמצא לנכון. הוא הוסיף כי מנהיג איראן הגביל בעבר את טווח הטילים ל-2,200 ק"מ, אך בעקבות המלחמה הוא הסיר כל הגבלה על הטווח. לדבריו, מרכיב העוצמה הצבאית העיקרי והחשוב ביותר של איראן במלחמה הוא תוכנית הטילים שלה, ויש לחזקה ללא כל הגבלה.⁹⁵ במקביל, תצלומי לוויין שניתחה סוכנות הידיעות AP חשפו כי איראן החלה לשקם אתרי ייצור טילים בפארצ'ין ובשאהרוד, שנפגעו בידי ישראל במהלך המלחמה. ואולם הפגיעה במערבלים הפלנטריים התעשייתיים הנחוצים לייצור טילים מבוססי דלק מוצק מעכבת, להערכת מומחי טילים, את החזרה לקצב הייצור הקודם.⁹⁶ איראן עשויה לרכוש מערבילים אלה – כמו גם מרכיבים נוספים לתוכנית הטילים שלה – מסין, כפי שעשתה בעבר. בסוף אוקטובר 2025 דיווחה רשת CNN מפי גורמי מודיעין אירופיים שמאז הפעלת מנגנון הסנאפבק בסוף ספטמבר 2025 הגיעו מסין לנמל בנדר עבאס שבאיראן מספר משלוחים של נתן פרכלורט – החומר המרכזי המשמש לייצור דלק מוצק שמניע את טילי הקרקע-קרקע האיראניים. לפי דיווח זה המשלוחים כוללים 2,000 טונות של הכימיקלים, שנרכשו על ידי איראן מספקים סינים אחרי מלחמת 12 הימים.⁹⁷

גם בתחום ההגנה האווירית ניכר מאמץ איראני לנסות לשקם את המערך שכשל מול העליונות האווירית הישראלית. חבר המג'לס ובכיר משמרות המהפכה לשעבר, מוחמד אסמאעיל כות'רי, התייחס בריאיון לאתר החדשות תאבנאכ לאפשרות שרוסיה תספק לאיראן מערכות הגנה אווירית מתקדמות מסוג S-400 ואמר כי לנוכח הניסיון שהצטבר במהלך המלחמה, איראן זיהתה במדויק את נקודות התורפה שלה ונקטה צעדים יעילים לטיפול בהן. הוא הוסיף כי חלק מהצעדים כבר נמצאים בתהליך ביצוע, אך אין צורך לחשוף את פרטיהם בפני הציבור.⁹⁸ איראן עשויה להסתייע ברוסיה (מערכות S-400) ובסין (מערכות HQ-9) לצורך שיקום מערך ההגנה האווירית, אף כי יעילותן של המערכות

95 **חבר הוועדה לביטחון לאומי: המנהיג הסיר את המגבלות על טווח הטילים** [عضو کمیسیون امنیت ملی: رهبری محدودیت بُرد موشکی را برداشته‌اند]. [עצרי איראן](#), 8 באוקטובר 2025.

96 Jon Gambrell, *Fearing another war with Israel, Iran begins rebuilding missile sites, but key component is missing*. [Associated Press](#), 24 September 2025.

97 Melissa Bell & Gianluca Mezzofiore, *Western intelligence says Iran is rearming despite UN sanctions, with China's help*. [CNN](#), 29 October 2025.

98 **האם המערכת האסטרטגית S-400 נכנסה לשטח איראן? / כיסוי נקודות התורפה בתחום ההגנה האווירית** [آیا سامانه راهبردی S-400 وارد خاک ایران شده است؟/ پوشش نقاط ضعف در حوزه پدافندی]. [תאבנאכ](#), 17 באוגוסט 2025.

הרוסיות והסיניות מוטלת בספק. זאת ועוד, רוסיה זקוקה עדיין למערכות הגנה אווירית לצורך המשך המלחמה באוקראינה, ואינה יכולה לממן עסקאות באשראי.

ניסיון העבר מלמד על עיכובים חוזרים ואספקה חלקית של ציוד צבאי מרוסיה לאיראן. אספקת מערכות נשק והגנה אווירית סיניות לאיראן מוטלת בשלב זה בספק, בין היתר בשל חשש סיני לחשוף את המערכות הסיניות למבחן מול מערכות צבאיות אמריקאיות וישראליות בתרחיש של חידוש הלחימה.⁹⁹ נוסף על כך, אף שסין ורוסיה מתנגדות לחידוש הסנקציות על איראן, אין ודאות שאחת מהן תספק לה מערכות מתקדמות תחת משטר אמברגו הנשק, אך לא ניתן לפסול אפשרות כזו לאורך זמן. בתנאים אלה קוראיה הצפונית עשויה להיות שותפה אפשרית, בייחוד בתחומים דוגמת בנייה תת-קרקעית, הקמת בסיסים לטילים ואמצעי שרידות, שבהם יש לה ניסיון טכני נרחב.

יצוין כי ההסכם לשיתוף פעולה אסטרטגי, שנחתם בין נשיאי רוסיה ואיראן בינואר 2025, אינו כולל סעיף המחייב את המדינות להגיש סיוע צבאי זו לזו במקרה שאחת מהן תותקף. עם זאת, הימנעות רוסיה ממתן סיוע לאיראן במהלך מלחמת 12 הימים עוררה ביקורת גוברת באיראן והגבירה את החשדנות האיראנית המסורתית כלפי מוסקבה, בפרט בקרב חוגים המזוהים עם המחנה הפרגמטי והרפורמיסטי באיראן. אלה הזהירו בשנים האחרונות מפני תלות גוברת ברוסיה שעלולה, לטענתם, להקריב את האינטרסים הלאומיים האיראניים על מזבח האינטרסים שלה.¹⁰⁰ כך למשל, אתר החדשות ח'בר אונליין מתח ביקורת על העיכוב המתמשך באספקת מטוסי סוחוי-35 רוסיים לאיראן. האתר העריך כי העיכוב אינו נובע מבעיות טכניות או כלכליות, אלא מכך שרוסיה מעדיפה את יחסיה עם ישראל, ארצות הברית ומדינות המפרץ על פני מחויבותה לאיראן. העיכוב באספקת המטוסים, שיכלו לשנות באופן משמעותי את תוצאות העימות עם ישראל, הוכיח לטענת ח'בר אונליין כי הברית בין המדינות היא חד-צדדית: איראן מספקת לרוסיה כטב"מים חיוניים ובתמורה זוכה להבטחות ריקות מתוכן.¹⁰¹

99 דני סיטרינוביץ ורז צימט, **יחסי איראן עם סין ורוסיה בעקבות מערכת "עם כלביא"**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, **מבט על**, גיליון 2031, 25 באוגוסט 2025.

100 רז צימט, **חשדנות איראנית כלפי מוסקבה לאור ציוץ טוויטר של שגרירות רוסיה בטהראן**. מרכז אליאנס ללימודים איראניים, **איראניקס**, גיליון מס' 2, 28 בפברואר 2022.

101 **למה הרוסים לא מספקים את מטוסי הסוחוי 35 לאיראן | האם איראן לא הפכה בלי כוונה לכלי משחק עבור רוסיה** [چرا روس ها هواپیماهای سوخو 53 را به ایران نمی دهند | آیا ایران ناخواسته تبدیل به کارت بازی برای روسیه نشده است]. **ח'בר אונליין**, 30 ביוני 2025.

העיתון הרפורמיסטי שֶׁרֶק גרס כי התנהלות רוסיה, שלא ניצבה לצד השותפה החשובה שלה בשעתה הקשה ואף לא ניסתה לכפות פתרון כלשהו על הצדדים, מעוררת ספקות בנוגע לברית בין המדינות. במאמר פרשנות שכותרתו "רוסיה: צופה או בעלת ברית?" נכתב כי השותפות האיראנית-רוסית, ששיאה בחתימת ההסכם לשיתוף פעולה אסטרטגי בין המדינות בראשית 2025, לא הניבה הישגים ממשיים לטהראן. בעוד שארצות הברית הצטרפה באופן פעיל למלחמה, תמיכת רוסיה נותרה בגדר הצהרות פוליטיות בלבד. לטענת היומון, התנהלות רוסיה, שנמנעה מאספקת מטוסים מתקדמים או מערכות הגנה אווירית מתקדמות לאיראן גם לאחר התקיפה הישראלית בסוף אוקטובר 2024, מוכיחה שוב כי השותפות עימה מבוססת על אינטרסים משתנים ולא על מחויבות של ממש.¹⁰²

אף כי ספק רב אם יחול שינוי באסטרטגיה האיראנית כלפי רוסיה בעתיד הנראה לעין, המלחמה עם ישראל מעוררת מחדש את סימני השאלה בטהראן אשר לנכסיותה האסטרטגית של רוסיה עבור איראן. יתר על כן, צמצום התלות הרוסית בכטב"מים איראניים לנוכח ייצור עצמי גובר של הכטב"מים ברוסיה עצמה מפחית את הלחץ הרוסי לסייע לאיראן.¹⁰³ בתנאים אלה עשויה איראן לנסות לפעול בערוצים אחרים. על פי הצהרה של שירות מודיעין החוץ של אוקראינה, שצוטטה בתקשורת האוקראינית באוגוסט 2025, איראן ביקשה את סיועה של בלארוס בשיקום יכולות ההגנה שלה. הדיווח התפרסם זמן קצר לאחר פגישה שנערכה במינסק בין נשיא איראן פזשכיאן למקבילו הבלארוסי אלכסנדר לוקשנקו. לפי המודיעין האוקראיני, הנשיא האיראני ביקש בפגישה סיוע בתיקון מערכות ההגנה האווירית והלוחמה האלקטרונית שלה, בין היתר משום שבניגוד לרוסיה, בלארוס מוגבלת פחות על ידי סנקציות בתחום הצבאי-טכנולוגי, ולכן עשויה לשמש ערוץ לשיקום היכולות האיראניות.¹⁰⁴

במקביל פועלת איראן לשפר גם את מערכות ההתרעה האזרחית. בראשית אוגוסט 2025 החלה עיריית טהראן בהתקנת רמקולים ומערכות כריזה ואזעקה בנקודות שונות בעיר, שנועדו לספק התרעה לאזרחים במצבי חירום.¹⁰⁵ חבר מועצת עיריית טהראן מהדי באבאא'י אמר כי במהלך המלחמה נאלץ משרד התקשורת להגביל את האינטרנט, והוא

102 **רוסיה: צופה או בעלת ברית?** [روسیه تماشاگر یا متحد؟], שֶׁרֶק, 29 ביוני 2025.

103 *Tensions rise between Iran and Russia; Moscow's new drone factory reduces reliance on Tehran.* [All Arab News](#), 10 August 2025.

104 *Ukrainian intelligence says Iran seeks Belarus's help to fix defenses damaged in war with Israel.* [Times of Israel](#), 23 August 2025.

105 **רמקולים להכרזת מצב חירום וצופרי אזעקה מותקנים ברחבי טהראן** [بلندگوهای اعلان وضعیت خطر و آژیر وضعیت قرمز، در سراسر تهران در حال نصب شدن است], [עצרי איראן](#), 3 באוגוסט 2025.

עלול להידרש גם לחסום זמנית את הטלפונים הניידים במצבי מלחמה. לפיכך לא ניתן ליידע את הציבור בעת חירום רק באמצעות הטלפונים הניידים, ויש להתקין מערכות כריזה ציבוריות שישמשו הן להעברת הודעות לאזרחים והן להשמעת אזעקות. באבאא' הדגיש את הצורך בקביעת גוף שיהיה אחראי לתחזוקה שוטפת של מערכות אלה.¹⁰⁶

לבסוף, בחודשים האחרונים פורסמו מספר דיווחים בלתי מאומתים בדבר כוונה איראנית לשקם את חיל האוויר המיושן שלה באמצעות סיוע רוסי או סיני. באוקטובר 2025 דווח כי איראן רכשה מרוסיה מטוסי קרב מדגם סוחוי-35 בשווי שיש מיליארד אירו. לפי דיווח זה העסקה תושלם עד שנת 2028.¹⁰⁷ במקביל טען חבר המג'לס אבו־אלפצ'ל זהרה־ואנד כי איראן קיבלה לאחרונה מטוסי קרב רוסיים מדגם מיג-29. לדבריו, המטוסים הוצבו בבסיס בשיראז ומהווים פתרון לטווח קצר עד הגעתם בהדרגה של מטוסי סוחוי-35 מתקדמים יותר.¹⁰⁸ מידת המהימנות והעדכניות של המידע שעליו התבססו דיווחים אלה אינה ברורה, ובכל מקרה, גם אם איראן תרכוש בשנים הקרובות מטוסי קרב חדשים, ספק רב אם רכש זה יהווה איום של ממש על חילות אוויר מתקדמים, דוגמת חיל האוויר הישראלי.

106 **התקנת רמקולים ברחובות טהראן** [نصب بلندگو در خیابان‌های تهران], [פרארו](#), 26 ביולי 2025.

107 Dudi Kogan, Report: Leaked documents reveal fighter jet deal between Russia and Iran. [Israel Hayom](#), 10 June 2025.

108 **ט'הרהונד, חבר ועדת המג'לס לביטחון לאומי: מטוסי קרב מיג-29 רוסיים הגיעו לאיראן ונמצאים בשיראז** [ظهر روند، عضو کمیسیون امنیت ملی مجلس: جنگنده‌های میگ ۹۲ روسی وارد ایران شده و در شیراز است], [אנתח'אב](#), 23 בספטמבר 2025.

איראן בזירה האזורית בעקבות המלחמה

המלחמה וקריסתה של תפיסת השלוחים

אף כי מגבלות כוחה של איראן בהפעלת הרשת האזורית שטווחה משך שנים ניכרו היטב כבר במהלך החודשים שקדמו למלחמת 12 הימים, ובעיקר מאז תבוסת חזבאללה מול ישראל וקריסת משטר אסד בסוריה, המלחמה המחישת ביתר שאת את קריסת תפיסת השלוחים. תפיסת 'ההגנה קדימה', שנועדה לבלום את האיומים על ביטחונה הלאומי של איראן הרחק ככל האפשר מגבולותיה באמצעות הפעלת שלוחים, לא מנעה בסופו של דבר מישראל ומארצות הברית לתקוף את איראן באופן ישיר. רשת השלוחים היא רכיב בסיסי בתפיסת הביטחון של איראן ואחד האמצעים המרכזיים שבידיה להרתיע את אויביה, להגדיל את העומק האסטרטגי שלה ולהרחיב את השפעתה ואת עוצמתה מעבר לגבולותיה.

מנקודת מבטם של שלטונות איראן, רשת זו אפשרה לה לקדם את האינטרסים האסטרטגיים שלה באזור במחיר נמוך יחסית, תוך ניסיון להימנע ככל האפשר מעימות ישיר עם יריביה המרכזיים. באמצעות שימוש בארגונים תת־מדינתיים הצליחה איראן לבסס מאחזי כוח והשפעה חשובים במרחב הערבי, אף כי לגורמים האזוריים המשתפים עימה פעולה יש לעיתים אינטרסים מנוגדים ושיקולים אחרים, שאינם תואמים בהכרח את אלה של טהראן. בשני העשורים האחרונים השקיעה איראן מאמצים גוברים להרחבת השפעתה האזורית. ניתן לראות בהתפתחות זו ביטוי לתפיסה שהלכה והשתרשה בצמרת הפוליטית והביטחונית האיראנית, המייחסת חשיבות גוברת להרחבת פעילותה והשפעתה של איראן הרחק מעבר לגבולותיה הפוליטיים והגיאוגרפיים כדי לשפר את יכולתה להתמודד עם איומים חיצוניים. אחת המטרות המרכזיות בבניית ציר ההתנגדות הייתה להרתיע את ישראל מתקיפה נגד מתקני הגרעין באיראן, ולספק יכולת תגובה מיידית במקרה של תקיפה כזו. בהתאם לתפיסה זו עשויה הייתה איראן לצפות גם במהלך המלחמה לתמיכה מצד שלוחיה. אלא שבמבחן המציאות אלה לא עשו כמעט דבר כדי לסייע לה ב"יום פקודה", כפי שהיו אמורים לעשות בהתאם לתפיסת הביטחון האיראנית. פתיחת המערכה הצבאית של ישראל נגד איראן תפסה את ארגוני הציר הפרו־איראני במשבר עמוק לאחר קרוב לשנתיים של לחימה מול ישראל, שבמהלכן איבדו רבים ממנהיגיהם ואלפי פעילים, ויכולותיהם הצבאיות נפגעו

"המלחמה הכפיוה השנייה": מלחמת 'עם כלביא' והשלכותיה על הביטחון הלאומי באיראן / רד צימט

קשות. הפגיעה ביכולות הצבאיות לצד חשש מתגובת נגד קשה מצד ישראל או ארצות הברית גרמו לכך שחברי ציר ההתנגדות נמנעו כמעט לחלוטין מפעילות התקפית. במקום זאת הם הסתפקו בהודעות תמיכה באיראן ובגינוי התקיפות הישראליות והאמריקאיות.¹⁰⁹ חזבאללה, שנועד למלא תפקיד מרכזי בטבעת האש של הציר הפרו־איראני באזור ולסייע לאיראן בעת שתותקף בידי ישראל, לא הצטרף למלחמה והסתפק בתמיכה הצהרתית בטהראן. בעקבות התבוסה שישראל הנחילה לארגון הוא לא יכול היה לממש את ייעודו, אף שיתכן כי טהראן דחקה בו להצטרף ללחימה ולפתוח חזית נוספת מול ישראל. מאז הפסקת האש בלחימה נגד ישראל בסוף נובמבר 2024 מתמודד הארגון עם שורה של אתגרים, ובראשם אובדן נתיבי הברחת אמצעי הלחימה והכספים מאיראן בעקבות הפלת משטר אסד, האיסור שהטילה ממשלת לבנון על טיסות מאיראן ומאמצי ההנהגה הלבנונית לקידום מונופול המדינה על הנשק ולפירוק המיליציות, לרבות חזבאללה, מנשקן. לאורך המלחמה הפגין הארגון את תמיכתו באיראן והדהד מסרים איראניים המאשימים את ישראל בתוקפנות בגיבוי ארצות הברית. עם זאת בכירי הארגון העדיפו לתרץ את ישיבתם בחיבוק ידיים בטענה שאיראן חזקה דיה ואינה נדרשת לסיוע.¹¹⁰

בעקבות זאת הגבירה המלחמה את הספקות בטהראן, שהועלו כבר קודם לכן, באשר ליעילות תפיסת השלוחים. המלחמה ברצועת עזה סיפקה לאיראן הזדמנות משמעותית ראשונה לממש את תפיסת התלכדות הזירות בהיקף נרחב יותר מאשר בעבר, תוך הפעלה בזמנית ומתואמת של מספר זירות פעולה נגד ישראל וארצות הברית ומבלי לשלם על כך מחיר ישיר. ואולם המלחמה חשפה גם את מגבלות כוחה של איראן בהפעלת כלל היכולות העומדות לרשות הציר הפרו־איראני באזור. טהראן לא הצליחה לממש באמצעות רשת השלוחים שלה את שני יעדיה המרכזיים: הפסקת הלחימה בעזה כדי לצמצם את מחיר הפגיעה בחמאס, והפעלת לחץ על ארצות הברית כדי שתחדל מתמיכתה הבלתי מסויגת בישראל ותאלץ אותה לסיים את המלחמה בטרם תממש את יעדיה. חמור מכל אלה, המלחמה ברצועת עזה הציבה לראשונה איום של ממש על עצם שרידותו של חמאס, שהוא רכיב חשוב (אף כי לא המרכזי) בציר הפרו־איראני, ופגעה קשות בחזבאללה, המשמש נכס אסטרטגי מרכזי של איראן באזור. הסיכול הממוקד בצמרת הארגון, ובראשה חסן נצראללה,

109 "ציר ההתנגדות" והמערכה הצבאית בין ישראל לבין איראן. [מרכז המידע למודיעין ולטרור ע"ש אלוף מאיר עמית](#), 3 ביולי 2025.

110 אורנה מזרחי ומורן לבנוני, [בעקבות המלחמה בין ישראל לאיראן – החמרה במצב חיזבאללה והזדמנות לישראל מול לבנון](#). המכון למחקרי ביטחון לאומי, [מבט על](#), גיליון מס' 2001, 30 ביוני 2025.

לצד הפגיעה הקשה בכוחו הצבאי הציבו איום של ממש על הפרויקט האזורי החשוב ביותר שטיפחה איראן במשך עשרות שנים, ושללו ממנה במידה רבה את היכולת להרתיע את ישראל ולהגיב לה במקרה של תקיפת מתקני הגרעין האיראניים.

זאת ועוד, במהלך המלחמה התגלעו מתיחויות בין איראן לבין חלק משלוחיה, עקב פערים מסוימים בין האינטרסים שלה לבין אלה של הארגונים הנתמכים על ידה. פערים אלה נבעו בין היתר מהתמורות שחלו בתפיסת הפעלת השלוחים של איראן בשנים האחרונות, ובפרט בעקבות חיסול מפקד כוח קודס קאסם סולימאני בינואר 2020, שחייב את איראן לנהל את רשת השלוחים שלה באופן מבוזר יותר מאשר בעבר. היא המשיכה לשמר מידה רבה של השפעה ברשת, אך לא בהכרח באמצעות שליטה מלאה וקבועה בכל אחד מרכיביה. לאחר המתקפה האיראנית על ישראל באפריל 2024 העריכו גורמי מודיעין כי איראן התאכזבה מתגובת חזבאללה בליל המתקפה. חזבאללה אומנם שיגר מספר מטחים של עשרות רקטות לעבר בסיסים צבאיים ברמת הגולן בליל המתקפה האיראנית, אך תגובה זו לא חרגה מכללי המשחק בין הארגון לישראל בגבול הצפון מאז פרוץ המלחמה ברצועת עזה.¹¹¹ גם תקרית מותם של שלושה חיילים אמריקאים בירדן בתקיפת מיליציה שיעית עיראקית בסוף ינואר 2024 וכן פעילותם הגוברת של החות'ים בתימן, הנתמכים בידי איראן, נגד תנועות כלי שיט בים האדום ובמפרץ עדן, איימו לגרור את איראן לעימות צבאי בלתי רצוי עם ארצות הברית.¹¹²

הפעלת השלוחים ותמיכת איראן בהם, שנועדה לצמצם את הסיכון בהיגררותה למערכה צבאית ישירה, הביאה אותה בסופו של דבר לעימות צבאי ישיר עם ישראל. לאחר התקיפה הישראלית באיראן ב־26 באוקטובר 2024 נתן העיתונאי האיראני אמיר־חוסין מוצלא ביטוי לכישלונה של תפיסה זו. בציוץ שפרסם בחשבון ה־X שלו כתב העיתונאי כי ציר ההתנגדות, שהוקם בסוריה ובעיראק על חשבון התקציב האיראני במטרה להשיג עומק אסטרטגי עבור איראן ולהרחיק את סכנת המלחמה מגבולותיה, גרם לכך שמטוסי קרב ישראליים תקפו את איראן דרך עיראק וסוריה והביאו למותם של ארבעה חיילים איראנים.¹¹³ למרות שמנהיגי איראן נמנעו מביקורת פומבית על בעלי בריתם, הפרשנויות שהתפרסמו בעיתונות

111 רועי קייס, **דילמת הזהויות של נסראללה: חיזבאללה תקף, האיראנים ציפו ליותר**, כאן 11, 17 באפריל 2024.

112 איתמר אייכלר וליאור בן־ארי, **המתקפה בים האדום נמשכה 5 שעות, ארה"ב מאיימת להגיב: "איראן מאפשרת את זה"**, Ynet, 4 בדצמבר 2023.

113 **חשבון ה־X של אמיר־חוסין מוצלא**, 28 באוקטובר 2024.

האיראנית שיקפו תחושת אכזבה גוברת: זמן קצר לאחר מלחמת 12 הימים החלו להופיע באמצעי התקשורת האיראניים גילויים של ביקורת, לצד אכזבה לנוכח הימנעותם של שלוחיה האזוריים של איראן מפתחת חזיתות נוספות נגד ישראל במהלך המערכה.

במאמר פרשנות באתר עצרי איראן נכתב כי שלוחי איראן לא העניקו לה כל תמיכה של ממש במהלך המלחמה: חזבאללה שמר על שתיקה בשל הפגיעות שספג בשנה האחרונה; החות'ים הסתפקו בעיקר באיומים מילוליים ולא נקטו פעולה ממשית, אף כי ביצעו מספר שיגורי טילים לעבר נמל אילת; והמיליציות הפרו־איראניות בעיראק נקטו עמדה פוליטית זהירה ואף נמנעו מפרסום הצהרת תמיכה רשמית באיראן, דבר המדגיש את התלות הביטחונית העמוקה של בגדאד במערב. לפי המאמר, התנהלות חברות הציר לצד שתיקת שכנותיה של איראן במהלך המלחמה משקפות את הפגיעה בעומק האסטרטגי שלה ואת בידודה הגיאופוליטי – תהליך שעלול להתפתח לכדי איום אסטרטגי של ממש.¹¹⁴

לעומת זאת, מאמר פרשנות שהתפרסם באתר החדשות משרק ניוז, המזוהה עם המחנה הרדיקלי, הדגיש את חשיבות ההתנגדות לאור לקחי מלחמת 12 הימים. במאמר שדן בתפקיד הציר הפרו־איראני במלחמה נכתב כי לאורך ימי הלחימה היו המיליציות השיעיות הפרו־איראניות בעיראק כוונות קרבית מלאה, והמתינו לאות פעולה נגד הבסיסים האמריקאיים בעיראק. גם בתימן היו החות'ים במוכנות מלאה, הגבירו את המעקב אחר תנועות אמריקאיות בים האדום והמשיכו בשיגור טילים לעבר ישראל כדי להקשות על ההגנה האווירית שלה. בלבנון אימץ חזבאללה מדיניות של עמימות והכין מספר תרחישים לפעולה במקרה של הגברת המעורבות האמריקאית במלחמה, הסלמה למערכה אזורית או החלשה משמעותית של איראן. לטענת האתר, בעלי בריתה של איראן באזור הציעו מספר תוכניות תמיכה בטהראן והמתינו לאישורה, אך זו לא ביקשה כל פעולה מעבר למתקפות מוגבלות, שכן העדיפה לשמור את "הקלפים" שברשותה למקרה של הידרדרות למלחמה אזורית או פגיעה ממשית ביכולותיה. האתר סיכם כי לקח מרכזי מהמלחמה הוא הצורך בשימור ההתנגדות. שיקום חזית ההתנגדות בהתאם לתפיסתו של מפקד כוח קודס לשעבר קאסם סולימאני, המתבססת על הגנה רב־שכבתית על איראן, הוא אחד הרכיבים המרכזיים בכל מערכה עתידית, כך לפי המאמר.¹¹⁵

114 **שלוש מערכות במשבר בן 12 ימים / חלק ראשון: לבד בשדה הקרב** [3 פרדז אַ זַיק בַּחְרַן 21 רוזֶה / אול: תְּתַהּ דֵּר מִידַן]. עצרי איראן, 2 ביולי 2025.

115 **חשוב לבחון את תפקיד ציר ההתנגדות במהלך מלחמת 12 הימים האחרונה** [דֵּר נִירֵד 21 רוזֶה אַחִיר, בֵּרְרֵסִי נִקְשׁ מַחֹר מַקְוֹמַת מֵהֵם אִסַּת]. משרק ניוז, 26 ביוני 2025.

בכל מקרה, השיח בטהראן מלמד כי איראן אינה מתכוונת לנטוש את בעלי בריתה לטובת אסטרטגיה אזורית חדשה. גם בעיצומן של ההתפתחויות הדרמטיות באזור המשיכו חוגים המזוהים עם הממסד השמרני-רדיקלי באיראן להדגיש כי אין בהצלחותיה האופרטיביות של ישראל כדי לשנות את מאזן הכוחות לטובתה. יתרה מכך, לא ניתן למצוא בשלב זה ביטוי להכרה מצד חוגים אלה בצורך בחשיבה אסטרטגית מחודשת, בייחוד בכל הנוגע להפעלת השלוחים. נוסף על כך, בכירים איראנים ובראשם המנהיג ח'אמנהאי המשיכו לבטא בהצהרותיהם תחושת מסוגלות וביטחון ביכולתם של איראן ושל מרכיבי הציר להתמודד בהצלחה עם ישראל. כך למשל הצהיר ח'אמנהאי ב־23 באוקטובר 2024 כי הציונים חשבו שיוכלו לחסל בקלות את קבוצות ההתנגדות, אך הם ממשיכים להילחם נגד חמאס, הג'האד האסלאמי, חזבאללה ושאר הקבוצות, אף שהרגו יותר מ־50 אלף אזרחים חפים מפשע ומספר ממנהיגי חזית ההתנגדות, וחרף התמיכה האמריקאית הנמשכת בישראל.¹¹⁶

הצהרות אלה נמשכו גם אחרי מלחמת 12 הימים. בפגישה עם שגריר החות'ים בטהראן באוגוסט 2025 שיבח יועצו של מנהיג איראן לעניינים בינלאומיים, עלי־אכבר ולאיטי, את "התנגדות העם התימני", והדגיש את החשיבות של המשך שיתוף הפעולה האסטרטגי במסגרת חזית ההתנגדות ואת הצורך בשיפור התיאום בין מרכיביה כדי להתמודד עם "מזימות האויבים" ולשמור על אחדותה.¹¹⁷ בהודעת משמרות המהפכה לרגל יום השנה לציון מותם של חסן נצראללה ובכירי חזבאללה בתקיפת ישראל בביירות נאמר כי ההתנגדות אינה מוסד שניתן לפרקו באמצעות תהליכים פוליטיים או ביטחוניים אלא זהות, רעיון ותרבות המושרשים בקרב עמי האזור. לדברי משמרות המהפכה, תוכניותיהם של הציונים והאמריקאים להחליש או להשמיד את ההתנגדות נכשלו פעמים רבות, וגם הפעם יביאורק ביזוי והשפלה לאויביהם. עוד נאמר כי ההתנגדות לא זו בלבד שלא נחלשה, אלא היא אף הולכת ומתחזקת והופכת לגורם אזורי בולט יותר. בהודעה הודגש כי משמרות המהפכה ימשיכו לתמוך בציר ההתנגדות והם רואים בהמשך הדרך עד לחיסול הכיבוש ושחרור

116 **מנהיג המהפכה: הניצחון שייך לציר ההתנגדות** [رهبر انقلاب: پیروزی از آن مقاومت است], עצרי־איראן, 23 באוקטובר 2025.

117 **פגישת ולאיטי עם נציג אנצראללה בתימן; הדגשת אחדות חזית ההתנגדות** [دیدار ولایتی با نماینده انصار الله یمن؛ تاکید بر وحدت جبهه مقاومت], תסנים, 14 באוגוסט 2025.

ירושלים משימה אלוהית, לאומית ובלתי ניתנת לעצירה.¹¹⁸ ניתן להתייחס להצהרות אלה, שכמותן נשמעו גם בעבר, כאל רטוריקה חלולה או דברי רהב שנועדו להסתיר את חולשתה של איראן, אולם ניתן גם לראות בהן ביטוי אותנטי להלך רוח המשקף הערכה מתמשכת מצד ההנהגה האיראנית כי מאזן הכוחות עודנו נוטה לטובתה.

המשך המחויבות האיראנית לבעלי בריתה

הלחצים הגוברים על שלוחי איראן, בעיקר בלבנון ובעיראק, לצד קריאות הולכות ומתרבות לפירוק המיליציות השיעיות מנשקן, אינם נעלמים מעיני המשטר. קריסת משטר אסד צמצמה במידה ניכרת את יכולתה של איראן לשקם את מערך השלוחים שלה, בפרט במישור הצבאי. עם זאת ברור שאיראן אינה מתכוונת לנטוש את בעלי בריתה. יתר על כן, התקיפות הישראליות ברחבי האזור, לרבות התקיפה על איראן והתקיפה הכושלת בקטר, מוצגות בטהראן כהוכחה לכך שוויתור על ההתנגדות יסלול את הדרך למימוש תוכנית "ישראל הגדולה" ולהשגת הגמוניה ישראלית אזורית.

במאמר פרשנות שפורסם בסוכנות הידיעות תסנים באוגוסט 2025 נכתב כי חזית ההתנגדות באזור עדיין מספקת לאיראן קלף מנצח נגד ישראל וארצות הברית. לטענת תסנים, היתרון המרכזי של החזית נעוץ בכוח הקרקעי הניכר העומד לרשותה. הסוכנות הביאה כדוגמה את הקמתה של קבוצת ההתנגדות האסלאמית בסוריה (אולי אל-באס), מיליציה חדשה הנתמכת על ידי איראן, שהופיעה בינואר 2025 וקיבלה אחריות על שיגור רקטה לעבר ישראל בחודש יוני 2025.¹¹⁹

לנוכח הלחצים הגוברים על חזבאללה להתפרק מנשקו הדגישו באיראן כי ההתנגדות היא הערובה לביטחונה של לבנון. בספטמבר 2025 מתחה סוכנות הידיעות האיראנית השמרנית SNN ביקורת חריפה על המאמצים לפירוק חזבאללה מנשקו. במאמר פרשנות שפרסמה נטען כי תוכנית ממשלת לבנון לרכז את הנשק בידי הצבא הלבנוני, בעוד ישראל ממשיכה בתקיפותיה בלבנון, אינה אמצעי להגברת ריבונותה של לבנון אלא "פרויקט כפוי" בידי ארצות הברית ובעלות בריתה לפירוק חזבאללה ולהחלשת ציר ההתנגדות, ו"הזמנת

¹¹⁸ הצהרת משמרות המהפכה לציון יום השנה ל[חיסול] מנהיגי ההתנגדות: משמרות המהפכה רואים בסיוע ובתמיכה בהתנגדות באזור משימה אלוהית, לאומית ובלתי ניתנת לעצירה [ביאניה

سپاه پاسداران در سالگرد ر هبران مقاومت/ سپاه پشتیبانی و حمایت از مقاومت در منطقه را مأموریت الهی، ملی و غیر قابل توقف می‌داند]. ח'בר אונליין, 27 בספטמבר 2025.

¹¹⁹ שני החישובים האסטרטגיים של איראן במאבק עם הציונים [2 محاسبه راهبردی ایران در نبرد با صهیونیست‌ها]. תסנים, 10 באוגוסט 2025.

המפלצת הישראלית" לשוב ולכבוש את לבנון ולהוביל אותה למלחמת אזרחים נוספת. המאמר הדגיש כי השכל הפוליטי והניסיון ההיסטורי מלמדים כי ההתנגדות הייתה הגורם היחידי שהצליח לשחרר את דרום לבנון מהכיבוש הישראלי ולמנוע את מימוש פרויקט "ישראל הגדולה". לפיכך, פירוק חזבאללה מנשקו בטרם יהיו למדינה יכולות הגנה ממשיות עלול לפתוח את הדרך לפלישה ישראלית נוספת.

יתר על כן, נשקו של חזבאללה אינו רק ערובה לביטחונה של לבנון אלא גם חלק ממשוואת ההרתעה האזורית. הניסיון מלמד שכאשר כוחו של חזבאללה נחלש גוברת תעוזתה של ישראל להמשיך בתוקפנותה גם בסוריה, ברצועת עזה ובתימן. שלילת נשקו של חזבאללה תפקיר את הציבור הלבנוני בפני תוקפנות זרה, ובניגוד לטענת הממשלה היא לא תבטיח את שיקום המדינה אלא תביא להחרפת ההגירה, חוסר היציבות והייאוש.¹²⁰

הסתייגות איראנית מפירוק המיליציות מנשקן נשמעה גם לגבי עיראק. נציג מנהיג איראן בעיראק, איתאללה סיד מג'תבא חוסיני, הצהיר כי הדרישה האמריקאית לפירוק המיליציות השיעיות בעיראק מנשקן היא משאלה בלתי ניתנת להשגה, וכי העם העיראקי לא יסכים לקבל דבר כזה. הוא ציין כי ידוע לכול שארצות הברית מבקשת להביא לעיראק את אותה צרה שהביאה על סוריה, אך לדבריו אין לכך כל בסיס. לפי חוסיני, חברי 'הגיוס העממי' (מסגרת הגג של המיליציות הפרו-איראניות) הם לוחמים נאמנים ומאומנים המחזיקים באמצעים צבאיים מספקים ופועלים במסגרת 'חזית הרפובליקה האסלאמית וההתנגדות האסלאמית'.¹²¹

קולות התומכים בהמשך התמיכה בשלוחים נשמעו לא רק במחנה השמרני-רדיקלי. בריאיון עם מאשאללה שמס אל-זאעט'ין, שהתפרסם באוגוסט 2025 בעיתון שרק, טען העיתונאי הרפורמיסטי כי אין להסכים לדרישת ארצות הברית וישראל לפרק את ההתנגדות מנשקה ולכונן סדר חדש, המבוסס על חיסולה לא רק ככוח צבאי אלא גם כתנועה פוליטית. הוא הדגיש את חשיבות שימור ההתנגדות והציג את שחרור דרום לבנון מהכיבוש הישראלי כהוכחה לכך. לדידו אין דרך להתמודד עם כובש גזען ותוקפני כמו ישראל אלא באמצעות ההתנגדות. שמס אל-זאעט'ין הוסיף כי המטרה האמיתית של הדרישה לפרק את הקבוצות

120 **פירוק נשק חזבאללה: הקדמה להתאבדות ולכיבושה מחדש של לבנון** [خلع سلاح حزب الله؛ مقدمة انتحار و اشغال دوباره لبنان]. [SNN](https://www.snn.com), 6 בספטמבר 2025.

121 **נציג המנהיג בעיראק: חברי הגיוס העממי נאמנים למנהיג וניצבים בחזית הרפובליקה האסלאמית** [نماینده رهبری در عراق: اعضای حشد الشعبی، ولایی و در جبهه جمهوری اسلامی هستند]. [עצרי איראן](https://www.eyra.com), 24 באוגוסט 2025.

החמושות בלבנון, בעיראק, בתימן ובעזה מנשקן היא לכונן סדר חדש שיחסל את כל המדינות והקבוצות המתנגדות לתוקפנותה של ישראל באזור. לטענתו, השלב הראשון בכינון סדר כזה הוא פירוק מנשק, לאחר מכן יבוא חיסול הפוליטי והחברתי ובסופו של דבר השמדתה של אידיאולוגיית ההתנגדות. הוא ציין, כי הסדר במזרח התיכון נשען גם לאחר מלחמת 12 הימים וההתפתחויות האחרונות באזור על ציר ההתנגדות. יתר על כן, המלחמה הוכיחה, לדעתו, את סופו של מיתוס "ישראל הבלתי מנוצחת". ההתנגדות מתפשטת במדינות הערביות והאסלאמיות: מאינדונזיה ועד מרכז אפריקה, ממרכז אסיה ועד מזרח הים התיכון, וכוחו של ציר ההתנגדות חזק יותר מכוחם של הצירים האחרים, אם הציר בהובלת טורקיה ואם הציר "הערבי-ישראלי" בהובלת ארצות הברית, ישראל ומדינות הסכמי אברהם.¹²²

אף על פי כן, בראיית איראן ניתן לבצע התאמות מסוימות במסגרת התפיסה הנוכחית, ובו בזמן למצוא פתרונות אפשריים לפערים בכושר ההרתעה האיראני. פתרונות אלה עשויים להתבטא, למשל, בהאצת הניסיונות לבסס תשתיות טרור ביהודה ושומרון (כתחליף אפשרי לרצועת עזה), בהגברת פעילות הטרור בתוך שטחי ישראל, בניסיון לקזז את הפגיעה בכוחו הצבאי של חזבאללה באמצעות שיקום (ולו חלקי) של יכולותיו, בהמשך התמיכה האיראנית במיליציות השיעיות בעיראק ובהגברת הסיוע לחות'ים בתימן. המשך הזרמת כספים לחזבאללה ולחמאס וכן הסיוע לחות'ים בתימן ולמיליציות השיעיות בעיראק מעידים כי איראן נחושה לשמר את הציר באמצעות מציאת ערוצי סיוע חלופיים וניצול הזדמנויות, לדוגמה סביב האירועים האלימים שהתרחשו בדרום סוריה ביולי 2025.¹²³ במקביל דווח כי איראן מאמנת נאמנים של משטר אסד במחנות בעיראק, והם עשויים לנסות לבסס מחדש נוכחות פרו-איראנית בסוריה.¹²⁴ ביולי 2025 לכדה ישראל חברים בתא טרור המקושר לאיראן בשני מבצעים נפרדים בדרום סוריה.¹²⁵

איראן ממשיכה גם במאמציה להעביר אמצעי לחימה לשלוחיה באזור. ביולי 2025 דיווח העיתון וול סטריט ג'ורנל כי איראן החלה להשתמש בכלי רכב קטנים להברחת נשק

122 הנדסה ביטחונית חדשה במזרח התיכון [مهندسی امنیتی جدید خاورمیانه]. [שרק](#), 13 באוגוסט 2025.

123 כרמית ולנסי, העימות המדמם בסווידא: דילמות אסטרטגיות לישראל. המכון למחקרי ביטחון לאומי, [מבט על](#), גיליון מס' 20, 20 ביולי 2025.

124 Hudhaifa Ebrahim, *Tehran seeks comeback in Syria through Iraqi training camps*. [Ynet Global](#), 29 April 2025.

125 Emanuel Fabian, *For 2nd time in days, IDF says troops arrested terror cell in Syria working for Iran*. [Times of Israel](#), 7 July 2025.

לחזבאללה דרך שטח סוריה, לאחר שבעבר הסתמכה על משאיות גדולות. לפי הדיווח, חזבאללה הצליח בדרך זו להבריש טילים נגד טנקים מסוג קורנט ונשק מתקדם לתוך לבנון.¹²⁶ בספטמבר 2025 דיווח היומון הבין-ערבי אל-שרק אל-אוסט כי איראן ביקשה מבכיר עיראקי להעניק לה הקלות יוצאות דופן במעבר הגבול אל-קאא'ם שבין עיראק לסוריה, כדי להעביר לחזבאללה משלוחי כסף דרך שטח סוריה. עוד נמסר כי גורמים ביטחוניים בסוריה ובלבנון עקבו אחר ניסיונות איראניים גוברים להעביר סיוע לחזבאללה על רקע הלחץ המופעל על הארגון להתפרק מנשקו. בכירים ב'מסגרת התיאום' השיעית בעיראק מסרו כי איראן הורתה למנהיגי הפלגים לחפש דרכים חדשות לשיקום יכולות חזבאללה.¹²⁷ באוקטובר 2025 סיכלו שב"כ וצה"ל הברחה גדולה של אמצעי לחימה מתקדמים שמקורם באיראן, ואשר יועדו לפעילי טרור באזור יהודה ושומרון. בהודעה משותפת של גופי הביטחון נמסר כי המשלוח שנתפס הכיל אמצעי לחימה "מפירי איזון", בהם רקטות נ"ט, מטעני כלימגור (מוקשים), רחפנים בעלי יכולת הטלת מטענים, רימוני יד, מקלעים ואקדחים. עוד נמסר כי מצבור אמצעי הלחימה שנתפס נשלח לפעילי טרור ביהודה ושומרון על ידי אגף המבצעים המיוחדים של משמרות המהפכה, וכן יחידת המבצעים המיוחדים בכוח קודס.¹²⁸

במקביל ממשיכה איראן להעביר אמצעי לחימה גם לחות'ים בתימן. בראשית אוגוסט 2025 תפסו כוחות ההתנגדות הלאומיים של תימן (NRF), הפועלים בדרום תימן וזוכים לתמיכת המערב, משלוח אמצעי לחימה שהיה בדרכו לחות'ים. לפי ההודעה המשלוח, שיועד לנמל אל-חודידה והוסט לנמל עדן שבשליטת הממשלה המתנגדת לחות'ים, הכיל כטב"מים, מערכות הנעה סילונית, מכשירים אלחוטיים ורכיבי בקרה מתקדמים.¹²⁹ באוקטובר 2025 נתפסה בקרבת מצרי באב אל-מנדב ספינה איראנית שנשאה אמצעי

Benoit Faucon and Adam Chamseddin, Iran Is moving to rearm its militia allies. [The Wall Street Journal](#), 17 July 2025. 126

טהראן מחפשת ערוצים חדשים להזרים כסף לחזבאללה [טהראן تبحث عن قنوات جديدة لضخ أموال إلى "حزب الله"]. [אל-שרק אל-אוסט](#), 9 בספטמבר 2025. 127

יואב זיתון, 29 מוקשים, 15 רקטות, 60 אקדחים ורובים: נתפס אמל"ח איראני בדרך ליו"ש | תיעוד. [Ynet](#), 8 באוקטובר 2025. 128

Yemen forces interdict illegal weapons systems and equipment bound for Iran-backed Houthis. [Yemen Online](#), 16 August 2025. 129

לחימה, ובהם טילי קורנט וחלקי חילוף של כטב"מים, בדרכה מנמל בנדר עבאס לאזורים שבשליטת החות'ים.¹³⁰

אחת הדרכים של איראן להתמודד עם הלחצים הגוברים על בעלות בריתה בחזית ההתנגדות היא הרחבת קשריה עם הממשלים המרכזיים, בעיקר בלבנון, תוך הדגשה כי אין בכוונתה להתערב בענייניה הפנימיים של המדינות הערביות. בביקורו בלבנון באוגוסט 2025 ביטא מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי לאריג'אני את ההכרה בטהראן באילוצים הפועלים על חזבאללה, ועמד על הצורך לפעול גם מול שלטונות המדינה הלבנונית תוך הדגשה שאין בכוונת איראן להתערב בענייניה הפנימיים.

בפגישתו עם נשיא לבנון ג'וזף עאון אמר לאריג'אני כי איראן מעוניינת בקשרי ידידות עם כלל הלבנונים ולא רק עם עדה מסוימת, והדגיש את תמיכתה בממשלת לבנון ובהחלטות המתקבלות על ידי המוסדות החוקיים במדינה. הוא הוסיף כי טהראן מוכנה להגיש סיוע ללבנון, אם ממשלתה תבקש זאת.¹³¹ במסיבת עיתונאים שערך בביירות הדגיש לאריג'אני כי איראן תומכת בכך שמדינות האזור יהיו עצמאיות וחזקות, וכי היא תכבד כל החלטה שתקבל ממשלת לבנון בשיתוף פעולה ובהתייעצות עם חזבאללה. לאריג'אני הדגיש כי ההתנגדות מהווה נכס לאומי של לבנון ושל כלל המדינות האסלאמיות, וכי האויב של לבנון הוא ישראל, שתקפה אותה. עם זאת הוא הוסיף כי לאיראן אין כוונה להתערב בענייני מדינות אחרות, לרבות לבנון.¹³² בביקור נוסף שקיים בלבנון בספטמבר 2025 הצהיר לאריג'אני כי איראן אינה נותנת הוראות לאיש, וכי מזכ"ל חזבאללה נעים קאסם קובע בעצמו מה משרת את טובת עמו. הוא הוסיף כי איראן פועלת לעודד את הבכירים הלבנונים והזרמים הפוליטיים השונים לפעול יחד בהסכמה, והדגיש כי ענייניה הפנימיים של לבנון הם נחלת הלבנונים עצמם. לאריג'אני התייחס גם לטענות בדבר סיוע איראני לחזבאללה, והשיב כי חזבאללה

130 תפיסת משלוח נשק איראני סמוך למצרי באב אל-מנדב, שהיה בדרכו למיליצית החות'ים הטורקיסטית [ضبط شحنة أسلحة إيرانية قرب باب المندب كانت في طريقها للمليشيا الحوثية الarahبية], [Yemen Vibe](#), 22 באוקטובר 2025.

131 פרטים על פגישת לאריג'אני עם עאון לפי דיווחי התקשורת הלבנונית [جزئياتي از دیدار لاریجانی و عون به روایت رسانه لبنان], [תסנים](#), 13 באוגוסט 2025.

132 לאריג'אני: מדיניות איראן היא הפיכת מדינות האזור לעצמאיות ולחזקות [لاریجانی: سیاست ایران مستقل و قوی شدن کشورهای منطقه است], [תסנים](#), 13 באוגוסט 2025.

חזק מספיק ואינו זקוק לנשק ממדינות אחרות. הוא הסתייג גם מטענות שליחו של נשיא ארצות הברית, טום באראק, בדבר סיוע כספי בסך מיליוני דולרים מאיראן לחזבאללה.¹³³ בריאיון לאתר המנהיג העליון שב לאריג'אני וביטא את התפיסה האיראנית המעודכנת בנוגע להמשך התמיכה בשלוחיה, תוך הדגשת עצמאותם של הממשלים המרכזיים באזור והצורך לחזקם. לאריג'אני טען כי אין זה נכון שחזית ההתנגדות נחלשה וכי היא חיה, נושמת, מתפתחת ואף מתחזקת ככל שהלחץ עליה גובר. הוא הוסיף כי תמיד נכון להתאים את ההחלטות לנסיבות הזמן, אך אין בכך כדי לערער את תמיכת הרפובליקה האסלאמית בהתנגדות, משום שהיא ממשיכה לראות בה תנועה אותנטית ונכס אסטרטגי. כשם שאויביה של איראן משתמשים בכל יכולותיהם, כך גם איראן צריכה להשתמש ביכולותיה. הוא הדגיש כי חזבאללה ויתר כוחות ההתנגדות אינם מהווים נטל על איראן. הם זקוקים לעזרתה כשם שאיראן צריכה להיעזר בהם לטובת ביטחונה הלאומי. ואולם הוא הוסיף כי חברי הציר צריכים לפתור את בעיותיהם בעצמם במסגרת דיאלוג לאומי וכי הם אינם כפופים לאיראן, המכבדת את החלטותיהם ושיקול דעתם. יתר על כן, הוא הדגיש כי גם הממשלים המרכזיים באזור, לרבות ממשלות לבנון ועיראק, צריכים להיות חזקים, וכי איראן מאמינה בקיומן של ממשלות עצמאיות באזור במקביל לתמיכתה בהתנגדות.¹³⁴

גם שר החוץ האיראני עראקצ'י ביטא את העמדה כי עצם העובדה שאיראן מביעה עמדה בנוגע למצב בלבנון או להתנגדות – אין משמעותה התערבות בענייניה הפנימיים של לבנון. בריאיון לטלוויזיה האיראנית הדגיש השר כי חזבאללה הוא ארגון עצמאי לחלוטין המקבל החלטות בעצמו, וכי ענייני לבנון צריכים להיפתר באמצעות דיאלוג בין הקבוצות והעדות השונות במדינה. עם זאת הוא טען כי שלום באזור יהיה פחות יציב ללא נשק ההתנגדות, וכי אם לא יהיה בידיה נשק שום כוח אחר לא יוכל לבלום את שאיפת ההגמוניה של ישראל באזור, כפי שניכר בסוריה. עוד ציין עראקצ'י כי איראן הזהירה את לבנון מפני סכנה זו, אולם ההחלטה לגבי דרך הפעולה נתונה אך ורק בידי הלבנונים עצמם, ובייחוד בידי חזבאללה.¹³⁵ על רקע האילוצים הגוברים הניצבים בפני שלוחיה באזור הפגינה טהראן במקרים מסוימים נכונות לעודד את בעלות בריתה באזור להימנע מפעולות שעלולות להביא להסלמה,

133 **לאריג'אני: אנחנו מוכנים לכל התרחישים / אין צורך שהאמריקאים יתייחסו לעצמם כאל אפוטורופוסים של העם הלבנוני** [לاریג'אני: برای همه شرایط آماده‌ایم/ لزومی ندارد آمریکا خود را قیم مردم لبنان بدانند]. **איסנ"א**, 27 בספטמבר 2025.

134 **האיראנים אינם כאלה שנכנעים** [ایرانی‌ها "تسلیم‌بشو" نیستند]. **אתר מנהיג איראן**, 22 באוגוסט 2025.

135 **עראקצ'י: הציונים כועסים על ההתנגדות שלנו לסנקציות** [عراقچی: صهیونیست‌ها از مقاومت ما در برابر تحریم‌ها عصبانی هستند]. **עצרי איראן**, 14 באוגוסט 2025.

שאינה רצויה בעיניה בעת הנוכחית. הדבר ניכר היטב במדיניות האיראנית בעיראק, שם ניצבות המיליציות השיעיות הפרו־איראניות בפני לחץ גובר. בביקורים שקיים מפקד כוח קודס אסמאעיל קאא'ני בעיראק בקיץ 2025 העביר הבכיר האיראני למיליציות השיעיות מסר ברור בדבר התנגדות טהראן לפעולות חד־צדדיות מצידן. לפי אחד הדיווחים הדגיש קאא'ני את תמיכת איראן בממשלת עיראק ובמאמציה להשליט את סמכותה, והזהיר מפני אפשרות של תקיפות ישראליות נגד מפקדות המיליציות. הוא גם הביע את מורת רוחה של טהראן מהמשך פעילותן של קבוצות מסוימות ללא תיאום עם הממשלה בבגדאד. לטענת בכיר ב'מסגרת התיאום' השיעית, ביקורו של קאא'ני מעיד על שינוי מסוים בגישת איראן כלפי המיליציות השיעיות בעיראק, המתאפיינת במעבר מתמיכה מוחלטת להכוונה מוגבלת ומחושבת. זאת לנוכח הלחצים הכלכליים והבינלאומיים הגוברים על טהראן ומאמציה לשיפור תנאי המשא ומתן שלה עם המערב. הבכיר ציין כי במקביל איראן פועלת לשמור על אחדות המסגרת ולמנוע מהמחלוקות בין הפלגים השיעיים העיראקיים להשפיע על לכידות המחנה השיעי, בייחוד לקראת הבחירות הפרלמנטריות בעיראק בנובמבר 2025.¹³⁶ ניתן למצוא ביטוי נוסף לנכונותה של איראן לבצע התאמות מסוימות במדיניותה כלפי שלוחיה בדיווח של האתר Amwaj Media מפי גורמים פוליטיים בעיראק, כי משמרות המהפכה בוחנים יחד עם כמה מהמיליציות השיעיות הפרו־איראניות המרכזיות את האפשרות למקד את מאמציהן בזירה הפוליטית העיראקית. זאת לנוכח הלחצים הגוברים על המיליציות מצד הממשל המרכזי בבגדאד וארצות הברית. במקביל פועלת איראן – על פי דיווח זה – לעודד ולתמוך במיליציות עיראקיות קטנות, שאינן משתייכות ל'גיוס העממי', כדי שאלה ימשיכו בפעילות צבאית.¹³⁷

איראן ומדינות ערב בעקבות המלחמה

במקביל לפעילותה הנמשכת מול חזית ההתנגדות, ניכר מאמץ איראני מתמשך להמשיך בשיפור יחסיה עם שכנותיה הערביות. מגמת הדגש בין איראן למדינות הערביות־סוניות, ובראשן מדינות המפרץ, קשורה קשר הדוק לחששן מפני איראן, בפרט מאז תקיפת מתקני הנפט בערב הסעודית על ידי איראן בספטמבר 2019, שהמחישה את היתרון הצבאי

¹³⁶ מקורות עיראקיים חושפים ל"אל־עין אל־אח'באריה" פרטים על ביקורו ה"סודי" של קאא'ני והקשר שלו לבחירות [מصادر عراقية تكشف لـ"العين الإخبارية" تفاصيل زيارة قاتاني "السرية" وعلاقتها بالانتخابات]. אל־עין, 30 ביולי 2025.

¹³⁷ Mohanad Faris, Iran floats 'dual-track approach' as Baghdad playbook gets reconsidered. Amwaj Media, 4 November 2025.

האיראני; לספק הגובר בדבר תמיכתה ומחויבותה הביטחונית של ארצות הברית כלפי בעלות בריתה; ולהפניית הקשב במדינות המפרץ לענייני פנים ולחיתרתן לשיקום כלכלי ולפיתוח ארוך טווח.¹³⁸

ואולם מגמה זו מתקדמת בעצלתיים, בעיקר לנוכח החשדנות ההדדית, החשש המתמשך מצד מדינות המפרץ מפני התעצמותה של איראן וסוגיות שונות שבמחלוקת, למשל סביב תמיכת איראן בשחקנים לא־ממשלתיים חמושים במזרח התיכון. יתרה מזאת, עם סיום המלחמה בעזה עשויות מדינות ערב, ובראשן ערב הסעודית, להכריע בעניין עתידם של 'הסכמי אברהם' ושיתוף פעולה אפשרי עם ישראל בהתמודדות עם האיום האיראני. במקביל הן יידרשו לבחון את עמדתן כלפי טהראן, שחרף הפגיעה בה עודנה נחשבת לשחקנית עם יכולות הרתעה ניכרות.

במאמציה של איראן לחיזוק קשריה עם שכנותיה הערביות היא שואבת עידוד מעמדתן המסויגת בדבר המלחמה, בעיקר לנוכח חששן מהסלמה אזורית שעלולה לגלוש לשטחן. חשש זה לא נעלם גם בתום מלחמת 12 הימים, משום שמדינות המפרץ שותפות להערכה כי בהיעדר הסדרה בין איראן לארצות הברית, סבב מלחמה נוסף בין ישראל לאיראן, שעלול להביא להסלמה אזורית כוללת, הוא רק שאלה של זמן. נוסף על כך, בקרב מדינות ערב ניכרת הסתייגות מהעדפתה הברורה של ישראל לשימוש בכוח צבאי על פני הסדרה מדינית. במגעים הדיפלומטיים שאיראן מנהלת בחודשים האחרונים עם בכירים בעולם הערבי ניכר כי היא חותרת לנצל את החשש הגובר בעולם הערבי מפני מה שנתפס בעיניהם כשאיפות מצד ישראל להשגת הגמוניה אזורית. כך למשל, בשיחה שקיים באוגוסט 2025 עם שר החוץ המצרי, בדר עבד אל־עאטי, עמד שר החוץ האיראני עראקצ'י על הצורך בהגברת התיאום בין המדינות הערביות והאסלאמיות במאבק נגד תוכנית "ישראל הגדולה" לכיבוש אדמות ערביות־אסלאמיות.¹³⁹

בעקבות התקיפה הישראלית הכושלת על הנהגת חמאס בקטר בספטמבר 2025 ניצלה טהראן את הביקורת החריפה בעולם הערבי כלפי ישראל כדי להציג את הפעולה הישראלית כהוכחה נוספת לכוונוניה ההתקפיות של ישראל ולצורך בהגברת התיאום בעולם המוסלמי

138 יואל גוז'נסקי, רז צימט וגליה לינדנשטראוס, **הדטאנט במזרח התיכון – קווים לדמותו והשלכותיו לישראל**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, [מבט על](#), גיליון מס' 1892, 8 בספטמבר 2024.

139 **שיחת טלפון בין עראקצ'י לשר החוץ המצרי בנוגע לתוכנית "ישראל הגדולה" ולמשבר בעזה** [گفتگوی عراقچی و وزیر خارجه مصر درباره طرح "اسرائیل بزرگ" و بحران غزه]. [מהר](#), 20 באוגוסט 2025.

נגדה. מנקודת מבטן של מדינות ערב, ובייחוד מדינות המפרץ, התקיפה בדוחה נתפסה כעדות נוספת לכוונותיה ההתקפיות של ישראל באזור, וכן הגבירה את סימני השאלה בנוגע ליכולתן לסמוך על ארצות הברית כפטרון ביטחוני מהימן. דובר משרד החוץ האיראני, אסמאעיל בקאאי, הגיב לתקיפה באומרו כי האירוע צריך לשמש אזהרה למדינות האזור מפני הסכנות הנובעות מהמשך האדישות לנוכח התוקפנות והפרת החוק מצד ישראל באזור.¹⁴⁰ בנאומו בכינוס פסגת מנהיגי המדינות האסלאמיות והערביות בדוחה אמר נשיא איראן פזשכיאן כי התקיפה הישראלית בדוחה הוכיחה שאף מדינה ערבית או מוסלמית אינה מוגנת מפני תוקפנותה של ישראל, וכי על המדינות האסלאמיות להתאחד כנגדה.¹⁴¹ בסיכומו של דבר, איראן ניצבת בפני אתגרים כבדי משקל גם בזירה האזורית, בעיקר בנוגע ליכולתה לשקם את ציר ההתנגדות שטיפחה במשך שנים. יתר על כן, יכולתה הבסיסית של איראן לקדם את השפעתה באזור מוגבלת על ידי מאפייני יסוד במערכת המזרח־תיכונית, ובראשם ההרכב הדמוגרפי והשפעתם המתחרה של שחקנים אזוריים ובינלאומיים. הרפובליקה האסלאמית התקשתה בעבר, ותתקשה גם בעתיד, להפוך להגמון אזורי באזור שרובו ערבי־סוני ורואה בה במידה רבה גורם זר ואף עוין. אף על פי כן, איראן כבר הוכיחה בעבר יכולת טובה לנצל כל הזדמנות לשיפור אחיזתה ומעמדה כמעצמה אזורית, וניתן להניח שחורף היחלשות הרפובליקה האסלאמית והציר הפרו־איראני באזור היא תחתור לנצל כל הזדמנות כדי לשמר ולו חלק מהשפעתה ולחזק מחדש את יכולות בעלי בריתה האזוריים בחזית ההתנגדות.

140 **תגובת בקאאי לפעולה הטוריסטית של המשטר הישראלי בדוחה** [واکنش بقای به اقدام تروریستی رژیم اسرائیل در دوحه]. [תאבנאכ](#), 9 בספטמבר 2025.

141 **פזשכיאן בכינוס דוחה: מתקפת ישראל על קטר נבעה מתוך ייאוש/ יש לבודד את התוקפן** [پزشکیان در اجلاس دوحه: حمله اسرائیل به قطر از سر استیصال بود/ باید متجاوز را منزوی کنیم]. [תסנים](#), 15 בספטמבר 2025.

הזירה הפנימית באיראן בעקבות המלחמה

הרצון להבטיח את שרידות המשטר מפני איומים מבית ומחוץ הוא יעד ראשון במעלה של הרפובליקה האסלאמית ומעצב מרכזי של תפיסת הביטחון שלה. לפיכך, אף על פי שההתפתחויות בזירה הפנימית באיראן במהלך המלחמה ואחריה אינן קשורות ישירות לתמורות באסטרטגיה האיראנית, לא ניתן להתעלם מהן גם במסגרת הדיון בתפיסת הביטחון הלאומי של הרפובליקה האסלאמית. ישראל לא הציבה את הפלת המשטר באיראן כיעד במלחמה, שנועדה בראש ובראשונה לגרום לפגיעה של ממש בתוכנית הגרעין ובמערך הטילים הבליסטיים ולהסיגם לאחור באופן ניכר.

עם זאת, חלק מהפעולות שנקטה ישראל במהלך המלחמה ובייחוד בשבוע השני שלה, שכללו את תקיפת כלא אווין בטהראן, פגיעה במפקדות של משמרות המהפכה, לרבות מפקדת ת'אר־אללה האחראית על אבטחת אזור טהראן, וכן במפקדות של מיליציות הבסיג' וכוחות ביטחון הפנים, נועדו לערער את יסודות המשטר ולעודד את הציבור האיראני לצאת לרחובות ולחדש את תנועת המחאה העממית.¹⁴² יתר על כן, ניתן להניח כי פעולות אלו היו נמשכות ואף מתגברות אלמלא הסתיימה המלחמה בהפסקת אש כעבור 12 ימים. נוסף על כך, ייתכן ששאלת המערכה לשינוי המשטר באיראן תתחדש ואף תתעצם בתרחיש של חידוש הלחימה, שעשויה להתרחב גם לפגיעה בתשתיות לאומיות חיוניות ובסמלי משטר נוספים.

התנהלות המשטר והציבור במהלך המלחמה

אין ספק כי המשטר האיראני ספג מהלומה קשה, בייחוד לנוכח מכת הפתיחה המרשימה של ישראל, ההפתעה האסטרטגית, הפגיעה הקשה במערכי הגרעין, הטילים והפיקוד ושליטה, וכן חוסר יכולתו לספק הגנה וביטחון לא רק לאזרחים אלא גם לצמרת הפיקוד הבכיר ולמדעני גרעין שחוסלו בידי ישראל. מנהיג איראן עצמו נאלץ להסתתר לאורך כל תקופת המלחמה – צעד שעורר וממשיך לעורר תהיות וספקות בדבר מצבו ומידת שליטתו

142 רז צימט, **מלחמת איראן-ישראל ויציבות המשטר באיראן**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, **נייר מדיניות**, 24 ביולי 2025.

"המלחמה הכפויה השנייה": מלחמת 'עם כלביא' והשלכותיה על הביטחון הלאומי באיראן / רז צימט

בתהליך קבלת ההחלטות, בפרט לנוכח העובדה שמספר הופעותיו הפומביות הצטמצם משמעותית גם לאחר סיום המלחמה.¹⁴³

לטענת החוקר עלי אלפונה, בהיעדרו של ח'אמנהאי, שנאלץ לנתק קשר עם צמרת המשטר מחשש לניסיון חיסול ישראלי במהלך המלחמה, הועברה קבלת ההחלטות האסטרטגיות למועצת הנהגה חלופית. מועצה זו כוללת את ראשי שלוש הרשויות: הנשיא פזשכיאן, יושב ראש המג'לס מוחמד באקר קאליבאף וראש הרשות השופטת ע'ולאם-חוסין מוחסני-אז'הא'י, וכן שני נציגים ממשמרות המהפכה ומהצבא הסדיר.¹⁴⁴ גם אם היעדרותו של ח'אמנהאי בן ה-87 הייתה זמנית, הרי לנוכח גילו המתקדם והדיווחים הגוברים על מצבו הבריאותי המידרדר, הדיון בסוגיית הירושה ואף בנוגע למידת שליטתו נמצא כבר בעיצומו.¹⁴⁵

ניתן להניח כי האפשרות שצפה במהלך המלחמה לחיסולו של מנהיג איראן האיצה את תהליך בחינת המועמדים האפשריים להחלפתו בבוא היום. במקביל לביזור האפשרי של חלק מסמכויות המנהיג במהלך המלחמה, הועברו גם חלק מסמכויות הנשיא לידי מושלי המחוזות. לפי החלטת הממשלה, שהתפרסמה על ידי סגנו הראשון של הנשיא מוחמד-רזא עארף, סמכויות הממשלה בקבלת ההחלטות ברמה המחוזית הועברו למושלי המחוזות כדי לנהל באופן יעיל יותר את המצב ולזרז את תהליך קבלת ההחלטות בעקבות המתקפה הישראלית. בהתאם להחלטה זו, החלטות המושלים בעניינים ביצועיים ייחשבו להחלטות הנשיא והממשלה ויהיו מחייבות.¹⁴⁶ לדברי שר הפנים האיראני אסכנדר מוא'מני, העברת הסמכויות נעשתה בהתאם לסעיף 127 בחוקה, המתיר לנשיא בנסיבות מיוחדות למנות נציג אחד או יותר מטעמו לשם קבלת החלטות בשמו. הוא ציין כי צעד זה הוביל לתוצאות חיוביות.¹⁴⁷

בכל מקרה, לא זו בלבד שאין כל עדות לכך שהפעולות שנקטה ישראל במהלך המלחמה לערעור יסודות המשטר קידמו יעד זה, אלא לחלק מהן הייתה ככל הנראה השפעה הפוכה,

Kian Sharifi, *Khamenei's bunker leadership: What does it mean for Iran's future?* 143 [Radio Free Europe/Radio Liberty](https://www.radiofreelibrary.org/Article.aspx?id=143), 27 June 2025.

Ali Alfoneh, *Iran: Emergence of collective leadership amid low-intensity conflict*. Arab 144 Gulf States Institute, [Politics and Governance](https://www.gulfstatesinstitute.org/publications/iran-emergence-of-collective-leadership-amid-low-intensity-conflict), 16 July 2025.

Karim Sadjadpour, *The Autumn of the Ayatollahs: What kind of change is coming to Iran?* 145 [Foreign Affairs](https://www.foreignaffairs.com/article/iran-ayatollahs), November–December 2025.

146 **אילו סמכויות של הממשלה הועברו למושלי המחוזות?** [كدام اختیارات هیئت دولت به استانداران تفویض شد؟]. [تسנים](https://www.arsannews.com/news/iran-ayatollahs), 28 ביוני 2025.

147 **שר הפנים: חלק מסמכויות הממשלה הועברו למושלי המחוזות** [وزیر کشور: برخی اختیارات دولت به استانداران واگذار شد]. [עצרי איראן](https://www.arsannews.com/news/iran-ayatollahs), 28 באוקטובר 2025.

לפחות בעת הנוכחית. כך למשל, התקיפה בכלא אווין הנודע לשמצה, המשמש בין היתר לכליאת מתנגדי משטר, שנועדה לכאורה לעודד התגייסות ציבורית סביב הפגיעה באחד מסמלי הדיכוי של המשטר האיראני, הביאה למותם של אזרחים רבים ועוררה בשל כך ביקורת חריפה כלפי ישראל גם מקרב מבקרי משטר ומתנגדיו בתוך איראן ומחוצה לה.¹⁴⁸ גם הפגיעה במפקדות ובנכסים של כוחות ביטחון הפנים והבסיג' לא הובילה להתעוררות ציבורית משמעותית, וקיים ספק רב אם פגיעה ביכולות הדיכוי של כוחות המשטר. בסופו של דבר, מתנגדי המשטר לא ביקשו לנצל את ההזדמנות לקידום תהליכי שינוי, ויכולתם של האזרחים, שחלקם נאלצו להתפנות מבתיהם, לצאת לרחובות ולהפגין במהלך ההתקפות הישראליות, הייתה מוגבלת במיוחד.

במהלך המלחמה הפגין הציבור האיראני מידה ניכרת של "התגייסות סביב הדגל" (דגל איראן, לאו דווקא דגל הרפובליקה האסלאמית).¹⁴⁹ מדובר בתופעה מוכרת שיש לה תקדימים היסטוריים, למשל התגייסות הציבור האיראני בראשית מלחמת איראן-עיראק, או התגייסות האוכלוסייה בברית המועצות סביב הדגל במהלך מלחמת העולם השנייה, חרף מדיניות הדיכוי וההרג שנקט משטר סטלין טרם המלחמה. ואולם אין בכך כדי להעיד על שינוי בעמדתו הבסיסית והעוינת של הציבור האיראני כלפי המשטר, הסובל ממשבר לגיטימיות הולך ומעמיק, אלא על נכונותו להגן על מולדתו בשעתה הקשה מול אויב חיצוני. יתר על כן, הפגיעה באזרחים ובתשתיות אזרחיות במהלך המלחמה עוררה גל אנטי-ישראלי גם בקרב מתנגדי משטר ומבקרי, אף שרבים מהם, לרבות בפזורה האיראנית, נודעים בגישה ביקורתית ולעיתים אף עוינת כלפי ישראל. בקרב חלקים בציבור האיראני גבר במהלך המלחמה ואחריה החשש כי ישראל אינה חותרת רק לפגיעה בתוכנית הגרעין או אף לשינוי המשטר בטהראן, אלא גם לפיצולה של איראן ולערעור לכידותה הטריטוריאלית. התקיפות הישראליות הגבירו את החשש מפני גלישה לאנרכיה ולמלחמת אזרחים, שעלולות לשמש גורמים רדיקליים מבית או שחקנים זרים כדי לכפות על איראן סדר פוליטי חלופי שאינו בהכרח תואם את רצון אזרחיה. גם גילויי המחאה הספורדיים שאפיינו את החודשים שקדמו למלחמה, בעיקר סביב סוגיות כלכליות כגון מחאת נהגי המשאיות, נעלמו כמעט לחלוטין.¹⁵⁰

148 לי ירון, העיתונאית האיראנית נילו תברזי: "ישראל גרמה למתנגדי המשטר עוול עמוק במתקפה". [הארץ](#), 17 בספטמבר 2025.

149 Mohammad Ayatollahi Tabbar, *The Islamic Republic's new lease on life: How the U.S. – Israeli Strikes empowered the Iranian regime*, [Foreign Affairs](#), 8 July 2025.

150 ניצן פרייזלר, מורן דיטש ורז צימט, **איראן מבפנים: ניתוח אירועי מחאה ותמיכה במשטר**. המכון למחקרי ביטחון לאומי, [זרקור](#), 11 בספטמבר 2025.

בכל מקרה, גם אחרי המלחמה לא ניתן להצביע על אופוזיציה ממוסדת, מאורגנת ובעלת הנהגה, שתוכל לנצל את הפגיעה הקשה במשטר כדי לערער על עצם קיומו.

יתרה מזו, המשטר הפגין לכידות פנימית ויכולת התאוששות מהירה יחסית ממכת הפתיחה שניחתה עליו. עם זאת לא ברור עד כמה יוכל לשמר לכידות פנימית זו לאורך זמן, בייחוד על רקע הביקורת הפנימית הגוברת שנשמעה במהלך השנה האחרונה דווקא מצד חוגים רדיקליים-מהפכניים המשתייכים לבסיס התמיכה האידיאולוגי של המשטר. ביקורת זו נגעה, בין היתר, לחוסר תגובה לתקיפה הישראלית בסוף אוקטובר 2024 ולהשעיית יישום חוק הרעלה בהוראת המועצה העליונה לביטחון לאומי.¹⁵¹

כך או כך, המשטר האיראני יוסיף לראות בשרידותו יעד עליון ולפעול לשימורה ככל שיוכל. בתוך כך הרפובליקה האסלאמית ממשיכה להתמודד עם משבר לגיטימיות מתמשך ומעמיק, עם משבר כלכלי מחריף ועם מצוקות חמורות, בראשן מחסור במים ובחשמל. בשנים האחרונות ניכרת שחיקה באמון הציבור במוסדות המדינה, לצד ייאוש גובר מהמצב הכלכלי והעמקת הפער בין הציבור לשלטון.¹⁵²

נוסף על כך, החברה האיראנית ממשיכה להתאפיין בחילוקי דעות פנימיים ובקטוב עמוק. כבר בימים הראשונים שלאחר הפסקת האש התחדש הוויכוח בין רדיקלים לפרגמטים הן בסוגיות חוץ והן בענייני פנים. במחנה הפרגמטי-רפורמיסטי קראו לשלטונות לנקוט צעדים בוני אמון כלפי הציבור, שיוכלו לסייע בשימור הלכידות הפנימית גם לאחר המלחמה. איש הדת הרפורמיסטי מוחמד תקי פאזל-מיבודי קרא לרסן את החוגים הקיצוניים, שלדבריו גורמים נזק כבד ופוגעים באחדות הלאומית. בריאיון עיתונאי ציין מיבודי כי הרדיקלים חדרו לעמדות מפתח בשלטון ומתנהגים כאילו אין שום בעיה במדינה, בעוד שברור לחלוטין כי החברה האיראנית ניצבת בפני מצוקות רבות וזקוקה לרגיעה וללכידות.¹⁵³ הסוציולוג מהראן סולאתי הדגיש את אחריותם של שלטונות הרפובליקה האסלאמית לפעול לצמצום הפער העמוק שנוצר בין המשטר לעם. לדבריו, הגנה על המדינה מפני מתקפות עתידיות לא תושג רק באמצעות התעצמות צבאית אלא גם באמצעות הקשבה לעם, חיזוק המוסדות הנבחרים, שחרור אסירים פוליטיים, הרחבת השתתפות העם בתהליכי קבלת ההחלטות,

151 רז צימט, עוקפים מימין: קריאות תיגר מצד אולטרה-שמרנים איראנים על מדיניות השלטון והשלכותיהן על הלכידות השלטונית. עדן אסטרטגי, 28(2), יולי 2025.

152 רז צימט, שינוי משטר באיראן והמערכה הכוללת מולה. המכון למחקרי ביטחון לאומי, מבט על, גיליון מס' 1934, 16 בינואר 2025.

153 אזהרתו של פאזל מיבודי בנוגע לתוכנית שיש לקיצונים עבור הממשלה [هشدار فاضل میبدی درباره نقشه‌ای که تئذروها برای دولت دارند]. ח'בר אונליין, 11 בספטמבר 2025.

פיתוח כלכלי, השתלבות בכלכלה העולמית והגדרה מחודשת של יחסי איראן עם המעצמות הגלובליות.¹⁵⁴

באוגוסט 2025 פרסמה 'חזית הרפורמות' הצהרה שכללה רשימת דרישות לשינויים מרחיקי לכת במדיניות הפנים והחוץ של איראן, ובהן חידוש המשא ומתן עם ארצות הברית, השעיית העשרת האורניום בתמורה להסרת הסנקציות, שחרור כל האסירים הפוליטיים, ביטול קוד הלבוש האסלאמי והרחקת משמרות המהפכה ממעורבות פוליטית.¹⁵⁵

דיכוי גובר לצד מאמץ להפיג מתיחות פנימית

חרף הקריאות הגוברות מצד החוגים המתונים יותר באיראן להיענות לדרישות הציבור, הדיכוי הפוליטי והאזרחי לא זו בלבד שלא נפסק, אלא אף גבר מאז המלחמה. תחושת הנרדפות והפרנויה שמאפיינת את המשטר האיראני גם בימי שגרה – ועל אחת כמה וכמה בעיתות חירום – הובילה להגברת צעדי הדיכוי ולהידוק הפיקוח על גורמים הנתפסים כאיום על המשטר. צעדים אלה כללו מעצרים, הוצאות להורג באמתלה (אמיתית או מדומיינת) של רדיפת מרגלים וסוכנים בשירות ישראל וכן גירוש המוני של מאות אלפי פליטים אפגנים.¹⁵⁶ אף כי לאורך זמן עשויות פעולות אלה להחריף את הפער בין המשטר לבין האזרחים ולחזק מגמות של הקצנה בציבור, הרי לפחות בטווח הקצר הן מסייעות לשלטונות להתמודד עם אתגרי הפנים. יתר על כן, מוסדות השלטון עודם מתאפיינים, גם לאחר ניצחונו של מסעוד פזשכיאן בבחירות לנשיאות ב-2024, בדומיננטיות שמרנית. גם לא ניכר כל שינוי במעמדו של הנשיא ביחס למוקדי הכוח האחרים, ובייחוד ביחס ללשכת המנהיג ולמשמרות המהפכה. גם בחירתו באוגוסט 2025 של עלי לאריג'אני, שמרן פרגמטי בעצמו, לתפקיד מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי לא שינתה באופן מהותי את מאזן הכוחות. ואולם המשטר המודע למשבר המחריף מבית פעל אחרי המלחמה במאמץ לגייס את הציבור סביב סמלים של לאומיות, ריבונות ולכידות טריטוריאלית, בין היתר באמצעות

154 **מהראן צולאתי: 12 לקחים מ-12 ימים של מלחמה!** [مهران صولتی: ۲۱ درس از ۲۱ روز جنگ!].

[תורכמן צחרא מדיא](#), 29 ביוני 2025.

155 *In Iran, Reformist call for broad policy U-turn sparks fierce backlash.* [Amwaj Media](#), 20 August 2025.

156 *Iran: Authorities unleash wave of oppression after hostilities with Israel.* [Amnesty International](#), 3 September 2025.

שימוש בסמלים המזוהים עם העבר הטרור-מהפכני ואף הטרור-אסלאמי.¹⁵⁷ אין מדובר בתופעה חדשה, שכן המשטר האיראני פעל לאורך השנים לטפח לאומיות דתית-אסלאמית ולרתום את הציבור סביב סמלים של לאומיות איראנית,¹⁵⁸ אך המלחמה האיצה מגמה זו.¹⁵⁹ כך למשל עוררה הופעתו הפומבית של מנהיג איראן בערב העאשורא השיעי – לראשונה מאז פרוץ המלחמה עם ישראל – עניין רב בשל בקשתו ממחמוד כרימי, אחד ממטיפי הדת הבולטים, לשיר את השיר הפטרייטי 'הו איראן, אבני חן גבולותייך', שהתפרסם בתקופת שלטון השאה.¹⁶⁰ העיתון הממשלתי 'איראן' עמד במאמר פרשנות על הצורך לשלב בין רכיביה הדתי והתרבותי הטרור-אסלאמי של הזהות האיראנית וכתב:

הציוויליזציה האיראנית העתיקה, ששורשיה בני אלפי שנים, עשירה בערכים נעלים. קבלת האסלאם לא החלישה את התרבות הזו. נהפוך הוא, השילוב עם עומקו הרוחני של האסלאם הביא לפריחה רבה אף יותר. סינרגיה זו יצרה זהות ייחודית המבדילה את האיראנים מאחרים. התרבות האסלאמית-איראנית, בעלת האותנטיות הייחודית שלה, לא רק עמדה בפני פלישות תרבותיות ופוליטיות אלא גם נותרה יציבה כציר מאחד ברגעים מכריעים בהיסטוריה.¹⁶¹

ההנהגה האיראנית מצאה עידוד בהתגייסות הלאומית סביב תחושת הסולידריות והלאומיות, ובכך שמבקרי המשטר לא ניצלו את האיום החיצוני כדי להתקומם. בנאום ב-16 ביולי 2025 ציין המנהיג ח'אמנהאי כי ישראל העריכה שתקיפה מצידה באיראן תוביל להיחלשות המשטר ולהתקוממות התאים הרדומים של האופוזיציה ומתנגדי המשטר, וליציאתם של מפגינים לרחובות. המציאות, לעומת זאת, הייתה הפוכה לגמרי. האזרחים אכן יצאו לרחובות, אך בכיוון ההפוך ממה שתכנן האויב: בכיוון של תמיכה במשטר.¹⁶²

157 Negar Mojtahedi, *Dented by war, Islamic Republic reaches for nationalism to shore up support*. [Iran International](#), 18 July 2025.

158 רז צימט, סולידריות במשבר: קולקטיביזם והזדהות לאומית ברפובליקה האסלאמית בעידן של מחאות. [עדן אסטרטגי](#), 26(1), מארס 2023.

159 Erika Solomon and Sanam Mahoozi, *Iran's Leaders Turns to a New Brand of Nationalism After Israeli and U.S. Attacks*. [The New York Times](#), 22 July 2025.

160 Fatemeh Torkashvand, *Leader blurs lines between faith and nation with 'Ey Iran' performance*. [Tehran Times](#), 7 July 2025.

161 **שלושת עמודי היציבות והקיום של איראן** [سه ستون قوام ودوام ایران]. [איראן](#), 10 ביולי 2025.

162 **הצהרות במפגש עם ראש ובכירי הרשות השופטת** [بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه]. [אתר מנהיג איראן](#), 16 ביולי 2025.

בראית מנהיג איראן, המלחמה סיפקה עדות לא רק לתמיכתו לכאורה של הציבור במשטר אלא גם לתפיסתו כי אויבי איראן, בראשם ארצות הברית וישראל, חותרים להפלת המשטר באמצעות תמיכה במתנגדיו מבית ומחוץ ובהפעלת לחצים מדיניים, כלכליים וצבאיים. לפי ח'אמנהאי, תוכנית הגרעין משמשת עבור המערב כתירוץ ללחץ על איראן, לבדדה ולהחלישה במטרה להכשיר את הקרקע למימוש היעד האסטרטגי המרכזי: שינוי המשטר. כך למשל, בנאום שנשא לציון יום השנה ה־35 למהפכה טען ח'אמנהאי כי פוליטיקאים אמריקאים טוענים בפני פקידים איראנים שאין בכוונתם לשנות את המשטר באיראן, אך הם משקרים. "הם לא יהססו אף לא לדקה אחת אם יוכלו להרוס את הבסיס של הרפובליקה האסלאמית", אמר המנהיג.¹⁶³

במקביל למאמצים לגיוס הציבור סביב סולידריות לאומית הפגינו שלטונות איראן נכונות מסוימת להתגמש ולהיענות לחלק מדרישות הציבור. דוגמה בולטת לכך היא צמצום אכיפת קוד הלבוש האסלאמי, בפרט בטהראן, שבה יותר ויותר נשים מסתובבות ללא רעלה באין מפריע במרחב הציבורי.¹⁶⁴ בנאום שנשא באוגוסט 2025 הדגיש הנשיא פזשכיאן את הצורך בקידום אחדות פנימית והצהיר כי לא ניתן להתמודד עם סוגיית הרעלה באמצעות כפייה, היוצרת התנגדות ואף עלולה להביא אזרחים לזנוח את אמונתם ולפתח תחושות ניכור ושנאה כלפי הדת.¹⁶⁵ הממשלה גם החליטה למשוך חוק שנוי במחלוקת, שנועד להילחם בפרסום חדשות כזב ברשתות החברתיות, על רקע ביקורת ציבורית כי הוא עלול לפגוע אנושות בחופש הביטוי המוגבל ממילא.¹⁶⁶

עם זאת אין בכך כדי לבטא שינוי כיוון מהותי מצד השלטונות, ובוודאי לא לספק מענה למצוקות המחריפות מבית. יתר על כן, גם הצעדים המועטים שננקטו עוררו ביקורת מצד החוגים הרדיקליים במדינה. חבר 'מועצת המומחים' איתאללה עבאס כעבי מתח ביקורת על אי־אכיפה מספקת של חובת הרעלה ואמר כי הרעלה היא חובה מפורשת המעוגנת

Khamenei: US wants regime change in Iran. [Islamweb.net](https://www.islamweb.net), 9 February 2014. 163
Fereshteh Ghazi and Farangis Najibullah, Iran's streets 'transformed' as more women 164
shun the mandatory hijab. [Radio Free Europe/Radio Liberty](https://www.radiofreeeurope.org/), 11 October 2025.
פזשכיאן: אינני רוצה לייקר את הדלק עבור השכבות החלשות [پزشکیان: نمی خواهم بنزین را برای 165
محرومان گران کن]. [אקתצאד'י מעאצר](https://www.radiofreeeurope.org/), 10 באוגוסט 2025.
Iran withdraws 'fake news' bill after public outcry. [Radio Free Europe/Radio Liberty](https://www.radiofreeeurope.org/), 166
30 July 2025.

בחוקה, ואין לממשלה או למועצה העליונה לביטחון לאומי סמכות למנוע את יישומה.¹⁶⁷ גם דבריו של חבר 'המועצה לקביעת האינטרס של המשטר' מוחמד רזא באהור, שהביע הסתייגות מאכיפת קוד הלבוש לנשים, עוררו תגובה חריפה. עורך היומון הרדיקלי כיהאן, חוסיין שריעתמדרי, תקף את חבר המג'לס לשעבר ואמר כי אם הרעלה היא חובה דתית ודרישה חוקית, אין כל סיבה לא לאכוף אותה.¹⁶⁸

שינויים מבניים בצמרת המדינית־ביטחונית

תהליך הפקת הלקחים והבחינה המחודשת בטהראן בדבר תפיסת הביטחון, בניין הכוח ומאפייני הפעלתו בעקבות מלחמת 12 הימים ניכרים גם ביישום ראשוני של שינויים מבניים בצמרת המדינית־ביטחונית. האתר החדשותי נור ניוז, המזוהה עם מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי לשעבר עלי שמח'אני, המליץ על שינויים ארגוניים במערכת הביטחונית בעקבות המלחמה. במאמר שהתפרסם באתר ביולי 2025 נכתב כי סביבת האיומים של איראן השתנתה בעקבות המלחמה, ולפיכך יש צורך בארגון מחדש של מערכת קבלת ההחלטות במדינה.

כן נטען כי על איראן להתאים את עצמה להתמודדות עם איומים היברידיים הפוגעים הן בעוצמתה הרכה והן בעוצמתה הקשה, לבצע שינויים מבניים במערך הביטחוני ולשפר את יעילותו לנוכח האיומים הגוברים. האתר הדגיש כי סיום המלחמה אינו סופו של המשבר או מבשר את ראשיתה של תקופת רגיעה. איראן ניצבת בפני שלב חדש המחייב הגדרה מחודשת של יסודות העוצמה ושיפור כלי קבלת ההחלטות וביצועי המערכת השלטונית, לנוכח הצורך להתמודד עם אתגרים חדשים בזירה האסטרטגית. בין היתר נדרש מעבר מקבלת החלטות טקטית ותגובתית לקבלת החלטות אסטרטגית המבוססת על ניתוח תרחישים אפשריים, ולא רק מענה לאיומים קונקרטיים. נור ניוז המליץ על הקמת מוסדות חדשים, ביניהם מרכז פיקוד אסטרטגי, שיספק מענה לצרכים המורכבים של המגזרים

¹⁶⁷ **אייתאללה כעבי: החג'אב הוא חובה מפורשת בחוקה והממשלה אינה יכולה לומר שהיא אינה מתערבת בנושא / המועצה העליונה לביטחון לאומי אינה יכולה למנוע את חוק החג'אב והצניעות**

[آیت الله کعبی: حجاب تکلیف صریح قانون اساسی است، دولت نمی‌تواند بگوید به آن کاری ندارم / شورای عالی امنیت ملی نمی‌تواند جلوی قانون حجاب و عفاف را بگیرد]. [ח'בר אונליין](#), 19 באוקטובר 2025.

¹⁶⁸ *Top Iranian conservative sparks fury with claim of no 'binding' hijab law.* [Amwaj Media](#), 14 October 2025.

הביטחוניים, הכלכליים והדיפלומטיים. האתר ציין גם כי יש לשקם את אמון הציבור כמרכיב מרכזי בביטחון הלאומי, לצד העוצמה הצבאית.¹⁶⁹

ואכן, בראשית אוגוסט 2025 הודיעה המועצה העליונה לביטחון לאומי על הקמת 'מועצת ההגנה', שתפעל בראשות הנשיא ותורכב מראשי שלוש הרשויות, שני נציגי המנהיג העליון במועצה העליונה לביטחון לאומי, שר המודיעין, ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים, מפקד משמרות המהפכה, מפקד הצבא הסדיר ומפקד מפקדת החירום ח'אתם אל-אנביאא'. המועצה הופקדה על בחינה מרוכזת של תוכניות ההגנה ושדרוג יכולותיהם של הכוחות המזוינים.¹⁷⁰

מועצת ההגנה עשויה להיחשב גלגול עדכני – אף כי שונה במהותו – של 'המועצה העליונה להגנה' שהוקמה לאחר המהפכה האסלאמית (1979) וניהלה את מערכת הביטחון בתקופת מלחמת איראן-עיראק (1980–1988). המועצה הורכבה משבעה חברים: נשיא איראן (שעמד בראשה), ראש הממשלה (משרה שבוטלה ב-1989), שר ההגנה, הרמטכ"ל, מפקד משמרות המהפכה ושני נציגיו של ח'ומייני. עם פרוץ המלחמה הורחבו סמכויותיה והיא הפכה לגוף המתאם העליון של כלל פעולות הלחימה, לרבות קבלת החלטות אסטרטגיות, הקצאת משאבים ותיאום בין הכוחות. עם סיום המלחמה והקמת המועצה העליונה לביטחון לאומי בוטלה המועצה.

במקביל להקמת המועצה החדשה מינה מנהיג איראן את יועצו ויושב ראש המג'לס לשעבר, עלי לאריג'אני, למזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי ונציגו במועצה במקומו של עלי-אכבר אחמדיאן. קודם לכהונתו כיושב ראש המג'לס (2012–2020) שימש כמזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי וכממונה על תיק המשא ומתן בנושא הגרעין. בשנת 2007, שנתיים בלבד לאחר מינויו כמזכיר המועצה, התפטר לאריג'אני על רקע חילוקי דעות חריפים עם הנשיא מחמוד אחמדינז'אד. הוא הוחלף בסעיד ג'לילי, המזוהה עם האגף הרדיקלי ונחשב לאחד המבקרים החריפים של המשא ומתן בנושא הגרעין, שהתנהל בתקופת נשיאותו של חסן רוחאני, ושל הסכם הגרעין שהושג ב-2015.

לאריג'אני נחשב שמרן פרגמטי, שבדומה לפוליטיקאים שמרנים נוספים הכיר בצורך להתאים את האידאולוגיה המהפכנית לתנאי הזמן ולמציאות העכשווית. במהלך כהונתו

169 מרכז הפיקוד האסטרטגי: המנוע של עתיד הממשל שלאחר המלחמה [مرکز فرماندهی راهبردی؛ موتور آینده حکمرانی پس از جنگ]. נור ניוז, 29 ביולי 2025.

170 רז צימט, **שינויים במועצה העליונה לביטחון לאומי באיראן: שידוד מערכות או שינוי קוסמטי?** המכון למחקרי ביטחון לאומי, מבט על, גיליון מס' 2026, 12 באוגוסט 2025.

כיו"ר המג'לס הוא העניק גיבוי למדיניות הנשיא רוחאני, מה שעורר נגדו את זעמם של החוגים הרדיקליים. בבחירות לנשיאות בשנים 2021 ו-2024 נפסלה מועמדותו על ידי מועצת שומרי החוקה. אף על פי כן, לאחר מותו של הנשיא אבראהים ראיסי בהתסקות מסוקו במאי 2024 גברה מעורבותו בעניינים מדיניים. בסוף 2024 נשלח כשליחו המיוחד של המנהיג ללבנון ולסוריה (טרם קריסת משטר אסד), וביוני 2025 נשלח מטעם ח'אמנהאי לביקור רשמי במוסקבה, שבמהלכו נפגש עם נשיא רוסיה ולדימיר פוטין. חזרתו של לאריג'אני לצמרת השלטונית עשויה לבטא את רצונו של ח'אמנהאי לשלב פוליטיקאים ותיקים ובעלי ניסיון בקרב מקבלי ההחלטות בטהראן. רצון זה גבר בעקבות המלחמה, בייחוד לנוכח חיסול חלק מצמרת הפיקוד האיראני הבכיר במכת הפתיחה של ישראל במלחמה. מינוי לאריג'אני למועצה נועד, ככל הנראה, גם להעביר מסר פייסני הן כלפי פנים והן כלפי חוץ, אף כי ג'לילי הרדיקלי נותר כאחד משני נציגי המנהיג במועצה.

חוגים המזוהים עם המחנה הפרגמטי והרפורמיסטי באיראן קיבלו בברכה את מינויו של לאריג'אני והביעו תקווה כי המהלך יסמן עידן חדש, פשרני ומתון יותר במדיניות החוץ של ההנהגה האיראנית. זאת על רקע הצומת האסטרטגי שבו נמצאת הרפובליקה האסלאמית אחרי מלחמת 12 הימים וההכרעות הצפויות להתקבל בטהראן – בין חזרה לשולחן המשא ומתן עם ארצות הברית לבין הסלמה אפשרית נוספת מולה ומול ישראל. מחמוד ואעזי, ששימש ראש לשכתו של הנשיא לשעבר רוחאני, ציין כי חזרתו של לאריג'אני תסמל שינוי גישה, תיקון המדיניות הקודמת והכרת תודה מצד המשטר לציבור שתמך בו באופן חסר תקדים במהלך המלחמה.¹⁷¹

חבר ועדת המג'לס למדיניות חוץ ולביטחון לאומי לשעבר, חשמתאללה פלאחת-פ'ישה, טען כי נוכחותו של לאריג'אני במועצה תעביר מסר למערב כי איראן רואה את ביטחונה הלאומי במסגרת דיפלומטית ובהתאם לגישה ריאליסטית. היא גם תחזק את ההרכב הפוליטי-אזרחי של המועצה, שהדומיננטיות של נציגי הכוחות המזוינים בה בשנים האחרונות פגעה ביכולתה לנצל הזדמנויות דיפלומטיות טרם המלחמה ביוני 2025.¹⁷² מוחמד-מהדי מוג'אהדי, ראש אגף המחקר במרכז למחקרים אסטרטגיים בלשכת הנשיאות, הביע תקווה כי בבחינה המחודשת של דוקטרינת הביטחון הלאומי יתמקד לאריג'אני

171 ואעזי: **אם חזרתו של לאריג'אני תהיה הצעד הראשון בשינוי הגישה, זהו צעד בונה** [ואעזי: بازگشت لاریجانی اگر گام نخست تغییر رویکرد باشد، اقدامی سازنده است]. **ח'בר אונליין**, 4 באוגוסט 2025.

172 **נוכחותו של לריג'אני במועצה העליונה לביטחון נושאת מסר למערב** [حضور لاریجانی در شورای عالی امنیت حاوی پیام برای غرب]. **תאבנאכ**, 3 באוגוסט 2025.

באיחוד כל הנכסים הלאומיים סביב ציר של גורל משותף. הוא הדגיש כי שינוי אסטרטגיית הביטחון הלאומי הוא החובה המרכזית והדחופה ביותר. אחרי המלחמה ובשעה שהסכנה לחידושה טרם הוסרה יש לצפות מכל בעלי התפקידים, ובאיחוד ממזכיר המועצה החדש, לקדם תוכניות לחיזוק חוסנה של איראן במסגרת תפיסה של "חברה חזקה, מדינה חזקה". זאת באמצעות דיאלוג כלל-לאומי ושותפות גורל למען שמירתה, הגנתה והישרדותה של איראן מול האיומים החיצוניים והפנימיים.¹⁷³

התומכים בהקמת מועצת ההגנה טענו כי הצעד מחויב המציאות לנוכח המלחמה, הצורך להתמודד עם אתגרים ביטחוניים גוברים והחרפת הסנקציות על איראן בעקבות הפעלת מנגנון הסנאפבק. לדבריהם, נוכח אתגרים אלה יש לייעל את תהליכי קבלת ההחלטות במצבי חירום ולהבטיח מוכנות טובה יותר לתרחישים ביטחוניים מורכבים. הקמת המועצה תאפשר, לדעתם, ריכוזיות ניהולית רבה יותר וקבלת החלטות מהירה ויעילה יותר במצבי חירום, דוגמת מתקפה חוזרת מצד ישראל.

חבר ועדת המג'לס לביטחון לאומי ולמדיניות חוץ, אסמאעיל כות'רי, הצהיר בריאיון עיתונאי כי בתנאים שבהם המדינה נמצאת במצב מלחמה, יש לבצע שינויים בניהול מערכת הביטחון הלאומית, כדי שההחלטות המתאימות לנסיבות הלחימה יתקבלו במהירות רבה יותר וניתן יהיה להפתיע את האויב.¹⁷⁴ היומון הרפורמיסטי אעתמאד גרס כי הקמת המועצה אינה רק צעד טכני אלא גם שינוי פרדיגמטי, שיוביל לשיפור היכולת לנהל משברים ולקבל החלטות תחת פיקודו של מנהיג איראן בעת מלחמה.¹⁷⁵

גם סוכנות הידיעות השמרנית SNN טענה כי נוכחותם של המפקדים הבכירים לצד ראשי שלוש הרשויות ונציגי המנהיג העליון תייעל את תהליך קבלת ההחלטות הצבאיות ותאפשר למועצה העליונה לביטחון לאומי להתמקד בעיצוב המדיניות האסטרטגית הכוללת של הביטחון הלאומי, לרבות בתחומים הכלכליים, החברתיים, הפוליטיים והבינלאומיים. יתר על כן, קיומו של גוף ריכוזי ועוצמתי לקבלת החלטות ביטחוניות יעביר מסר הרתעתי

173 **המשטר ניצב בצומת דרכים היסטורי / רבים מהפסולים להתמודדות [בבחירות] יכולים גם הם להתמנות לתפקידים כמו לאריג'אני** [חאקמית سر دو راهی تاریخی است / بسیاری از رده‌سلاحیت‌شدگان هم می‌توانند مانند لاریجانی به مسئولیت‌هایی منصوب شوند]. **ח'בר אונליין**, 5 באוקטובר 2025.

174 **מועצת ההגנה העליונה הוקמה כדי להפתיע את האויב / במצב מלחמה יש לקבל החלטות במהירות** [شورای عالی دفاع برای غافلگیری دشمن تشکیل شده است/ در شرایط جنگی تصمیمات باید سریع گرفته شود]. **דאנא**, 4 באוגוסט 2025.

175 **מועצת ההגנה העליונה למועצת ההגנה** [از "شورای عالی دفاع" تا "شورای دفاع"]. **אעתמאד**, 4 באוגוסט 2025.

חד וברור לאויביה של איראן, כי היא נחושה להגן על ריבונותה ועל האינטרסים הלאומיים שלה וכי בידיה כל המנגנונים הדרושים להתמודד עם כל משבר.¹⁷⁶ מאז ההחלטה על הקמת מועצת ההגנה לא דווח בתקשורת האיראנית על תחומי פעילותה, ולא ברור אם היא אכן דנה בעדכון האסטרטגיה האיראנית או בתוכניות אופרטיביות כלשהן. בכל מקרה, ספק רב אם הקמת המועצה מספקת להנהגה האיראנית את הכלים הנדרשים להתמודדות כוללת ומשופרת עם המציאות שאחרי המלחמה. נראה כי רק שינויים מרחיקי לכת באסטרטגיה האיראנית, תוך התאמתה להתפתחויות הדרמטיות באיראן ובאזור, לצד שיפורים ניכרים ביכולות הצבאיות האסטרטגיות, רפורמות מוסדיות – לא רק בתחום הביטחוני אלא גם בתחומים הפוליטי, הכלכלי והחברתי – ותמורות במדיניות החוץ, עשויים לסייע לרפובליקה האסלאמית לשפר את יכולתה להתמודד עם האתגרים הניצבים בפניה.

176 **חיזוק ניהול הזירה המלחמתית ברמה הלאומית / מועצת ההגנה הוקמה מחדש לאחר 36 שנה** [تقویت مدیریت صحنه جنگ در سطح ملی/ شورای دفاع بعد از ۳۶ سال دوباره تشکیل شد]. [SNN](#), 4 באוגוסט 2025.

סיכום והמלצות

ערב חג הסוכות 2025 הצליח שר הביטחון לשעבר אביגדור ליברמן לעורר סערה זוטא, כשהזהיר מפני כוונות איראן לתקוף את ישראל. בציוץ שפרסם בחשבון ברשת X כתב ליברמן כי מי שסבור שהאירוע מול איראן הסתיים טועה ומטעה, וכי האיראנים כבר פועלים במרץ לחיזוק יכולותיהם הצבאיות. הוא קרא לאזרחי ישראל לנקוט משנה זהירות במהלך החג ולשהות בקרבת מרחבים מוגנים.¹⁷⁷ בעקבות דבריו, שעוררו בהלה, הבהיר גורם ביטחוני כי אין שום שינוי בהנחיות וכי לא מוכר שום אירוע חריג הצפוי בקרוב מול האיראנים. גורם ישראלי נוסף האשים את ליברמן בהפחדות חסרות ביסוס, שמטרתן למשוך כותרות בלבד.¹⁷⁸ גם אם אזהרותיו של ליברמן היו מופרזות, אין ספק שאופי המציאות החדשה שנוצרה בעקבות מלחמת 12 הימים רחוק מיציבות. הנחת העבודה בטהראן היא שחידוש הלחימה הוא עניין של זמן, וכי ישראל נחושה לחדש את המערכה ואולי אף לנצל סבב לחימה עתידי לקידום שינוי המשטר. במציאות זו נראה כי איראן מעדיפה לעת עתה להתמקד בשיקום יכולותיה שנפגעו במהלך המלחמה, ובראשן מערכי הטילים הבליסטיים וההגנה האווירית. חרף הקולות הגוברים בטהראן הקוראים לתגובה חריפה על חידוש הסנקציות בעקבות הפעלת מנגנון הסנאפבק, לרבות באמצעות פרישה מהאמנה למניעת תפוצת נשק גרעיני (NPT) או אף פריצה לנשק גרעיני, נראה שההנהגה האיראנית נמנעת לעת עתה מקבלת החלטות עתירות סיכון, שעלולות להוביל לסבב נוסף של תקיפה ישראלית ואולי אף אמריקאית. בשלב זה אין גם סימנים לכך שאיראן מנסה לשקם את מתקני הגרעין שנפגעו במלחמה ואת יכולות ההעשרה, קל וחומר לחדש את מאמצי ההנשקה, כפי שעשתה בחודשים שקדמו למלחמה. מרבית מאמצי מופנים לשיקום מערך הטילים ושיפור דיוקם, לשיקום מערכי ההגנה האווירית ולחיזוק חיל האוויר, וייתכן אף להשמשת אתר העשרה חדש מדרום לאתר ההעשרה בנטנז, שנפגע במלחמה.

177 [חשבון ה־X של אביגדור ליברמן](#), 3 באוקטובר 2025.

178 ניצן שפירא, [ליברמן: האיראנים יפתיעו, כדאי לא להתרחק ממרחבים מוגנים; גורם ביטחוני: אין אירוע חריג או שינוי בהנחיות](#), [חדשות N12](#), 3 באוקטובר 2025.

עם זאת, ספק רב אם הסטטוס קוו הנוכחי יוכל להימשך לאורך זמן. מנהיג איראן עצמו הזהיר מפני המשך המצב של "לא מלחמה, לא שלום".¹⁷⁹ איראן ניצבת כיום בצומת דרכים חשוב. השלכות מלחמת 12 הימים, לקחי המערכה האזורית אחרי 7 באוקטובר וההתקרבות לתום עידן המנהיג הנוכחי ח'אמנהאי מחייבים אותה בהערכה מחודשת של המאזן האסטרטגי, של מדיניותה בזירות האזורית והבינלאומית ושל תפיסת הביטחון שלה. ואולם גם לאחר ההפתעה שספגה איראן ביוני 2025 ממשיכים בכירים במדינה לטפח את נרטיב הניצחון במלחמה. הצורך בשיפורים ובהתאמות בתפיסת הביטחון הלאומי אינו נעלם מעיניה של ההנהגה, אך נראה כי לעת עתה אין בכך כדי לחולל שינוי מהותי באסטרטגיה האיראנית. בראייתו של ח'אמנהאי המלחמה אף חיזקה כמה מתפיסות היסוד שלו, בהן חוסר האמון העמוק בארצות הברית וההערכה כי משא ומתן עימה הוא חסר תוחלת, וכי גם היענות לדרישות המערב בתחום הגרעין לא תספק את הממשל האמריקאי החותר, לתפיסתו, לשינוי המשטר.

אין משמעות הדבר שסבב לחימה נוסף בין איראן לישראל, ואולי גם עם ארצות הברית, הוא בלתי נמנע. איראן לא תמהר בהכרח לנקוט מהלכים שיספקו עילה לישראל ולארצות הברית לתקיפה נוספת, בעיקר כל עוד לא שוקמו חלק מיכולותיה הצבאיות. גם פרישת הנשיא טראמפ מהסכם הגרעין ב־2018 לא הביאה לתגובה איראנית מיידית. במשך שנה היא עמדה בהתחייבויותיה להסכם הגרעין ונקטה מדיניות של "סבלנות אסטרטגית", בתקווה לשאת בעול הכלכלי לפחות עד הבחירות בארצות הברית ב־2020. אלא שהחרפת הלחץ הכלכלי האמריקאי והצטרפות מדינות אירופה לסנקציות הובילו לקראת קיץ 2019 לשינוי מדיניות. טהראן החלה לסגת בהדרגה ממחויבויותיה להסכם ולנקוט מהלכים צבאיים מתריסים נגד בעלות בריתה של ארצות הברית, ובראשם התקיפה על מתקני הנפט בערב הסעודית בספטמבר 2019, אך גם נגד ארצות הברית עצמה – במה שהחל בהפלת המל"ט האמריקאי במפרץ הפרסי ביוני 2019 והגיע לפגיעה באזרחים אמריקאים ולהסתערות על שגרירות ארצות הברית בבגדאד.

האם איראן תשנה את מדיניותה לאחר שתשקם את יכולותיה, או שמא תמתין בסבלנות לסיום כהונתו של הנשיא טראמפ, או עד שתעריך שהסיכון הכרוך בפריצה לנשק גרעיני נמוך יותר מהסיכון שבהמשך הסטטוס קוו? קשה לדעת, אך ברור כי בהיעדר הסדרה מדינית או לפחות הסרת החשש המיידי לסבב לחימה נוסף, עלולה טהראן להגיע למסקנה – גם

179 הצהרות במפגש עם הנשיא וחברי הממשלה [بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت]. אתר מנהיג איראן, 7 בספטמבר 2025.

אם שגויה ומסוכנת – שמלחמה נוספת או לכל הפחות פרובוקציה מוגבלת נגד ישראל, ארצות הברית או בעלות בריתה באזור עשויה לאפשר לה להפגין יכולות משופרות, לשקם את כבודה ולפתוח נתיב יציאה מהמבוי הסתום.

למרות השחיקה הנמשכת במעמדו של ח'אמנהאי בן ה־87 והופעותיו הפומביות הפוחתות, ההכרעות בנוגע לשינויים משמעותיים בתפיסת הביטחון של איראן נתונות עדיין במידה רבה בידיו. בשלב זה נראה כי הסיכויים לתמורות מרחיקות לכת נמוכים כל עוד ח'אמנהאי אוחז במושכות השלטון. יתר על כן, לאיראן אין בעת הנוכחית אופציות טובות במיוחד. היא יכולה אומנם להחליט על שינוי דוקטרינת הגרעין, לשקם את האתרים שנפגעו או לפרוץ קדימה לנשק גרעיני, אך החלטה כזו עלולה לטמון בחובה סיכונים מהותיים עד כדי אפשרות לתקיפה צבאית נוספת.

שיקום מערכי הטיילים וההגנה האווירית צפוי להימשך, אך ספק אם יהיה בכך כדי לספק לאיראן בטווח הנראה לעין יכולת משופרת באופן ניכר להתמודד עם יכולות צה"ל, ועל אחת כמה וכמה עם הצבא האמריקאי. בזירה האזורית אין בשלב זה כל עדות לכוונה מצד איראן לנטוש את בעלות בריתה באזור, חרף האילוצים והלחצים הגוברים עליה ועל הציר הפרו־איראני שבהנהגתה. לא זו בלבד שהתמיכה בהתנגדות מוצגת באיראן כחובה אידיאולוגית, דתית ומוסרית, אלא שבראיתיה המשך הפעילות נגד ישראל באמצעות המיליציות החמושות נחשב אף חיוני יותר, לנוכח השימוש הגובר בכוח צבאי מצד ישראל באזור.

בזירה הפנימית המשטר האיראני מפגין אומנם נכונות מסוימת להתאים את האידאולוגיה המהפכנית לנסיבות המשתנות ולדרישות הציבור, ובייחוד הדור האיראני הצעיר, אולם המחויבות לערכי המהפכה לצד החשש מפני רפורמות מרחיקות לכת, שעלולות לערער את יציבות המשטר, מונעות בשלב זה שינויים מהותיים גם בזירה הפנימית. בסופו של דבר נראה כי ההנהגה האיראנית מעדיפה לבצע התאמות מסוימות במדיניותה במסגרת התפיסה הקיימת, תוך מציאת פתרונות אפשריים לפערים שנחשפו, ולא לחולל תמורות משמעותיות באסטרטגיה הכוללת.

ניתן למצוא ביטוי לקושי בגיבוש אסטרטגיה ארוכת טווח בעקבות מלחמת 12 הימים בריאיון שהעניק ראש האגף לעניינים מדיניים ובינלאומיים בלשכת סגן נשיא איראן לאסטרטגיה, עלי עבדאללה ח'אני, לאתר נור ניוז. לטענתו איראן מצויה בעקבות המלחמה במצב של חוסר יציבות ומשבר קבוע, שבו ההנהגה האיראנית מתמקדת בעיקר באפשרות של התחדשות העימות עם ישראל וארצות הברית. לדבריו, האזהרות החוזרות מפני מלחמה

קרובה שאינן מתממשות והמעבר למדיניות תגובתית יצרו מצב של "אנטי-אסטרטגיה", כלומר מצב שבו המדיניות מתמקדת בתגובה לתרחיש צפוי במקום בעיצוב אסטרטגיה יזומה. לטענת עבדאללה ח'אני, חשיבה זו מונעת תכנון אסטרטגיה ארוכת טווח שיכולה להתמודד עם הבעיות הקשות העומדות בפני איראן, בהן הצורך בשיקום, צמיחה כלכלית ושיפור יכולות ההרתעה וההגנה. המדינה נשארת ב"מצב חירום קבוע" שבו נדמה כי בכל רגע תפרוץ מלחמה, ובמקום לעצב מדיניות יוזמת ולתכנן לטווח הארוך היא מגיבה כל הזמן לתרחישים ולאיומים פוטנציאליים.

עבדאללה ח'אני הדגיש כי יש לקבל את הנחת היסוד שמלחמה היא אפשרות תמידית, אך הוסיף שהמשטר אינו יכול להקצות את כל משאביו להכנות למלחמה. במקום לנהל משברים יש לנהל את העתיד ולעבור מניהול המבוסס על משבר לניהול מבוסס חזון. הוא הציע שאיראן תאמץ אסטרטגיית ביטחון "מאוזנת והיברידית" שמשלבת כלים כלכליים, טכנולוגיים ודיפלומטיים, לצד המשך הדגשת פיתוח היכולות הצבאיות. כמו כן הציע עבדאללה ח'אני שורה של המלצות אופרטיביות וטקטיות, בהן שיפור יכולות הטילים לטווח ארוך, לרבות הדיוק, קצב הפגיעה ושימור הרציפות בשרשרת האספקה של רכיבים אסטרטגיים לייצור ולתחזוקה; שימור וחיזוק יכולות טילים לטווח בינוני וקצר באזור המפרץ הפרסי והים הערבי, לרבות פיזור מערכים, אתרים רגישים ותשתיות חיוניות להגברת שרידותם; וביזור סמכויות ההגנה, הפיקוד והשליטה (כולל ברמות המקומיות-מחוזיות) כדי לשפר את יעילות קבלת ההחלטות בזמן לחימה.¹⁸⁰

כך או כך, ההנהגה האיראנית תידרש בעתיד הנראה לעין להמשיך להעריך מחדש את מדיניותה ואת תפיסותיה האסטרטגיות. תהליך זה מתבצע על רקע ההיערכות לתום עידן המנהיג הנוכחי, שעשוי להוביל לשינויים מרחיקי לכת ברפובליקה האסלאמית. במציאות זו ראוי להניח שהיחלשותה של איראן בעקבות המערכה האזורית ומלחמת 12 הימים אינה בהכרח תהליך בלתי הפיך. איראן ניצבת בפני אתגרים חשובים, בהם משבר פנימי מחריף, הכרעת חזבאללה, קריסת משטר אסד, תבוסת חמאס, פגיעה קשה במערכי הגרעין והטילים והחרפת הלחץ הבינלאומי.

עם זאת היא יכולה להפיק תועלת גם משורה של הזדמנויות, לרבות שרידות חמאס ברצועת עזה; האתגרים וההזדמנויות בתהליך פירוק חזבאללה מנשקו; חוסר היציבות בסוריה; היריבות בין ארצות הברית לבין רוסיה וסין, שמאפשרת את שימור השותפות שלהן עם טהראן;

180 תוכניות חלופיות ליציאה ממצב של לא מלחמה, לא שלום [نقشه‌های بدیل برای خروج از وضعیت نه جنگ نه صلح]. [נור نیז](#), 13 באוקטובר 2025.

הפגיעה במעמדה הבינלאומי של ישראל על רקע המלחמה בעזה; התגברות האנטישמיות בעולם; וההתייחסות הגוברת מצד מדינות האזור לישראל כאל מדינה תוקפנית המהווה איום ביטחוני על יציבות האזור. בסופו של דבר, הצלחתה של ישראל במערכה הנמשכת מול איראן תלויה במידה רבה ביכולתה לנצל את חלון ההזדמנויות הנוכחי לקידום המאמצים לעיצוב מציאות אזורית חדשה, שתסייע לבלום את איראן, להחלישה ולצמצם את יכולתה לנצל את ההזדמנויות כדי לשוב ולהתחזק.

המלצות לישראל

צומת הדרכים שבו נתונה כיום איראן, והעובדה שלפחות בשלב זה נראה כי אין ברשותה אופציות טובות במיוחד, מציבים בפני ישראל מציאות מתוחה ובלתי יציבה, אך גם חלון הזדמנויות להמשך המאמצים מול איראן ובעלי בריתה באזור. מאמצים כאלה עשויים לאפשר לישראל ולארצות הברית לתרגם את הישגיהן הצבאיים והאופרטיביים המרשימים בשנתיים האחרונות, ובכלל זה במלחמת 12 הימים, להישגים מדיניים ארוכי טווח.

הסכנה להסלמה, שעלולה להסתיים בחידוש הלחימה או בפריצה איראנית לנשק גרעיני, גוברת ככל שחולף הזמן, בין בשל מיסקלקולציה בין איראן לישראל, צעדים מתריסים של טהראן בתחום הגרעין (למשל חידוש העשרת האורניום) או פרובוקציה מוגבלת נגד ישראל, ארצות הברית או בעלות בריתה (למשל במפרץ הפרסי). נוסף על כך, תהליך הפקת הלקחים (גם לגבי היכולות הישראליות המבצעיות והמודיעיניות שהופגנו במהלך המלחמה) ושיפור מערכות הנשק של איראן, לצד האפשרות שישראל תכונן בסבב הלחימה הבא גם לעבר תשתיות לאומיות שלא הותקפו ביוני 2025, עלולים להפוך סבב לחימה עתידי למסוכן יותר, לרבות אפשרות של הידרדרות למערכה אזורית.

טרם המלחמה עמדה ישראל בפני בחירה בין תמיכה בקידום הסדרה מדינית בין איראן לארצות הברית לבין פנייה לאופציה הצבאית. משעה שהושגה הכרעה בעניין זה לטובת תקיפה צבאית, נדרשת כעת מדיניות ישראלית שתאזן בין חתירה למסגרת הסכמית מגבילה, הכוללת פיקוח הדוק של הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א), לבין שימור יכולת אכיפה והתערבות שתאפשר לשבש כל ניסיון לפריצה לנשק גרעיני.

לנוכח מציאות זו נדרשת ישראל לפעול במספר מישורים:

(1) היערכות למערכה נוספת, בייחוד בתרחיש של שיקום יכולות הגרעין על ידי איראן או חמור מכך – פריצה לנשק גרעיני. על ישראל לגבש יכולת פעולה גמישה, הכוללת הפעלת כלים מגוונים שיתבססו על לקחי שני הצדדים ממלחמת 12 הימים ויביאו בחשבון את השינויים האפשריים באסטרטגיה האיראנית ובהפעלת הכוח, בראש ובראשונה במערכי הטילים ובהגנה האווירית.

מערכה כזו תתבסס על מספר עקרונות בסיסיים, ביניהם: תיאום מעמיק עם ארצות הברית, הפתעות טכנולוגיות ומודיעיניות, פתיחה בהפתעה, השמדת יכולות צבאיות לשם שלילת יכולת הפעולה של איראן מול העורף הישראלי ויכולות ההגנה האווירית האיראנית ותקיפת מטרות לערעור יסודות המשטר. אין כל ודאות שהיכולות המודיעיניות והאופרטיביות המרשימות שהופגנו במהלך המלחמה יישמרו גם בעתיד, בפרט נוכח ההערכה שאיראן תפיק לקחים מהתקיפה, תגבש הבנה עמוקה יותר של יכולות התקיפה הישראליות־אמריקאיות ותשפר את מערכי ההתגוננות וההסתרה שלה אל מול האיום הצבאי.

נוסף על כך, אכיפה עלולה להביא לחידוש הלחימה ואף לגרור את ישראל למלחמת התשה ממושכת, שתציב הגבלות כבדות משקל על שגרת החיים במדינה. גם לא ברור אם התיאום ההדוק עם ארצות הברית יישמר לאורך זמן, ואם העמדה האמריקאית בנוגע לחופש הפעולה הישראלי תיוותר בעינה לנוכח שינויים פוליטיים אפשריים בארצות הברית בשנים הקרובות, או תמורות בסדרי העדיפויות האמריקאיים בזירה הבינלאומית.

(2) שימור ופיתוח יכולות סיכול חשאיות (בעדיפות לאכיפה מתחת לסף התגובה האיראנית) לשם מניעה או לכל הפחות עיכוב השיקום של יכולות הגרעין והטילים של איראן, ובמקביל המשך פיתוח יכולות ישראליות משופרות להתמודדות עם איום הטילים.

(3) צמצום האפשרות להעברת סיוע רוסי וסיני לשיקום יכולותיה הצבאיות של איראן, בייחוד בתחומי הגרעין, הטילים הבליסטיים, חיל האוויר וההגנה האווירית. במקביל יש למצות את פוטנציאל ההשפעה הרוסית והסינית על איראן כדי לעודדה להסכים להסדרה מדינית ולוותר על חתירתה לנשק גרעיני.

עם זאת, על ישראל להכיר בכך שבשלב זה אין היתכנות אמיתית לתקיעת טריז בין איראן לשותפותיה במוסקבה ובבייג'ינג. לכל היותר ישראל יכולה להמשיך בשיח עם סין ורוסיה (בתיאום עם ארצות הברית) במטרה לנסות לצמצם את הסיכונים הכרוכים

בהמשך שיתוף הפעולה בין איראן, רוסיה וסין, ובפרט את האפשרות לאספקת מערכות נשק לאיראן. על ישראל להדגיש בפני רוסיה וסין את התנגדותה הנחרצת להעברת אמצעי לחימה מתקדמים לאיראן ואת נחישותה לפעול נגד כל מערכת נשק שעלולה לסכן את ביטחונה.

4) מאמץ בינלאומי ואזורי לקידום הסכם יציב וארוך טווח עם איראן שיחסום את דרכה לנשק גרעיני. הסכם גרעין חדש הוא ככל הנראה הדרך היחידה שתאפשר את חידוש פיקוח סבא"א, שהופסק אחרי המלחמה, ואף לשפרו בהשוואה להסכם הגרעין מ-2015. בידי פקחי סבא"א הניסיון, המומחיות והיכולות (גם אם לא הרמטיות) לנסות לגלות מה עלה בגורלו של החומר הבקיע שהיה בידי איראן טרם המלחמה, ולשים את ידם על החומר שנותר.

בהיעדר הסכם יהיה צורך להתבסס באופן בלעדי על מודיעין כדי לאתר פעילות המכוונת להעשיר אורניום ל-90 אחוזים, לבצע המרה לאורניום מתכתי או להתקדם לנשק גרעיני. חלק מהפעולות הללו צפויות להשאיר אחריהן "סימנים מעידים", אך יש לצאת מנקודת הנחה שהיכולת לזהותן באמצעים מודיעיניים אינה הרמטית. זאת ועוד, מנגנון פיקוח חזק של סבא"א יעניק חותמת הכשר פוליטית ולגיטימיות לפעולה בינלאומית, לרבות תקיפה נוספת במקרה של סירוב איראני להעניק גישה לפקחים לאתרים חשודים.

הסכם גרעין (בהנחה שאינו מנוצל להונאה איראנית לשם התקדמות במסלול צבאי חשאי) גם מחייב את הקהילה הבינלאומית, ובראשה ארצות הברית, למנוע מאיראן השגת נשק גרעיני לטווח ארוך, ועשוי לקנות זמן עד להבשלתם של תהליכי שינוי פוליטיים פנימיים באיראן. יש להכיר בכך שספק רב אם איראן תוותר על זכותה להעשיר אורניום (לרמה נמוכה של 3.67 אחוזים) בשטחה, גם בתנאים החדשים. עם זאת, הוצאתם מפעולה של מתקני ההעשרה שלה עשויה לעודד את טהראן להסכים לפתרון יצירתי (למשל רעיון הקונסורציום הגרעיני האזורי) שיגשר בין עמדת ארצות הברית, השוללת העשרה בשטח איראן, לעמדתה של טהראן.

ואולם הסכם כשלעצמו אינו מבטיח את יישומו בידי איראן לאורך זמן, ואף לא ימנע בהכרח את התקדמותה במסלול חשאי תוך שימוש ביכולות השיריות שנותרו ברשותה. יתר על כן, הסכם שצפוי להביא להסרה או להקלה משמעותית של הסנקציות הכלכליות יעניק חבל הצלה למשטר וישפר את יכולתו להמשיך בפעילויות שליליות

בתחומים שונים. הסכם כזה עלול גם להגביל את חופש הפעולה הישראלי מול איראן, אלא אם ילווה בהבנות בלתי רשמיות בין ישראל לארצות הברית. התקיפות הצבאיות עלולות גם להקשות על סבא"א לבצע "מאזן חומרים" יעיל לשם איתור שאריות החומר הבקיע, וספק אם איראן תסכים למנגנון פיקוח חודרני של סבא"א אף במקרה של הסדרה מדינית.

לפיכך, הסדר רצוי עבור ישראל רק בתנאי שיקלול הגבלות משמעותיות על העשרת אורניום, בירור גורלו של החומר הבקיע שנותר באיראן ופיקוח חודרני והדוק של סבא"א, לרבות אשרור איראני של הפרוטוקול הנוסף במסגרת ה-NPT, הרחבת סמכויות סבא"א ופתרון העמימות הקיימת בהסכם הגרעין מ-2015 לגבי הפיקוח על מתקנים צבאיים חשודים. יש להימנע מהצבת הגבלות לזמן קצוב בלבד ("סעיפי שקיעה"), או לכל הפחות להבטיח אפשרות להארכת תוקפן בתום התקופה שנקבעה. כמו כן יש להגביר אכיפה ופיקוח על רכיבים פוטנציאליים של תהליך ההנשקה הנכללים בסעיף T בהסכם הגרעין מ-2015, ובכלל זה פעילויות שעלולות לקדם פיתוח ראש נפץ גרעיני.

(5) בהיעדר יכולת להגיע להסכם כזה, בשל חילוקי דעות מהותיים נמשכים בין טהראן לוושינגטון, יש לפעול לקידום הבנות – גם אם בלתי רשמיות – בין ארצות הברית לאיראן. לדוגמה, הבנה שישראל לא תיזום מהלך התקפי נגד איראן כל עוד זו אינה משקמת את תוכנית הגרעין שלה, בעיקר בנוגע ליכולות ההעשרה וההנשקה.

(6) בכל מקרה יש לבסס איום אמין על יציבות המשטר, שירתיע את איראן מפעילויות שמקרבות אותה להשגת נשק גרעיני. יש להבהיר לטהראן שישראל לא תאפשר למשטר האיראני להתקיים כשיש בידיו נשק גרעיני, וכי כל יוזמה לשיקום תוכנית הגרעין, ובפרט ניסיון לפריצה לנשק, תוביל בהכרח לתקיפת תשתיות לאומיות, מטרות צבאיות וסמלי משטר, שעלולה לסכן את עצם יציבותו של המשטר. נוסף על כך, על ישראל לפתח כשירות לפעולה צבאית לערעור יציבות המשטר במקרה של כישלון ההרתעה כלפי איראן.

(7) יש לייצר ערוצים מגוונים להעברת מסרים מישראל לאיראן לצמצום סכנת המיסקלקולציה.

(8) בהקשר האזורי נדרשת פעילות אכיפה נמשכת מצד ישראל כדי למנוע את שיקום הציר הפרו-איראני, ובראשו חזבאללה, ולהגביל את יכולתה של איראן לבנות מחדש את רשת השלוחים שלה. יש לשמור על חופש הפעולה של צה"ל להמשך אכיפה בלבנון וברצועת

עזה וכן – לפי הצורך – גם בתימן, בעיראק ובסוריה, על מנת לבלום ניסיונות לשיקום השלוחים האזוריים של איראן. זאת ועוד, על ארצות הברית וישראל לפעול בשיתוף עם שותפים אזוריים ליצירת גישה מתואמת למעקב אחר מאמצי איראן לספק נשק, ציוד, הכשרה ומימון למיליציות החמושות באזור ולריסונם.

(9) יכולתה של איראן להרחיב את מעורבותה והשפעתה באזור נובעת במידה רבה מחולשת המדינות שבהן היא שואפת לפעול, ומתנאים של חוסר יציבות ולחימה. לפיכך, תהליכי הסדרה מדינית והפגת מתיחויות באזור, לרבות בלבנון, בסוריה, בעיראק, בתימן ובזירה הפלסטינית, עשויים להגביל במידה ניכרת את יכולתה של איראן לנצל מצבי משבר כהזדמנויות להעמקת השפעתה. בהקשר זה, מהלכים וביניהם סילוק חמאס מעמדת השלטון ברצועת עזה תוך שלילת יכולותיו הצבאיות; המשך מהלכי פירוק המיליציות השיעיות, ובראשן חזבאללה, מנשקן; תחילת שיקום עזה; הגברת הסיוע הכלכלי ללבנון בסיוע מערבי וערבי; חיזוק המוסדות המדינתיים בלבנון ובעיראק; וחידוש המגעים לנורמליזציה ישראלית-ערבית – כל אלה עשויים להוביל לעיצוב מציאות מדינית חדשה שתצמצם את השפעת הציר הפרו-איראני.

גיבוש קואליציה אזורית של מדינות, שתתמקד בבניית ארכיטקטורה חדשה להגברת שיתוף פעולה ופיתוח כלכלי אזורי ולא תהיה בהכרח אנטי-איראנית במוצהר, אך היא תוכל להציע חלופה לחזון האזורי של טהראן.

(10) בזירה הפנים-איראנית נדרשת פעילות מתמשכת שמטרתה להחליש את המשטר. יש להמשיך להפעיל לחץ מדיני וכלכלי בינלאומי על איראן (גם בהינתן מציאות הסדרית) כדי להחליש את המשטר, לבדודו ולהתישו כלכלית ודיפלומטית. פעולה זו צריכה להתייחס לכלל הסוגיות שבהן איראן מהווה אתגר לקהילה הבינלאומית, לרבות תוכנית הטילים, פעילותה האזורית, מעורבותה בטרור, פעילות ההשפעה ברשתות והפרת זכויות אדם. שינוי משטר באיראן הוא יעד ראוי ואולי אף עדיף, לאור שורת האיומים שהמשטר האסלאמי מציב בפני ישראל, האזור והקהילה הבינלאומית.

שינוי המשטר (או שינוי במשטר, למשל עליית חוגים פרגמטיים יותר או אף השתלטות משמרות המהפכה) לא יביא בהכרח לשינוי ביעדיה האסטרטגיים של איראן, שלפחות חלקם מהווים ביטוי להמשכיות מהתקופה שקדמה למהפכה האסלאמית ב-1979. עם זאת, שינוי כזה עשוי להפחית את המחויבות האידיאולוגית לרעיון חיסולה של ישראל

ולבקשות על המשטר החדש לגבש ציר שיעי-אידיאולוגי באזור, כפי שעשה המשטר בהנהגת ח'אמנהאי.

בכל מקרה, שינוי המשטר תלוי בעיקר בגורמים שאינם בשליטת ישראל ובטריגר שלא ניתן לחזות אם ומתי יתרחש. יתר על כן, הניסיון ההיסטורי מלמד כי ניסיונות לחולל שינוי משטר באמצעות התערבות זרה (ואף צבאית) מוטלים בספק רב. לכן, מאחר שלא ניתן לדעת אם ומתי יתרחש שינוי כזה, לא ניתן להסתמך עליו כהנחת עבודה לגיבוש אסטרטגיה.

עד להתרחשותו של השינוי המיוחל ניתן לקדם מהלכים שנועדו להחליש את המשטר ואשר יצמצמו ככל האפשר את יכולתו להציב שורת איזונים על ביטחונה הלאומי של ישראל. במקביל יש לבנות יכולות ייעודיות שבהן ניתן יהיה להשתמש בתרחיש של חידוש המחאה העממית, למשל: כלים לעקיפת חסימת אינטרנט, הקמת מנגנוני תמיכה כלכלית שיאפשרו לאזרחים ולפועלים להתפרנס גם בעת שביתות ומחאות ופיתוח יכולות מיוחדות לשיבוש או לערעור יכולות הדיכוי של המשטר ב"יום פקודה". מומלץ גם לקדם מהלכים מדיניים, כלכליים, תודעתיים, מודיעיניים ואחרים, שיוכלו להעצים את הכוחות הפנימיים התומכים בשינוי.

11) בהינתן החלטה אסטרטגית מצד ישראל לקדם שינוי משטר באיראן, או לכל הפחות להחלישו (בין באמצעות מהלכים צבאיים ו/או גלויים או באמצעים רכים ו/או חשאיים), יש לבחון את האמצעים ואת דרכי הפעולה המיועדים להשגת יעד זה על בסיס שני קריטריונים מרכזיים. ראשית, האם האמצעים הללו יכולים לשנות את מאזן הכוחות לטובת מתנגדי המשטר האיראני? שנית, האם האמצעים תורמים להשגת יעדיה העל של ישראל במערכה הכוללת והחיונית מול איראן?

העדיפות העליונה מבחינת מדינת ישראל צריכה להמשיך להיות בלימת דרכה של איראן להשגת נשק גרעיני. לפיכך ראוי להעדיף אסטרטגיה שמטרתה לממש יעד זה (צבאית או מדינית), גם אם הדבר מחייב עיכוב מסוים בקידום שינוי המשטר. כך למשל, אם ניתן להשיג את היעד של מניעת התקדמות איראן לנשק גרעיני באמצעות הסדרה מדינית שתביא להקלה בסנקציות, יש לשקול להעדיף מהלך כזה אף אם הוא עשוי לחזק זמנית את המשטר.

מלחמת 12 הימים בין איראן לישראל ביוני 2025 הייתה העימות הישיר הראשון בהיקף מלא בין שתי המדינות. חרף משכה הקצר יחסית היא נחשבת לאירוע מטלטל במיוחד ברפובליקה האסלאמית, בעיקר לנוכח מהלומת הפתיחה של ישראל, הצטרפות ארצות הברית למערכה והיקף הנזק למערכי הגרעין והטילים האיראניים. מאז תום המלחמה מצויה איראן בתהליך מתמשך של הפקת לקחים בעקבות הפערים הניכרים שנחשפו ביכולות ההרתעה וההגנה שלה.

הצורך בשיפורים ובהתאמות בתפיסת הביטחון הלאומי אינו נעלם מעיני ההנהגה האיראנית, אך נראה כי לעת עתה אין בכך כדי לחולל שינוי מהותי באסטרטגיה הכוללת. נראה כי איראן מעדיפה לבצע התאמות מסוימות במדיניותה במסגרת התפיסה הקיימת, תוך מציאת פתרונות אפשריים לפערים שנתגלו, ולא לחולל תמורות משמעותיות בסוגיות הליבה האסטרטגיות. מכל מקום, המציאות החדשה שנוצרה בעקבות המלחמה מתאפיינת בחוסר יציבות, וספק אם הסטטוס קוו הנוכחי יכול להימשך לאורך זמן, בייחוד לנוכח האפשרות הגוברת למיסקלקולציה בין איראן לישראל ולקבלת החלטות עתירות סיכון מצד איראן, בעיקר בתחום הגרעין.

מזכר זה נועד לבחון מהם הלקחים שאיראן מסיקה מהמלחמה ואת השלכותיה בארבעה תחומים מרכזיים: הגרעין, המערכים הצבאיים האסטרטגיים, הזירה האזורית והזירה הפנימית, וכיצד היא השפיעה על תפיסת הביטחון הלאומי האיראנית. נוסף על כך הוא כולל שורת המלצות למדיניות שנועדו לבלום, או לכל הפחות לעכב את מאמצייה של איראן לשיקום יכולותיה האסטרטגיות ובראשן תוכנית הגרעין, ואת הציר הפרו-איראני באזור, ולצמצם ככל האפשר את הסיכון לחידוש הלחימה.

ד"ר רז צימט הוא מנהל תוכנית איראן והציר השיעי במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) ועורך שותף של כתב העת 'עדכן אסטרטגי'. בעל תואר שני ושלישי בהיסטוריה של המזרח התיכון מאוניברסיטת תל אביב ותואר ראשון בהיסטוריה של האסלאם והמזרח התיכון מהאוניברסיטה העברית בירושלים. עבודת הדוקטור שלו עסקה במדיניותה האזורית של איראן בעולם הערבי בשנות ה-50 וה-60. ד"ר צימט שירת יותר משני עשורים באגף המודיעין. הוא גם חוקר במרכז אליאנס ללימודים איראניים באוניברסיטת תל אביב ומרצה בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב. כתב את הספר **איראן מבפנים: מדינה וחברה ברפובליקה האסלאמית** שיצא לאור בשנת 2022.